

eul_wid: tfg-aa

Αἰνείας ὁ Γαζαῖος · Aeneas of Gaza

Theophrastus or-the Immortality of Souls and Resurrection of Bodies Dialogue

Θεόφραστος ἡ Περί Ἀθανασίας Ψυχῶν καὶ Ἀναστάσεως

Period: Ὀψιμαρχία [Late Antique](#)
Dialect: Κοινή Χριστιανική [Christian Koine](#)
Domain: Φιλοσοφία [Philosophy](#)
Format: Λόγος Oration
Affiliation: [Christian](#)

¹ (1t) Αἰνείου σοφιστοῦ διάλογος, Θεόφραστος· ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων προβιοτή καὶ ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ. Τὰ κεφάλαια τοῦ διαλόγου· Ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων προβιοτή· ἔλεγχος τῆς παρ' Ἑλλήσι λογομαχίας· Ὅτι οὐ μεταβαίνει εἰς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ ἄλογα ζῶα ἢ ἀνθρωπεῖα ψυχὴ· Καὶ περὶ προνοίας· διὰ τί τῶν τικτομένων τὰ πάθη· Ὅτι χρησίμον τῆς τελευτῆς τὸ διάφορον· Καὶ ὅτι γίνονται καὶ ἀθάνατοι αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί· Ὅτι πεπερασμένοι καὶ οὐκ ἀπέραντοι· Καὶ περὶ κόσμου γενέσεως καὶ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς· Καὶ ὅτι οὐ πολλὰ σώματα τῆς μιᾶς ψυχῆς, ἀλλ' ἓν ὃ καὶ ἀνίσταται καὶ ἀθανασίας μεταλαμβάνει· Διὰ τί μὴ καὶ τῶν ἀλόγων ἀνάστασις γίνεταί· Ὅτι κὰν τῷδε τῷ βίῳ γέγονε πολλάκις νεκρῶν ἀνάστασις πρὸς ἀπόδειξιν τῆς μελλούσης. Τοῦ διαλόγου πρόσωπα· Αἴγυπτος Ἀλεξανδρεὺς, Εὐξίθεος Σύρος, Θεόφραστος Ἀθηναῖος. Αἴγυπτος Ποῖ δὴ καὶ πόθεν, Εὐξίθεε; Εὐξίθεος Παρὰ τῶν Σύρων πρὸς Ἀθηναίους, ὧς Αἴγυπτε· σκαιὸς δέ τις ἄνεμος τὴν ναῦν ἐκβιάζεται καὶ προκαταλύει τὸν πλοῦν· καὶ ἰδοὺ σοὶ πάρειμι τὸν Νεῖλον οὐ τὸν Ἰλίσον, τὴν δὲ Φάρον οὐ τὸν Πειραιᾶ θεώμενος.

² Αἴγυπτος Ἡ πολλὴν χάριν οἶδα τῷ πνεύματι, ὅτι σε παρὰ φίλους καταίρειν ἐκβιάζεται ἢ οὐ μέμνησαι τῆς τοῦ Ἱεροκλέους φιλοσοφίας, παρ' ᾧ φιλοσοφοῦντες ἐκ παιδὸς καὶ ἀλλήλων ἐρῶντες, πολλοὺς εἵχομεν τοὺς ἐραστάς· ἔγωγ' οὖν οὐκ οἶδα τοσοῦτον ἀλγήσας ὥς ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπῆρας, ποικίλης σοφίας σαυτὸν γεμίσας τοῖς Σύροις. Καὶ συχνὸς μὲν ὁ χρόνος, οὕτω δὲ κατέλυσε τὸν ἔρωτα, ἀλλ' ὁμοίως ἀκμάζει, ὥσπερ ἂν εἰ χθὲς ἀπῆρας, καίτοι πολλῶν ἐτῶν οὐκ εἶδον οὐδὲ ὥμην ὄψεσθαι. Ἀλλὰ μοι τύχη τις συναγωνιζομένη τὸν ποτούμενον παρ' ἐλπίδα θηρεύει. Εὐξίθεος Νῦν τῇ τύχῃ συνήδομαι. Καὶ οὐκ ἄρα σκαιὸς ἦν ὁ ἄνεμος, ἀλλ' εὐχαρὶς τε καὶ τῷ ἔρωτι φίλος, εἶγε τῷ ἐραστῇ παραπέμπει τὸν ἐρώμενον. Ἀλλ' εἰπέ μοι, ἔτι παρ' ὑμῖν εἰσὶν οἱ τῆς φιλοσοφίας δεικνύντες τὰς τελετάς, οἷος ἦν Ἱεροκλῆς ὁ διδάσκαλος; Ἐτι δὲ φοιτῶσι νέοι καλοὶ κάγαθοι οἷος ἦν Πρωταγόρας ἐκεῖνος ὁ Λύκιος ὁ ἐμὸς μὲν ἡλικιώτης, κάλλει δὲ καὶ εὐφυΐᾳ προήκων; Αἴγυπτος Πάλαι μὲν ἦν τὰ καλά, νῦν δὲ οἴχεται καὶ διαλέλνται.

³ Ὅ μὲν γὰρ οὐκ ἐθέλει μαθάνειν εἰς τοὺς μαθητὰς ἐγγεγραμμένος, ὁ δὲ διδάσκειν οὐκ οἶδε τὸν μυσταγωγὸν ὑποκρινόμενος. Καὶ ὀρχήστρα μὲν εὐθηνεῖ καὶ ἵπποδρομία, φιλοσοφία δὲ καὶ τὰ μουσεῖα εἰς δεινὴν ἡρεμίαν ἀφῆκται. Εὐξίθεος Ταῦτα καὶ αὐτὸς ὑποπτεύων, τὴν Αἴγυπτον παραδραμὼν τὰς Ἀθήνας ἐζήτουν, εἴ τίς που σοφὸς παρ' Ἀθηναίοις ὑπολείπεται. Βούλομαι γὰρ

πυθέσθαι παρ' αὐτοῦ ὁ τοῖς τε πάλαι καὶ τοῖς νῦν πολλὴν παρέχει τὴν ἀπορίαν, ὥς ἄλλοτε ἄλλα περὶ αὐτοῦ διαλέγεσθαι. Αἴγυπτος ἔχεις, ὦ φιλότης, τὰ Ἀθήνας εἰ γὰρ μήτε τὴν Ἀκρόπολιν μήτε τὰ Προπύλαια μήτε τὰ νεώρια βούλει θεωρεῖν ἀλλ' ἄνδρα σοφόν, κατῆρυν ἡμῖν τὸ μέγα κλέος τῶν Ἀθηναίων ὁ Θεόφραστος καὶ τρίτην ἄγει ταύτην ἡμέραν. Ἀλλὰ παρ' αὐτὸν ἴωμεν· παρ' ἐκείνου μάθοις ἂν ὅ τι ζητεῖς ἢ μάθοις ἂν ὥς οὐδὲ παρ' ἀνθρώπων τοῦτο προσήκει ζητεῖν. Οὐ γὰρ ἔστιν οὔτε παρ' Ἀθηναίοις οὔτε παρ' ἄλλοις Θεοφράστου σοφωτέρῳ περιτυχεῖν. Εὐξίθεος Ἑρμαῖον λέγεις, εἰ παρὰ τὸν Νεῖλον εὕροιμ' ἂν τὴν τῶν Ἀθηναίων φιλοσοφίαν, ὥς μήτε πελάγη μεγάλα διατέμνεν καὶ ταῦτα μανθάνειν. Ἀλλ' ἴωμεν· ἤδη γάρ με Θεοφράστου πεποίηκας ἐραστήν. Αἴγυπτος Ἦκω σοι τὸν Εὐξίθεον ἄγων ἀντεραστήν, ὦ Θεόφραστε· ἐρᾷ γὰρ καὶ αὐτὸς φιλοσοφίας.

- ⁴ Θεόφραστος Ἦ μάλα μοι παλαιὸς φίλος ὁ Εὐξίθεος, εἶγε φιλοσοφίας ἐραστής. Καλὸν γὰρ καὶ σπάνιον τὸ χρῆμα, ἐπεὶ καὶ παρ' Ἀθηναίοις, ἔνθα μάλιστα διεφάνη φιλοσοφία, παντελῶς ἐξελέγεται καὶ ἐς τὸ μηδὲν ἀπέρριπται. Εὐξίθεος Μάτην ἄρα πρὸς Ἀθηναίους ἐκοιμίζομην, εἰ μηδένα φῆς καταλιπεῖν ἀξιοχρεῶν τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι· οὐ μάτην δὲ προκατέλυσα τὸν πλοῦν, εἰ κατὰ τι θεῖον τὸν φιλοσοφία προήκοντα καὶ τῶν Ἀθηναίων τὸν κράτιστον παρὰ τὸν Νεῖλον εὕρισκω. Ἀλλ' εἰπέ μοι· λέγει γὰρ ὁ Αἴγυπτος ὥς οὐκ ἔστιν ἄλλοθεν ἢ παρὰ σου μανθάνειν· ἔξεστιν ἐρωτᾶν ὅ τι καὶ βούλομαι; Θεόφραστος Ἐρώτα δὴ, εἴπερ μοι βούλει χαρίζεσθαι· οὐδεὶς γὰρ με πολλῶν ἐτῶν ἡρώτηκε καινὸν οὐδέν. Εὐξίθεος Εὐτυχοῦμεν, εἶγε μανθάνειν ἔξεστι καὶ τῷ ἐκδιδάσκοντι τι χαρίζεσθαι. Πότερον ἐνταῦθα προβεβίωκεν ἡ ψυχὴ καὶ πάλιν βιώσεται ἢ τὸν παρόντα βίον βεβιωκυῖα τῶν τῆδε πραγμάτων ἀπηλλάγη; Θεόφραστος Προβεβίωκε καὶ βιώσεται· τουτὶ γὰρ με διδάσκειν ἐθέλουσιν οἱ πάλαι σοφοί.
- ⁵ Εὐξίθεος Λέγεις ὥς πολλάκις ἡ αὐτὴ ψυχὴ κάτεισιν εἰς τόνδε τὸν βίον; Θεόφραστος Λέγω μὲν οὖν, εἰ μή τι σοφώτερον λέγεις. Εὐξίθεος Ἦξει δὲ αὐθις ἐκοῦσα ἢ ἐξ ἀνάγκης; Θεόφραστος Ἐγὼ σοι διανοίγειν ὥσπερ ἐν ἱεροῖς πειράσομαι τὰ τῶν παλαιῶν ἀπόρρητα. Ὁ μὲν γὰρ Ἡράκλειτος διαδοχὴν ἀναγκαίαν τιθέμενος ἄνω καὶ κάτω τῆς ψυχῆς τὴν πορείαν ἔφη γίνεσθαι· ἐπεὶ κάματος αὐτῇ τῷ δημιουργῷ συνέπεσθαι καὶ ἄνω μετὰ τοῦ θεοῦ τότε τὸ πᾶν συμπεριπολεῖν καὶ ὑπ' ἐκείνῳ τετάχθαι καὶ ἄρχεσθαι, διὰ τοῦτο τῇ τοῦ ἡρεμεῖν ἐπιθυμίᾳ καὶ ἀρχῆς ἐλπίδι κάτω φησὶ τὴν ψυχὴν φέρεσθαι. Ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς ἐκφοβεῖ νόμον εἶναι λέγων ταῖς ψυχαῖς ἀμαρτούσαις ἐνταῦθα πεσεῖν· ὑπὸ δὲ σοφίας τὴν ἀεικίνητον καὶ αὐτοκίνητον ἐκεῖνος ψυχὴν εἰς φυτὸν ἐρρίζωσε· λέγει γοῦν, εἰς καιρὸν γὰρ τοῦ ἔπους μέμνημαι, Αὐτὰρ ἐγὼ γενόμην κούρη τε κοῦρός τε θάμνος τ' οἰωνός τε, ὑποδεικνὺς ἡρέμα ὁ καὶ Πυθαγόρας ἦνίττετο.
- ⁶ Ὁ δὲ δὴ Πλάτων ὁ ἡμέτερος πρόγονος πολλά τε καὶ καλὰ ψυχῆς περί διαλέγεται περί τε τῆς πορείας καὶ πολλαχῇ λέγων οὐ ταῦτά πανταχῇ λέγει· ἀλλὰ νῦν μὲν ὁ ἐν Φαίδωνι Σωκράτης αὐτῷ, τὸ αἰσθητὸν ἅπαν ἀτιμάσας καὶ τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς κοινωνίαν μεμψάμενος, ὥς δεσμῷ τινι καὶ οἷον ἐν σήματι τῷ σώματι θαπτομένην τὴν ψυχὴν ὀλοφύρεται καὶ τὸν ἐν ἀπορρήτοις λόγον ἀποθαυμάζει λέγοντα ὥς ἐν τινι φρουρᾷ, ἐπειδὴ ἀφικόμεθα, γεγόναμεν· καὶ τότε τὸ πᾶν Ἐμπεδοκλῆς μὲν ἄντρον πεποίηκεν, ἐν Πολιτείᾳ δὲ Πλάτων μεταβάλλων σπηλαῖον ὀνομάζει· ἀμέλει καὶ τῶν δεσμῶν λύσιν καὶ τοῦ σπηλαίου φυγὴν τὴν ἐντεῦθεν τῆς ψυχῆς ἔφη πορείαν· ἄλλοτε δὲ ὁ τοῦ Φαίδρου Σωκράτης τὰς κατιούσας ψυχὰς τῶν πτερῶν ἐψιλωμένας φησὶ θεωρεῖν· τὴν γὰρ πτερορρυήσασαν βαρύνεσθαι καὶ φέρεσθαι κάτω, ἕως ἂν στῇ σώματι προσπελάσασα καί, ἐπειδὴ ὁ τῆς κάκης ἵππος βρίθῃ, ἄνω μένειν καὶ ἐποχεῖσθαι βεβαίως οὐ δύναται· καὶ αὕτη τῆς ἀφίξεως αἰτία· καὶ περίοδοι πάλιν ἀνελθοῦσαν αὐτὴν αὐθις τῆδε φέρουσι καὶ κρίσει καὶ δίκη καταπέμπουσιν· ἀλλὰ καὶ κληροὶ καὶ τύχαι καὶ ἀνάγκαι καθέλκουσιν. Οὕτω πανταχοῦ τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς κάθοδον μεμψάμενος, τὸν Τίμαιον

συντιθείς, μεταβαλλόμενος τὴν ἄφιξιν ἐπαινεῖ καὶ τόνδε τὸν κόσμον ἀποθαυμάζει, θεὸν εὐδαίμονα προσονομάζων, καὶ τὴν ψυχὴν ἐνταῦθα φανεῖσαν ἀσπάζεται.

⁷ Παρ' ἀγαθοῦ γὰρ αὐτὴν δημιουργοῦ δεδόσθαι πείθεται καὶ τοὺς ἄλλους πείθειν παρασκευάζεται· ἔδει γὰρ ἔννουν εἶναι τόδε τὸ πᾶν, ἄνευ δὲ ψυχῆς οὐχ οἷόν τε ἦν γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ τέλειον· τοῦτο δὲ ἡ ἐκάστου ψυχὴ δίδωσι τῷ παντί, τὸ αἰσθητὸν ἐγείρουσα καὶ συνέχουσα καὶ κοσμοῦσα καὶ τάττουσα, ὥστε ἐκοῦσαν ἐκόντι τῷ Δημιουργῷ διακονεῖν πρὸς τὸ μὴ ἀτελὲς διαμένειν τόδε τὸ καλὸν αὐτοῦ ποίημα· ἡβούλετο γὰρ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ δεικνύναι ὅσαπερ ἐν τῷ νοητῷ προϋπάρχει. Ταῦτα μὲν ὁ πρόγονος. Ὁ δὲ τούτου μαθητὴς Ἀριστοτέλης οὐ ταῦτα, ἀλλ' ἐντελέχειαν ὀνοματοποιῶν εἶναι τὴν ψυχὴν, οἷον τῇ ὕλῃ τὸ τέλειον ἐπεισάγουσαν καὶ εἶδος οὔσαν οὐκ ἀθάνατον, ἀλλὰ τὸν θύραθεν νοῦν, οὕτω γὰρ ὀνομάζει, μόνον ἀθάνατον εἶναι, καὶ τὴν ψυχὴν ἔξωθεν· οὐ γὰρ οἴκοθεν ἔχει καθάπερ ἄκτινι τῷ νῷ τῇδε καταλάμπεσθαι. Εὐξίθεος Εὐδαίμων εἶ, ὦ Θεόφραστε, ὅτι πολλῶν ὄντων καὶ ποικίλων τῶν πάλοι λεγομένων οὐδὲν σε διέλαθεν, ἀλλὰ πάντα διδάσκεις σαφῶς, ὡς αὐτὸς ἐξευρών, οὐ τὰ τῶν παλαιῶν διεξιῶν. Μνημονικὸς δὲ τοῦ Ἰππίου μᾶλλον ἐφάνης καὶ οὐκ ἀμελέτητος. Ἀλλὰ τί δράσω ἀμφίβολος ἔτι διαμένω καὶ οὐκ ἔχω τίς γένωμαι, οὐκ εἰδὼς ὅτω χρὴ μᾶλλον συνέπεσθαι, πότερον Ἡρακλείτῳ, ᾧ δοκεῖ τῶν ἄνω πόνων τῆς ψυχῆς ἀνάπαυλαν εἶναι τὴν εἰς τόνδε τὸν βίον φυγὴν, ἢ τῷ Ἐμπεδοκλεῖ, ὃς κατὰ τίσιν ὑπὲρ ὧν ἡμαρτεν ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν ἀπέρριψεν, ἢ τῷ Πλάτῳ μᾶλλον, ὃς νῦν μὲν κατὰ τίσιν, νῦν δὲ πρὸς τὸ τέλειον εἶναι τόδε τὸ πᾶν, καὶ νῦν μὲν ἄκουσαν, νῦν δὲ ἐκοῦσαν, καὶ ἐνίστε μὲν πρὸς βίαν, ἐνίστε δὲ αὐτοκινήτως ὅπῃ βούλεται τὴν ψυχὴν ἐκπέμπεσθαι· τὸν γὰρ Ἀριστοτέλην σιωπήσομαι, ὃς δι' ὑπερβολὴν σοφίας τὴν τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν ἀφείλετο, τὰ ἀλλήλων ἕκαστοι καταλύοντες καὶ τοῖς ἄλλοις καὶ αὐτοῖς τάναντία φιλοσοφοῦντες.

⁸ Θεόφραστος Βούλονται μὲν οἱ ἐξ Ἀκαδημίας πείθειν ὡς διαφωνεῖ Πλάτων αὐτὸς ἑαυτῷ, νοήματα καὶ ὀνόματα ὡς ἂν ἐθέλωσι μετατιθέντες, ὥσπερ οἱ τοὺς χρησμοὺς πρὸς τὴν ἑαυτῶν βούλησιν ἐρμηνεύοντες. Δοκοῦσι δέ μοι παντελῶς ἐκβιάζεσθαι· οὔτε γὰρ γέγονεν οὔτ' ἂν γένοιτο μᾶλλον τοῦ Πλάτωνος ἱκανὸς ἐρμηνεῦσαι σαφῶς πᾶν ὃ τι ἂν ἐθέλῃ. Οἱ δὲ αἰσχυρόμενοι τὸ δοκεῖν διαφωνεῖν, ἑτέραν ἐξ ἀπολογίας αὐτῷ κατηγορίαν ἐφέλκονται· ἢ γὰρ ἀσαφὴς διδάσκαλος ὁ φιλόσοφος ἢ φθόνῳ τὴν διάνοιαν ἀποκρύπτει. Οὐδέτερον δὲ πέπονθεν ὁ Πλάτων, ἀλλὰ τοὺς τάκείνου σοφιζομένους λέληθε, τὴν τῶν Χαλδαίων καὶ Αἰγυπτίων φιλοσοφίαν εἰσφέρων τῇ Ἑλλάδι καὶ τὰ Πυθαγόρου καὶ Ἡρακλείτου καὶ Ἐμπεδοκλέους ἐπιδεικνύς· ὅθεν ἄλλοτε ἄλλων λόγων ἐστίν, ὡς ἂν μηδὲν τῶν πανταχοῦ σοφῶς εὐρημένων διαλάβῃ τοὺς ἐν Ἀκαδημίᾳ φιλοσοφοῦντας. Οἷον καὶ περὶ τῆς ὕλης πῇ μὲν γεγενῆσθαι, πῇ δὲ ἀγέννητον αὐτὴν ὑποφαίνει. Οἱ δ' ὕστεροι τὸ γλαφυρὸν καὶ ποικίλον τῆς Πλάτωνος γνώσεως ἀγνοήσαντες καὶ ὀρεγόμενοι τοῦ πρῶτος ἕκαστος ἐπινοεῖν τι καινόν, ἐν σφίσιν αὐτοῖς συνεταράχθησαν καὶ διασκεδασθέντες οὔτε τῷ Πλάτῳ οὔτε ἀλλήλοις συνέπονται. Εὐξίθεος Ἄ πολλὰς μοι παρεῖχε τὰς ὠδῖνας, τίκτεις οὐκ ἀγεννῶς.

⁹ Ἐγὼ δὲ πρὸς ταύτην ἰλλιγιάσας τὴν ἀπορίαν, πατρίδος καὶ φιλάτων ἐπιλελησμένος, ἔπλεον Ἀθήναζε. Νῦν δέ σοι περιτυχὼν καὶ τὴν ἐν σοὶ σοφίαν θαυμάζων, ἔτι μᾶλλον τεθαύμακα, εἰ ταῦτα καταμαθὼν ἔτι Πυθαγόρᾳ καὶ Πλάτῳ, Χαλδαίοις τε καὶ Αἰγυπτίοις ἄνω κάτω συμπαραχθῆς, οἷγε μὴ ταῦτα περὶ τῶν αὐτῶν λέγουσιν ἅπαντες, μηδὲ τὰ αὐτὰ ἕκαστοι. Ἀπειρίας δὲ τάναντία λέγειν οὐκ ἐπιστήμης καί, ὡς ἔοικε, τούτου τοῦ δόγματος οὐ θεὸς ἦν ἡγεμὼν, ἢ γὰρ ἂν ταῦτο πᾶσιν ἐδόκει, ἀλλ' ἀνθρωπίνῃ τις οἴησις, ἐν ἣ πολλὰ τε καὶ ἐναντία ποικίλλεται. Θεόφραστος Οἶδα, ὦγαθέ· ἀλλὰ καὶ Πλάτῳ συνδοκεῖ τοῖς αὐτοῦ πείθεσθαι, ἕως ἂν θειότερος ἄνθρωπος ἀναφανεῖς αὐτὸ τ' ἀληθὲς ἐκδιδάσκει, ᾧ προσήκει πάλιν συνέπεσθαι. Εὐξίθεος Ἥ καλῶς λέγεις. Ἀλλ' εἰπέ μοι, εἰ δὴ ποτε διανοήθης καὶ τοῦτο, ἐμὲ γὰρ ἐκταράττει

τῶν πάλαι φιλοσοφούντων ἡ ταραχή, οἱ μὲν γὰρ εἰς ἀνθρώπους αὖθις, οἱ δὲ εἰς θηρία τὴν ψυχὴν ἀπέρριψαν. Θεόφραστος Εἰ πάντα εἰδείης, θαυμάσαις ἂν ὅση τῶν λεγόντων ἡ μάχη.

10 Ἐγὼ γὰρ κατ' ἑμαυτὸν στὰς ἔκ τ' ἀνδροκτασίης ἔκ θ' αἵματος ἔκ τε κυδοιμοῦ οἶον ἐκ περιωπῆς τῆς μάχης τὴν ποικιλίαν ἐθεώρουν· καὶ σοι ταύτην, φιλήκοος γὰρ εἶ καὶ φιλομαθής, ἐθέλω συγγράφειν. Αἰγυπτίοις μὲν γὰρ δοκεῖ τὴν αὐτὴν ψυχὴν καὶ ἄνθρωπον καὶ βοῦν καὶ κύνα καὶ ὄρνεον καὶ ἰχθὺν μεταμίσχεσθαι· καὶ νῦν μὲν αὐτοῖς οἷόν τι θηρίον μύρμηξ ἢ κάμηλος τὴν γῆν νέμεται, νῦν δὲ εἰς ἰχθὺν ὀλισθήσασα κῆτος ἢ ἀφύα γενομένη τὴν θάλατταν ἔδυ, αὖθις δὲ εἰς ὀρνέου φύσιν μετατιθεμένη κολοῖος ἢ ἀηδὼν ὀφθεῖσα εἰς ἀέρα διέπτει, ἄλλοτε ἄλλο δεικνύσα τῶν ζώων, ἕως ἂν ἅπαντα διεξελθοῦσα πάλιν ἀναδράμοι, ὅθεν τὸ πρῶτον κατέβη. Αἴγυπτος Φεῦ τῆς τερατολογίας. Εὐδαιμονοίην ἂν, εἰ κάμηλος ἢ κῆτος ἢ κολοῖος ἐγενόμην. Εὐξίθεος Σὺ μὲν, Αἴγυπτε, καταγελαῆς· ἐγὼ δὲ τὸν Θεόφραστον ἐκπέπληγμαι, εἰ ταῦτα εἰδὼς ἔτι τοῖς Αἰγυπτίοις συμφύρεται. Θεόφραστος Αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ τούτου παῖς ὁ Πλάτων ὁμογνώμονες τοῖς Αἰγυπτίοις γεγόνασιν· ὁ μὲν οὕτω πως χρησμοδῶν ὁ Ἀπόλλων καὶ κελεύων τοῖς τῶν Αἰγυπτίων εὐρήμασι πανταχοῦ πείθεσθαι· ὁ δὲ δὴ Πλάτων, τὸν Τίμαιον ἐπιδεικνύς, τὰς τῶν ἀνδρῶν ἔφη ψυχὰς ἐν τῷδε τῷ βίῳ θηλυνομένας εἰς γυναικας ἀναβιβῶναι, κακίας δὲ ἐμπεπλησμένας εἰς θηρία καταβαίνειν καὶ τοῖς μὲν χερσαίοις συνδιατιτᾶσθαι τοῖς τε πτηνοῖς συμπέτεσθαι καὶ τοῖς ἐνύδροις συναγελάζεσθαι· τὴν δὲ πρὸς Φαίδωνα Σωκράτους συνουσίαν διεξιὼν, τοὺς ὑπὸ πλεονεξίας ἐπαιρομένους καὶ πρὸς ἀρπαγὰς ἐτοίμους εἰς ἱκτίνους καὶ λύκους μεταβάλλει, τὸν δὲ ὑπὸ ἐπιθυμιῶν δεδουλωμένον εἰς τοὺς ὄνους ἀπελαύνει· τὴν δὲ εὐδαίμονα πόλιν οἰκίζων, ἐκεῖ που λέγει τὸν Ὀρφέα τὸν τῆς Καλλιόπης, ἐπειδὴ παρὰ γυναικῶν διασπασθεὶς τόνδε τὸν βίον ἐτελεύτησε, τὸν ἄνθρωπον φεύγοντα, κύκνον γενόμενον οἶα μουσικὸν ὄντα τὴν μουσικὴν ἐργάζεσθαι.

11 Ὁ δὲ Θερσίτης, ὃς πάντων αἰσχιστος ἦν ὅσοι ὑπὸ Ἴλιον ἦλθον, τὸν Ἀχιλλέα οὐ πολεμοῦντα ἀλλὰ ὀνειδίζοντα τῷ Ἀγαμέμνονι μιμούμενος, εἰς πῖθηκον μετασχηματίζεται καὶ ἐκμιμεῖται τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, τὸ εἶδος οὐ τὸ ἦθος αὐτῶν μεταβαλὼν. Εὐξίθεος Τί οὖν, ὦ φιλότης, οἱ τῶν Πλάτωνος ὀργίων μυσταγωγοὶ οὐδὲν ἐν τούτοις ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις σοφίζονται, οὐδὲ τὸν πλατὺν γέλωτα συγκαλύπτουσιν, ὀνόματα μετακινοῦντες καὶ νοήματα συγχέοντες; Θεόφραστος Οἱ μὲν παλαιοὶ μυσταγωγοὶ τῶν λεγομένων μετεκίνησαν οὐδέν, εὖ εἰδότες ὅτι τῶν Αἰγυπτίων ὁ Πλάτων τὴν παιδείαν δεδιδαχὼς καὶ παρ' ἐκείνων διατεθρυλλημένος τὰ ὦτα, ὥς ἡ τῶν ἀνθρώπων ψυχὴ πάντα τὰ ζῶα μεταβαίνει, πανταχοῦ τῶν λόγων διασπείρει τὸ δόγμα.

12 Πλωτῖνος γοῦν καὶ Ἀρποκρατίων, ἀμέλει καὶ Βοηθὸς καὶ Νουμήνιος τὸν τοῦ Πλάτωνος ἱκτῖνον παραλαβόντες, ἱκτῖνον παραδιδόασιν καὶ τὸν λύκον λύκον καὶ ὄνον τὸν ὄνον· καὶ ὁ πῖθηκος αὐτοῖς οὐκ ἄλλο ἢ τοῦτο καὶ ὁ κύκνος οὐκ ἄλλο ἢ κύκνος νομίζεται καὶ πρὸ τοῦ σώματος κακίας ἐμπίπασθαι τὴν ψυχὴν δυνατόν εἶναι λέγουσι καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐξεικάζεσθαι· ὧ γοῦν ὁμοιωθῇ, κατὰ τοῦτο φέρεται, ἄλλη ἄλλο ζῶον ὑποδύσα. Ἐπιγενόμενοι δὲ Πορφύριός τε καὶ Ἰάμβλιχος, ὁ μὲν πολυμαθής, ὁ δὲ ἔνθους γενόμενος, καὶ τοὺς πρὸ αὐτῶν σοφία περιφρονοῦντες καὶ ἐρυθριῶντες τὸν Πλάτωνος ὄνον καὶ λύκον καὶ ἱκτῖνον καὶ κατανοήσαντες ὥς ἄλλη μὲν λογικῆς ψυχῆς ἡ οὐσία, ἄλλη δ' ἀλόγου καὶ ὅτι οὐ μετανίστανται, ἀλλ' ὡσαύτως ἔχουσιν αἱ οὐσίαι, οἷαι τὸ πρῶτον προῆλθον· οὐ γὰρ τὸ λογικὸν τῇ ψυχῇ συμβεβηκὸς ὥς μεταχωρεῖν, ἀλλ' οὐσίας διαφορὰ βεβαίως ἰδρυμένης καὶ ὅλως ἀδύνατον τὸν λόγον εἰς ἀλογίαν μετατίθεσθαι, εἰ μὴ καὶ τὸ ἄλογον φήσουσιν ὑφαρπάζειν τοῦ λόγου τὴν φύσιν· ταῦτα ὅπερ ποτε διαλογισάμενοι, ὑπερπηδήσαντες τὰ ἄλωγα τῶν ζώων, μεταβάλλοντες, οὐκ εἰς ὄνον φασὶν ἀλλ' εἰς ὀνώδη ἄνθρωπον ἀναβιβῶναι τὸν ἄνθρωπον, οὐδ' εἰς λέοντα ἀλλ' εἰς λεοντώδη ἄνθρωπον· οὐ γὰρ τὴν φύσιν ἀλλὰ τὴν τῶν σωμάτων μορφήν μεταμίσχεσθαι,

ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς οἱ τῆς τραγωδίας ὑποκριταί, οἳ νῦν μὲν τὸν Ἀλκμαίωνα, νῦν δὲ τὸν Ὀρέστην ὑποκρίνονται. Εὐξίθεος Λίνον λίνῳ συνάπτουσι, τὸ τοῦ λόγου, Θεόφραστε, καὶ κακῶ τὸ κακὸν ἰάσαντο.

13 Τί γὰρ ἔδει σώματος τὴν ψυχὴν ἀπαλλάττεσθαι, εἰ πάλιν εἰς σῶμα καταπέμπεται; Περίεργος ἡ τελευτὴ· ἔδει γὰρ τῶν πονηροτάτων ἐπεκτείνειν τὸν βίον, εἰς ὅσον δὴ τὴν τιμωρίαν παρατείνεσθαι. Καὶ ἄλλως, εἰ πρὸς ἀκολασίαν ἐκπέσοι ψυχὴ ὑπὸ μυρίων ἐπιθυμιῶν ὥσπερ δεσποινῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ κρατούμενη καὶ αἰσχροῦς δουλεύουσα, διὰ τοῦτο πάλιν ὑπὸ τῆς δίκης ἐκπεμπομένη εἰς ὀνῶδη ἄνθρωπον ἀναβιβῶναι ὥς ἂν ἔτι μᾶλλον ἐπιθυμίαις δουλεύει, κακίας χορηγίαν τὴν τιμωρίαν ἐδέξατο· καὶ γίνεταί τῆς ἀκολασίας οὐκ ἀφαίρεσις ἢ τίσις, ἀλλὰ βεβαιότερα προσθήκη. Καὶ μὴν ἡ δίκη τῶν παθημάτων ἱατρικὴ νομίζεται, συστέλλουσα τε καὶ κολοβοῦσα καὶ διατέμνουσα καὶ ὅλως ἐκκόπτουσα, ἀλλ' οὐ διεγείρουσα οὐδὲ παροξύνουσα οὐδ' ἐτέραν ἐπινοοῦσα τῷ πάθει τὴν ὕλην· εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, παραπλήσιον ἦν ὥσπερ ἂν εἴ τις δικαστὴς λαβὼν ἄνθρωπον κλοπῆς ἐαλωκότα οὐ παθεῖν τι κελεύει, ἀλλ' εἰς ἱερὰ φοιτῶντα λαμβάνειν ὅ τι βούλοιο, ὥς ἂν τῆς πλεονεξίας ἀφθόνως ἔχοι καὶ αὐτῷ παρέχοι τῶν ἀναθημάτων ἀδεῶς ἄπτεσθαι, ἐπειδὴ κλοπῆς ἐάλωκε. Νῦν ὁ δεῖνα τῶν ἀγρίων ἐστὶ καὶ τῶν νέων διαφθείρει τὴν ὥραν, αὐθις γιγνέσθω νέος καλός, ὥς ἂν καὶ αὐτὸς ταῦτα πάθοι· ἕτερος, μοιχός, εἰς γυναῖκα μεταβαλλέσθω, ὥς ἂν ὑπὸ μοιχείας ὑβρίζειτο. Αἴγυπτος Ἰού, ἰού, τῆς ἀτοπίας. Προαγωγὸς ἡ δίκη γίνεταί. Εὐξίθεος Κελεύει γάρ, ὦ Αἴγυπτε, ὁ πολυμαθὴς Πορφύριος καὶ ὁ ἔνθους Ἰάμβλιχος τὸ ἐφ' ἡμῖν τοῖς ἐν "Αἰδοῦ δικασταῖς ἀνατιθέντες καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πταισμάτων τὴν δίκην αἰτιώμενοι.

14 Τοῦτοις ἀκολουθεῖν ἡμᾶς Θεόφραστος βούλεται. Θεόφραστος Οὐκ ἂν ἔτι βουλοίμην, Εὐξίθεε. Οὔτε γὰρ Συριανὸς οὔτε ὁ Πρόκλος ἐκείνοις συνέπονται, ἀλλ' ἴδιόν τι καὶ καινὸν εὐρήκασιν. Εὐξίθεος Τί τοῦτο, ὦ Θεόφραστε; Θεόφραστος Τὴν πρὸς ἀρπαγὴν παρεσκευασμένης ψυχῆς οὐκ εἰς ἱκτῖνον μεταβάλλουσιν, ἄλογον γὰρ εἰς ἄλογον τὴν λογικὴν μετατίθεσθαι, οὐδ' εἰς ἱκτινώδη ἄνθρωπον ἐκπέμπουσιν, ἄτοπον γὰρ εἰ πλεονεξίας αἰτία γίνεταί κόλασις, ἀλλὰ τὸν μὲν ἱκτῖνον λέγουσι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἔχειν τὴν ἄλογον, τὴν δὲ ἀνθρωπίαν ταύτη συνδεδέσθαι καὶ παραμένειν καὶ συμπέτεσθαι· καὶ οὗτος τῆς τιμωρίας ὁ τρόπος. Εὐξίθεος Καινότερον μὲν τὸ εὖρημα, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον καταγέλαστον· εἰ μύρμηκι μὲν Ὀδυσσεὺς συνέπεται, οἰκονόμῳ γὰρ ἄμφω καὶ πολλοὺς πόνους ἀνατλήναι δυναμένῳ, σφηκὶ δὲ ὁ Ἐκτωρ συνδέδεται, κορυθαίολῳ γὰρ ἄμφω καὶ μαχιμωτάτῳ, ὁ δὲ δὴ βάτραχος καὶ Κλέων ἦν, θαμὰ γὰρ βοῶσιν ἀμφοτέρω, μυῖα τε Ὑπέρβολον ἔλκει, ἀναΐδεια γὰρ ἑκατέρου τὸ γνῶρισμα. Καὶ διπλοῦς τις ὢν ὁ μύρμηξ, ὁ σφήξ, ὁ βάτραχος, ἡ μυῖα διελάνθανεν.

15 Οὐ γὰρ ἄνευ σώματος οὔτ' Ὀδυσσεὺς οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς συνέπεται, εἴπερ συνέπεται· οὐ γὰρ παντελῶς φῆς τοῦ σώματος ἀπαλλάττεσθαι τὸν ἔτι τῆς τιμωρίας δεόμενον. Θεόφραστος Οὔμενον. Εὐξίθεος Πότερον οὖν ἐντὸς τοῦ μύρμηκος Ὀδυσσεὺς ἀποκρύπτεται ἢ τοῦ ποδὸς ἐξήρτηται, καθάπερ τοῦ κριοῦ παρὰ τῷ Κύκλωπι, καὶ ἐπισύρεται, ὅποι ἂν τῷ μύρμηκι δοκῇ; Τί τοῦτο γελᾶς, ὦ Αἴγυπτε; Αἴγυπτος Οὐ γὰρ καταγέλαστον μυθολογίας ὑπὸ ἀλαζονείας μηδὲν ἐπαισθάνεσθαι; Εὐξίθεος Φέρε γάρ, ὦ Θεόφραστε· εἰ ψαρῶν ἀγέλην ἢ γεράνων κλαγγὴν πετομένων κατίδοις, ἴσως ἂν φαίης τοὺς ἐπὶ στρατιᾷς ἢ σκηνῇς διαταράττοντας καὶ ὑβριστάς καὶ θορυβοῦντας καὶ ἀσελγαίνοντας, τελευτήσαντας, τοῦτοις τοῖς ὀρνέοις συνδεδέσθαι καὶ βοᾶν οἷάπερ ἐκεῖνα καὶ πανταχοῦ συνέπεσθαι· εἰ δὲ ἀλόντα τὰ ὄρνεα θύοιτο, τῶν δεσμωτῶν γίνεταί φυγὴ ἢ τῶν ὀρνίθων σφαγὴ· λύονται γὰρ ἀφανιζομένης τῆς ψυχῆς ἢ συνεδέθησαν· οὐ γὰρ ἀθάνατον τὴν ἄλογον ψυχὴν εἶναι φήσουσι. Τί δέ; Εἰ ταῖς ἀφύαις συνδεθεῖεν αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί, εὖ πράττει δὲ τῶν ἀσπαλιευτῶν ἢ σαγήνη, ἄλλο τι ἢ λυθεῖσαι τῆς τιμωρίας καταγελάσουσιν; Ὁ γὰρ τῶν ἰχθύων δεσμός τῶν ψυχῶν λύσις ἐστὶ καὶ τῶν ἀφύων ἡ θήρα ταῖς

ἀνθρωπίναις ψυχαῖς ἐλευθερία γίνεται. Ἦδη δὲ μελιττουργοὶ τῆς μελίττης ἀπολιπούσης μηχανῶνται τοιόνδε· εἰς οἰκίσκον βοῦν εἰσελάσαντες, παῖουσι ξύλοις, ἕως ἂν ἀπείποι· καὶ ὁ μὲν οὕτω πεσὼν προτίθεται· οἱ δὲ τὰς θύρας ἀκριβῶς συγκλείσαντες, ὡς ἂν μηδαμόθεν εἰσδύνοιτο πνεῦμα, τότε μὲν ἀπῆλθον· ἀριθμήσαντες δὲ ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ ὕστερον διανοίξαντες, σεσηπότα μὲν τὸν βοῦν εὐρίσκουσι, μυρία δὲ ἄνθ' ἑνὸς ζῶα περιπτάμενα· μελιττῶν γοῦν ἐξαίφνης πλήρης ὁ οἶκος ἐφάνη, αἱ τοῦ βοῦς ἐξεγένοντο καὶ τραφεῖσαι βοτρυδὸν τοῖς πτεροῖς ἐχρήσαντο· ταύτας οἱ μελιττουργοὶ παραλαβόντες καὶ θεραπεύσαντες, τὴν τοῦ μέλιτος ἐργασίαν εὖ πράττειν ἐποίησαν.

16 Ἄρ' οὖν ἡ μία ψυχὴ κερματισθεῖσα εἰς τὰς μυρίας διεσκέδασται, ἅς συλλέξας ὁ βοῦς μόνος κατεῖχεν, ἢ τὰς πολλὰς ἐκεῖνας προσκαλεσαμένη τὰς τῶν μελιττῶν ἀγέλας συνέταττε; Ταῦτά μοι καταγέλαστα διαφαίνεται, σοι δὲ οὐχ οὕτως; Τάχα δὲ ἤξουσι καὶ τέταρτον νεωτεροποιοῦντες. ἀλλ' ὅση τῶν λόγων ἡ μάχη, τοσαύτη τῶν δογμάτων ἡ πλάνη. Ποῖ φέρεσθε, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅτω οὖν μυθολογοῦντι πειθόμενοι; Ὅρῃς γὰρ ὡς αὐτὸς ἐαυτῷ προστριβόμενος ὁ λόγος, οἷον οἱ πυρφόροι τῶν λίθων, φῶς ἐξέλαμψε καὶ τὰ ἐν σκότει τέως λανθάνοντα διελέγχει καὶ οὐκ ἔτι συγχωρεῖ προβεβωκέναι τὴν ψυχὴν ἰσχυρίζεσθαι. Θεόφραστος Ταῦτά μοι καὶ πρότερον ἐφίζανοντα πολλάκις ἔστρεφε τὴν διάνοιαν· τῶν δὲ πατρίων αἰδῶς καὶ συμμαχοῦντος ἀπορία κατείργουσα ἐπεῖχεν. Εὐξίθεος Ἐκεῖνο δέ σε πρὸ τῶν ἄλλων οὐκ εἰσῆει; Εἰ προβεβίωκεν ἡ ψυχὴ, ἐμέμνητο ἂν ἢ ἀνεμνήσκειτο· καὶ γὰρ τὰς μαθήσεις ἀναμνήσεις ἀμέλει καλοῦσιν οἱ παλαιοί.

17 Εἴτα τοῦ μὲν δημιουργοῦ καὶ τοῦ νοητοῦ κάλλους ἀναμνήσκειται, ὅθεν μακρόν τινα χρόνον ἀπέστη, τοῦ δὲ προτέρου βίου καὶ ἐπιτηδευμάτων καὶ παθημάτων καὶ πατρίδος καὶ γονέων παντελῶς ἐπιλέλησται, ὅθεν χθὲς μετῴκιζετο. Καίτοι τίνα λόγον ἔχει τῶν μὲν καλῶν ἀναμνήσκεισθαι, τῶν δὲ ὀδυνηρῶν ἐπιλελῆσθαι, ὧν μᾶλλον ἐνδύεται καὶ ἐντυποῦται μνήμη; Ἐγὼ μὲν οὖν τὸν υἱὸν ἢ τὸν οἰκέτην ἐφ' οἷς ἡμαρτε κολάζων, πρὸ τῆς τιμωρίας τὴν αἰτίαν τῆς τιμωρίας πολλάκις προλέγω ἀξιῶ τε μεμνήσθαι ὡς μηκέτι τοῖς αὐτοῖς προσπταίειν· ὁ δὲ Θεός, τὰ ἔσχατα καταγνοὺς ἐπιτίμια, οὐκ ἐκδιδάσκει τοὺς πάσχοντας ἐφ' οἷς τὰ ἐπιτίμια, ἀλλ' ἀφαιρεῖται τῶν ἁμαρτημάτων τὴν μνήμην, ἀκριβῆ τὴν αἴσθησιν τῆς τιμωρίας ἐπάγων; Τί οὖν ὠφέλησε τιμωρία τὴν ἁμαρτίαν ἀποκρύπτουσα; Τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ παροξύνει καὶ εἰς ἀπόνοιαν ἐπαίρει· ῥαδίως τε καὶ δικαίως κακίζει τὸν δικαστὴν ἐκεῖνος, εἰ φαῦλον μηδὲν αὐτὸς αὐτῷ συνειδῶς ὑπομένει τὴν τιμωρίαν. Αὐτὸς δὲ ἡμῖν, ὦ Θεόφραστε, τοσούτων θεωρημάτων ἀναμνησθεῖς, σαυτοῦ μόνου ἀμνημονεῖς καὶ οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν οὔτε εἰ στρατιώτης ἢ φιλόσοφος γέγονας οὔτε εἰ λαγῶς ἢ λέων οὔτε εἰ κύκνῳ ἢ ἰκτίνῳ συνηκολούθεις; Θεόφραστος Λέγεται Πυθαγόρας ἀναμνησθῆναι ὡς εἴη ποτὲ Εὐφορβος ὁ ἐν Τροίᾳ. Εὐξίθεος Ταῦτα λέγων ἠλαζονεύετο, μηχανώμενος πείθειν ὅπερ ἐδίδασκεν, ὡς προβεβίωκεν ἡ ψυχὴ ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς διανοίας ἐν ὀρύγματι λαθὼν ὑπὸ γῆν ἔτη δέκα, ἐξ ἧς Αἰδοῦ δῆθεν ἀνέβη καὶ παρὰ τοῦ Πλούτωνος ἀκηκοέναι λέγων ὡς ἀθάνατος ἡ ψυχὴ διεπιστευέτο. Ταύτης τῆς ἀλαζονείας ὕστερον Ἀπολλώνιος ὁ Καππαδόκης ἐραστὴς γενόμενος πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἐμυθολόγει περὶ τῶν ἐν Ἰνδοῖς σοφῶν ὡς ἴσασιν οἵτινές ποτε γεγονάσιν, εἰς μάρτυρας ἔξω τῆς οἰκουμένης καταφεύγων· ἀλλ' ὅμως ἐλέγχεται· οὔτε γὰρ Κτησίας, πολλὰ καὶ μυθώδη περὶ τῶν Ἰνδῶν συντιθεῖς, οὐδαμοῦ τοῦτο μυθολογεῖ, οὔτε Ἀρριανός, ἐπὶ τὸ ἀληθέστερον μᾶλλον ἢ μυθωδέστερον συγγράφων, τοῦ δόγματος ἐμνήσθη, καίτοι τὴν τῶν Βραχμάνων πρὸς Ἀλέξανδρον συνουσίαν ἐκδιδάσκων, ἐν ᾗ παραινοῦσιν Ἀλεξάνδρῳ πλεονεξίας ἀπέχεσθαι· καὶ ὁ καιρὸς ἀπῆτει τὸ πλάσμα, ὡς ἂν τὸν Ἀλέξανδρον, ἐπειδὴ τῶν φαινομένων κατέπληττεν οὐδέν, ἀφανεῖς φόβους ἀναπλάττοντες καταπλήξωσι.

Τότε γὰρ ἔδει μᾶλλον δεικνύναι τῆς φιλοσοφίας τὴν ὑπερβολήν, ὅτε περὶ ἀνδραποδισμοῦ καὶ ἀναστάσεως ἐκινδύνευον οἱ ὁμόφυλοι· ἀλλ' ὅμως οὔτε πρὸς Ἀλέξανδρον τοιοῦτον οὐδὲν ἐπεδείξαντο οὔτε ὕστερον τοῖς Ἑλλήσιν ἐπιστέλλοντες καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων φιλοσοφίαν διαβάλλοντες καὶ τὴν ἐαυτῶν ἀποσεμνύνοντες οὐδαμοῦ τοῦτο τῆς ἀλαζονείας τὸ εἶδος τῇ ἐπιστολῇ προσέριψαν. Εἰ τοίνυν μήτε τῶν προτέρων μήτε τῶν ὕστερον μηδεὶς τῷ λόγῳ συμμαρτυρεῖ, μόνος ὁ Ἀπολλώνιος τὰ ψευδῆ λέγων ἐλέγχεται. Ὁ Ἱεροκλῆς δ' οὐχ ὁ διδάσκαλος, ἀλλ' ὁ προβαλλόμενος τὰ θαυμάσια, ἄπιστον καὶ τοῦτο προσέθηκεν· ὅτι νέος ἡταιρηκῶς, Κερκυραῖος δὲ ὁ νέος, μετὰ ἔραστοῦ Μύρωνος ἔπλει, καθορμισθείσης δὲ τῆς νηὸς εἰς τινὰ χώρον ἔρημον, ἀποχωρήσας ὁλοφύρεται ἀναμνησθεὶς ὅτι περ ἐκεῖ τῶν ἐραστῶν τις ἐν τῷ πρὸ τοῦ βίῳ τῆς ὥρας τοῦ νέου διαμαρτῶν ἀπεπνίγη καὶ δακρύει ὅτι μὴ αὐτῷ πρότερον ἐχαρίσατο. Οὐκ οὖν γελοῖον εἰ ὁ μὲν ἡταιρηκῶς ἀναμνησθήσκειται, Σωκράτης δὲ ἂν ἀμνημονεῖ καὶ Πλάτων καὶ οὐδὲν εἰδέναι τῶν πρόσθεν ἀλαζονεύονται; Καὶ μὴν παρὰ Χαλδαίοις καὶ Αἰγυπτίοις καὶ Ἑλλήσιν οἱ τὰς τελετὰς ἀγείροντες καὶ γοητεύειν τῶν πάλαι τελευτησάντων τὰς ψυχὰς ἐπαγγελλόμενοι καὶ ταῖς ἐπωδαῖς ἄγειν τε καὶ ἔλκειν ὅποι ἂν ἐθέλωσιν, εἰ τὴν Ὀμήρου ψυχὴν ἐθέλοις καλεῖν, εἰ τὴν Ὀρφέως, εἰ τὴν Φορωνέως, εἰ τὴν τοῦ Κέκροπος, ἀλεκτρυόνας θύοντες καὶ χαρακτῆρας ὑπογράφοντες, λέγουσι προκαλεῖσθαι καὶ δεικνύναι.

- 19 Καίτοι εἰ ὁ μὲν ἀηδὼν, ὁ δὲ κύκνος, ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὁ δὲ λέων ἐγένετο, πῶς ἦξουσι καλούμενοι, εἰ μὴ τὸ ὄρνειον καὶ τὸ θηρίον καὶ τὸν ἄνθρωπον ἄψυχον ἀπολιπόντες ἦξουσι; Πῶς δὲ ὁ κύκνος εἴσεται ἢ λέων ὅτι ἄνθρωπός ποτε ἐγένετο, ὅτε οὐδὲ ὁ ἄνθρωπος εἴσεται; Καίτοι κάκεῖνοι ταῖς τελεταῖς σοφίζονται· οὐ γὰρ τὸν σὸν πατέρα οὐδὲ τὸ γύναιον ἔδειξαν, ἀλλὰ χαλεπὸν τινὰ δαίμονα τὸν πατέρα καὶ τὸ γύναιον ὑποκρινόμενον· ἅμα γοῦν ἀνέσχεον ὁ ἥλιος καὶ τὸ φάσμα διαλύεται. Οὕτω γραδὸς μυθολογία τὸ θρυλλούμενον καὶ πιθανὸν οὐδέν. Θεόφραστος Εὐ λέγειν μοι δοκεῖς καὶ οὐκ ἀγεννῶς ἀντιτετάχθαι. Ἀλλ' εἰ παντελῶς τὸν πρότερον τῆς ψυχῆς βίον ἀνέλοιμεν, ἀταξία δοκεῖ τὸ γινόμενον, εἰ κακοὶ μὲν εὖ πράττουσιν, ἀτυχοῦσιν δ' ἀγαθοί. Εὐξίθεος Ἀποκρινοῦμαι, εἴ σοι ἦδιον. Ἀλλ' εἰπέ μοι τίνα φῆς ἀτυχίαν; Ἡ νόσον λέγεις καὶ πενίαν καὶ τὸ στρεβλοῦσθαι παρὰ τῶν μοχθηρῶν καὶ παῖεσθαι καὶ τὸ ὄλον ἀναιρεῖσθαι; Θεόφραστος Ταῦτά φημι. Εὐξίθεος Ἀλλὰ τοῖς μὲν πρὸς πλοῦτον καὶ δυνάστειαν καὶ ἡδονὴν ἐπτοημένοις ἤρμοττεν ὁ λόγος, Θεοφράστῳ δὲ οὐκέτι.
- 20 Οὐ γὰρ ἀμνημονεῖς ὅτι πενία καὶ νόσος καὶ θάνατος οὔτε αἰσχρὰ οὔτε κακὰ Σωκράτει καὶ φιλοσοφίᾳ δοκεῖ, εἴγε πολλοὺς πολλάκις ὠφέλησεν. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ Σωκράτης ἐπὶ πενίᾳ μέγα φρονεῖ καὶ πλοῦτον αὐτὴν ὀνομάζει καὶ φιλοσοφίας φυλακὴν, ὥσπερ καὶ τὴν νόσον τῷ Θεάγει μέγα πρὸς φιλοσοφίαν ἔφη συμβαλέσθαι, οὕτως λέγων, εἴ τί που μέμνηται· «Ἀλλὰ μὴν καὶ Θεάγει τῷ ἡμετέρῳ ἐταίρῳ πάντα συμβάλλεται πρὸς τὸ ἐκπεσεῖν φιλοσοφίας, ἢ δὲ νοσοτροφία κατείργουσα ἐπέχει». Ὁ δὲ δὴ Πλάτων, ἔρρωτο γάρ, νοσῶδες χωρίον καταλαβὼν ἐνδιέτριβε, τῆς ὑγιείας τὸ πλεον ἀφαιρούμενος καὶ σωφροσύνην τῆς ῥώμης ἀντικαταλλαττόμενος τὸν δὲ θάνατον κακῶν ἐλευθερίαν καὶ λύσιν μάλα σεμνῶς ὀνομάζει, διδάσκων ὡς ὁ θεὸς ἐλέησας τὸν ἄνθρωπον θνητὰ καὶ τὰ αὐτοῦ δεσμὰ πεποίηκεν. Εἰ τοίνυν ἀγαθῶν αἵτια, πῶς ἂν εἴη κακά; Ἀκολασία δὲ καὶ πλεονεξία καὶ ἄνοια καὶ δειλία τὰ αἰσχίστα τῶν κακῶν ἔστι τε καὶ λέγεται, ὧν οὐδὲν μέτεστι τοῖς ἀγαθοῖς, αἰεὶ δὲ πάρεστιν εὐδαιμονία καὶ οὐ θέμις ἀφίστασθαι, εἴγε σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀνδρεία καὶ φρόνησις ἀληθὴς εὐδαιμονία, ὧν οὐδὲν ἀπολείπει τοὺς ἀγαθοὺς. Οὐδ' ἀφαιρήσεται τούτων ὁ ἀδικεῖν προηρημένος· οὐ γὰρ δύναται· ἀλλὰ τὸ μὲν βαλάντιον περικόπτειν καὶ τὸ σῶμα διατέμνειν δύναται, παρασπάσαι δέ τι τῆς εὐδαιμονίας ἀδύνατος· ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλλων ἐπικρατεῖ, ἀρετὴ δὲ ἀδέσποτον καὶ τὸ αὐτεξούσιον ψυχῆς λογικῆς κάλλιστον ἀξίωμα, αὕτη πρώτη πρὸς ἡμᾶς καὶ μεγίστη τοῦ Δημιουργοῦ δωρεά, ἣν ἐγὼ παντὸς μᾶλλον ἀσπάζομαι καὶ πλείστην οἶδα τῷ δεδωκότι τὴν χάριν.

- 21 Τί γάρ ἐλευθερίας σεμνότερον, ἢ παραλαβοῦσα θεὸν τὸν ἄνθρωπον ἀπεργάζεται; Θεόφραστος Ἄρ' οὖν οὐκ ἄμεινον ἦν ἀγαθοὺς ἀνάγκη γενέσθαι ἢ ἐλευθερίας ὀνόματι ἐξεῖναι κακίαν ἀναιρεῖσθαι; Εὐξίθεος Καὶ τίς αὕτη γένοιτο ἂν ἀρετὴ δουλεύειν ἡναγκασμένη ψυχῇ; Βίαιον γὰρ οὐδὲν κάλλιστον μάθημα οὐδ' ἀνάγκη τι γιγνόμενον πρὸς εὐφημίαν ἐπιτήδειον. Πῶς δ' ἁμείνων ὁ ἄνθρωπος ἦν, εἰ λίθος ἦν ὅποι βούλοιοτο ὁ τεχνίτης περιφερόμενος ἢ τινα φθόγγον ἀφ' ἑαυτοῦ παρεχόμενος, ὃν εἰς τὴν ὅλην ἁρμονίαν ὁ Δημιουργὸς συντάττει καλῶς; Θεόφραστος Ἀλλὰ θαυμάζω, ὅτι μὴ τὴν τῶν φαυλοτέρων μισήσας κακίαν καὶ τῶν ἐπιεικῶν συγκαταλύει τὴν ἐξουσίαν. Εὐξίθεος Τί δέ; Οὐ χαριέστερον ἀγαθῶν ἔνεκα τῆς τῶν κακῶν ἀπειθείας ἀνέχεσθαι ἢ διὰ τὴν τῶν φαύλων ἀκοσμίαν τῶν κρειττόνων τὸν κόσμον ἀποσεῖσθαι; Φέρε γάρ· εἴ τις γεωργεῖν ταχθεῖς, καὶ γεωργὸς ὀνομαζόμενος, τὰς ἀμπέλους ἀποδράς, εἰς ἄστὺ δραμῶν, ἐταίραν ἐξαίφνης καταμαθὼν κάλλει καὶ χρυσῷ διαλάμπουσιν μύρου τε ὄζουσιν καὶ προσπαίζουσιν εὐφυῶς καὶ αἰμύλα φθεγγομένην, ἐκπλαγεῖς ταύτη συνέποιτο τῶν βοτρυῶν ἐπιλελησμένος· ὁ δὲ τῆς γεωργίας αὐτῷ κοινωνῶν, πυθόμενος τοῦ ἐταίρου τὸν ἔρωτα, νεανικώτερον τῶν ἔργων ἀντέχοιτο καὶ τὰς ἀμπέλους ἔτι μᾶλλον θεραπεύοι, ὥστε τοῦ ἀτακτοῦντος ἐκπληρῶσαι τὴν χρεῖαν· εἰ σὺ τῶν ἀγρῶν δεσπότης ἐτύγχανες, ἄρα τὸν σωφρονοῦντα καὶ ἐργαζόμενον διὰ τὸν ἐρῶντα καὶ ἐν ἅστει μεθύοντα τῆς οἰκίας ἂν ἐξέκλειες; Θεόφραστος Οὐ μένουν.
- 22 Δεινῶς γὰρ ἂν μοι τὸ χωρίον ἐξηγῆρω. Εὐξίθεος Οὐκ οὖν τὸν γεωργοῦντα μᾶλλον ἐπαινεῖς, ὅτι ἐξὸν εἰς ἄστὺ βαδίζειν καὶ τῷ ἐρῶντι συμπίνειν, ὁ δὲ καλοὺς ἰδρῶτας ἡδονῆς ἀντικαταλλάττεται; Θεόφραστος Πάνυ μὲν οὖν, εἴπερ ἐθέλω μοι τοὺς βότρυν εὖ πράττειν. Ἀλλ' ἔδει τοὺς μὲν ἀγαθοὺς διασώζειν, τοὺς δ' αὖ φαυλοτέρους ἢ τὴν ἀρχὴν μὴ ποιεῖν ἢ γενομένους εὐθὺς διαφθεῖρειν. Εὐξίθεος Εἴθ' ὁ μὲν τοῦ Σόλωνος νόμος οὐκ ἔῃ νόμον ἐπ' ἀνδρὶ τιθέναι, ἀλλ' ἢ τὸν αὐτὸν ἐπὶ πᾶσιν Ἀθηναίοις· σὺ δὲ οὐκ ἔῃς κοινὸν εἶναι τοῦ μεγάλου νομοθέτου τὸν νόμον οὐδὲ συγχωρεῖς τὸν αὐτὸν ἐπὶ πᾶσιν ἀνθρώποις τίθεσθαι, ἀλλ' εἰσὶν οὓς ἀφορίζεις, κελεύων τοὺς μὲν κατασπεῖρειν καὶ τρέφειν, τῶν δὲ πρεσβυτέρων εἶναι τοῦ τόκου τὴν τελευτήν. Οὐκοῦν μὴδὲ ὁ ἥλιος ἅπαντας θερμαίνεται μὴδ' ἡ γῆ καρπὸν ἅπασιν φερέτω.
- 23 Ἦ τοῦτο μὲν λέγειν περίεργον, ἐθέλεις δὲ τὸν ἄνθρωπον ἅπαντα κατορθοῦν καὶ μὴδὲν διαμαρτεῖν; Σφόδρα θαυμάζεις τὸν ἄνθρωπον, διὸ θαυμάζεις, εἴ τι διήμαρτεν. Ἀλλ' ἔστιν οὐ τῆς πρώτης λογικῆς μερίδος, ἀλλὰ τῆς ἐσχάτης ὁ ἄνθρωπος, ὃς ψυχῆς μὲν ἀθανασίᾳ καὶ λόγῳ τῶν ἀλόγων ἐπικρατεῖ, φθορᾷ δὲ σώματος καὶ τροφῆς ἐνδεία τῶν ἄνω λογικῶν οὐσιῶν ἀπολείπεται. Οὐκ ἄρα παράδοξον τῶν γιγνομένων οὐδέν. Εἰ μὲν γὰρ μονωθεῖσα τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ πρὸς ἐπιθυμίαν καὶ ὀργὴν ἐξήγετο, θαυμαστὸν ἦν· νῦν δὲ μετὰ σώματος ἔδει τῶν τῆδε σωμάτων ἐπιμελεῖσθαι, ὃ τροφὴ διασώζεται. Οὐκοῦν ἐπιθυμείτω καλῶς καὶ μετρίως, φησὶν ὁ Δημιουργός. Ἦ πόθεν τὸ παιδίον ἄρτι γενόμενον τοῦ γάλακτος ἐφίεται καὶ πρὸς τὸ λυποῦν ὀργίζεται ἢ ἵνα τὸ μὲν προσιέμενον, τὸ δὲ ἀμυνόμενον σωθείη; Τὸ μὲν οὖν κατὰ φύσιν ζῆν καλὸν καὶ διασώζεται, τὸ δὲ παρὰ φύσιν αἰσχρὸν καὶ κολάζεται, τὸ δὲ ὑπὲρ τὴν φύσιν μέγα καὶ τιμῆς ἄξιον. Εἰ δὲ τὰ ἐσχατά ὅτι μὴ πρῶτα διαγράψοιμεν, οὐκ ἂν φθάνοιμεν πᾶσαν τάξιν διαλύοντες; Φέρε γάρ, εἰ τὸν λίθον ἐκβάλλειν ἐθέλοισιν, ὅτι μὴ καρποὺς οἷα τὰ φυτὰ δίδωσι, τὰ δὲ φυτὰ διαβάλλειν, ὅτι μὴ τὴν γῆν οἷα βοῦς ἐργάζεται, τὸν δὲ βοῦν κακίζειν, οὐ γὰρ τῷ γεωργῷ παραπλησίως βούλεται, ὁ δὲ γεωργὸς αὐτὸς ἀπελαυνέσθω, ὅτι μὴ ταῖς ἄνω δυνάμεσιν ἐξ ἴσου τροφῆς ἡμέλησεν· εἴθ' ὑπ' ἀλόγου σοφίας μέχρι τῶν θείων ἀναβαίνοι τις, ὥς οὐδὲ αἱ ἄνω δυνάμεις δημιουργεῖν, ἀλλὰ τῷ Δημιουργῷ διακονεῖν ἐτάχθησαν· εἰ ταῦτα ποιοῖμεν, τί τῶν ὄντων κατὰ χώραν ἐστάναι καταλείψομεν; Ἀλλ' εὐμενὴς μὲν ὁ Δημιουργός εἴη, πάντα δὲ κατὰ τάξιν μενέτω. Σμικρὸν γὰρ τῶν γενομένων οὐδέν, ἀλλὰ πάντα καλὰ καὶ μεγάλα καὶ τεταγμένα· καὶ ὁ λίθος καλός, εἰ λίθος, καὶ τὸ δένδρον, εἰ δένδρον· καὶ ὁ λέων καλός, κἂν ἐπίοι

κατὰ λόγον τῆς ἀλόγου ζωῆς· οὐ γὰρ ἦν ἐπ' αὐτῷ τῆς ἀλογίας κρεῖττον οὐδέν, διόπερ ἀνεύθυνος, ὃ τι ἂν παράλογον ποιοῖ. Ἐσπουδασμένον δέ τι χρῆμα καὶ χάριεν ἄνθρωπος, ὅταν ἄνθρωπος ἦ, μέχρι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ σοφίας ἀναβαίνων, ἀλλὰ καὶ τροφῆς ἐφίεται καὶ τῶν λυπούντων αἰσθάνεται· ἀμφοτέρω γὰρ ὁ ἄνθρωπος· νοῦς ἀγαθὸς ἀλόγῳ σώματι χρώμενος, αὐτοκράτωρ δὲ γενόμενος, κατ' ἐξουσίαν ἄνω καὶ κάτω μεταχωρεῖ, ἕτερον αἰρούμενος πρὸ ἐτέρου· τοῦτο γὰρ ἡ ἀνθρώπου προαίρεσις δύναται.

24 Καὶ τεταγμένη μὲν ἡ τοῦ λόγου δύναμις καὶ ἀρχή, ἄτακτος δὲ φορὰ ἡ τοῦ ἀλόγου σπουδή, εἰ μὴ λόγῳ ῥυθμίζοιτο. Κἂν ὁ λόγος ἀργήσῃ διὰ ῥαθυμίαν καὶ ὄκνον ἢ δι' ἀπαιδευσίαν καὶ τὴν κάτω σχολὴν καὶ τὴν τῶν ἄνω λήθην, ἐπιθυμία καὶ θυμὸς, οἷον ἵππων ζευγὸς ἐκπεσόντος τοῦ ἡνιόχου, συνταράττεται· ἀλλ' οὐκ ἀνεύθυνον τὸ πρᾶγμα· ὁ γὰρ ἀγωνοθέτης προὔπεδειξε τὰ γυμνάσια καὶ ὅσα δεῖ τὸν ἀγωνιστὴν ἀσκεῖν προεκκήρυξεν· ὧν ἀμελήσας, ὁ λόγος δίδωσι δίκας οὐχ ὧν ἐποίησεν, ἀλλ' ὧν μὴ ἐποίησεν, οὐδ' ὧν ἔδρασεν, ἀλλ' ὧν περιεΐδεν. Ὁ γὰρ τοῦ ἀλόγου τὴν ἀταξίαν παῦσαι δυνάμενος λόγος, περιορῶν δέ, ἀληθέστερον αὐτὸ διαπράττεται. Οὐκ ἄρα τῷ ἐν ἡμῖν παιδί τὴν ἀρχὴν ἐπιτρεπτέον ἢ μὴ θαυμάζειν εἰ πάντα ἄνω κάτω γένοιτ' ἂν τὰ ἡμέτερα· πολλῶν γὰρ ὁ παῖς ἐπιθυμεῖ, ἀλλ' ἀρίστη διάνοια καὶ θυμὸς ταύτῃ συμμαχῶν κωλύει καὶ συστέλλει τὰς μυρίας ἐπιθυμίας. Εἰ δὲ ἀγριαίνει ἡ τοῦ χείρονος δυναστεία, τοῦ ἀμείνονος γίγνεται ταραχή, ἣν θεραπεύειν ἔστι· πολλὰ γὰρ τὰ φάρμακα, ἀγαθὴ τροφή καὶ παιδεία καὶ λόγος καὶ νόμος καὶ ἡ τῶν καλῶν μελέτη καὶ συνήθεια καὶ ἐπιστήμη καὶ ἡ τοῦ παντὸς τάξις. Καὶ μὲν δὴ τῶν ἐπιρρεόντων ἡ μετάστασις ἱκανὸν διδασκάλιον σωφροσύνης τοῖς ὁρώσιν ἔστιν· οἷον εὐθὺς συχναὶ τῶν χρημάτων αἱ μεταβολαί, αἱ τοὺς μὲν πλεονεκτεῖν ἐφιεμένους ἐκδιδάσκουσιν, ὡς οὐδὲν βέβαιον πολλῶν ῥεύσαντες ἰδρῶτι προσεκτῆσαντο, τοὺς δὲ γυμνωθέντας παρεμυθήσαντο, ὡς ἀπίστου καὶ ἀφυλάκτου πράγματος ἀπηλλάγησαν.

25 Ὁ δὲ μηδὲν τούτων διανοηθεὶς, ἡσυχίαν ἄγειν οὐ δύναται, ἀλλὰ συνταραχθεὶς εἰκὴ φέρεται καὶ οἷον ἐν σκότῳ προσπατῶν λαιδορεῖται, οὐδὲν εἰδὼς τῶν ἐν μέσῳ προκειμένων καλῶς, ἀλλ' αὐτὴν ἀμαθῶς ἀγνοήσας τὴν ἄγνοιαν διπλάσιον νοσεῖ, οὔτ' αὐτὸς θεωρῶν καὶ τὰ ἐν ποσὶ διαβάλλων καὶ οὐκ ἐθέλων τὸ γινόμενον, ἀλλ' ὅπερ ἂν αὐτῷ δοκῇ τοῦτο καλὸν καὶ χρησίμον ὑπολαμβάνων. Ὡστε ἂν ἀδικήσῃ μὲν τὸν ἀγαθὸν ὁ φαῦλος, αὐτὸς ἐξ ἀλογίας παρωξυμμένος, Θεὸς ἀναίτιος· ἀδικήσῃ δὲ τὸν προσπεσόντα, οἷον τοξότου βάλλοντος ἀνάγκη τὸν προστυχόντα τρωθῆναι, ὁποῖός ποτ' ἂν ᾖ. Ἀλλ' ὁ μὲν πλεονέκτης οὐ κατὰ τάξιν χωρεῖ· ὁ δὲ Θεὸς τῆς πλεονεξίας τὴν ἀταξίαν εἰς τάξιν ἄγει, οἷον ἄριστος τεχνίτης πρὸς τὸ κοινὸν τῆς ἐργασίας καλῶς τῷ φανέντι χρῆσάμενος καὶ τὸ ἀπερριμμένον εἰκὴ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄχρηστον ἐκκαθαίρων καὶ συναρμόζειν ἀναγκάζων καὶ πρὸς τὸ ὅλον συντάττων. Ὡστε τὸ γινόμενον ἀδίκημα τῷ μὲν ποιήσαντι κακὸν καὶ ἀδίκημα καὶ οὐκ ἂν ἀφεθείη τῆς αἰτίας ὁ δρᾶσας οὐδὲ ἀποδιδράσκει τὴν δίκην· τῷ δὲ παθόντι οὐ κακὸν ἀλλὰ χρησίμον, εἴγε προσθήκην εὐδαιμονίας αὐτῷ τὸ πάθος προυξένησε καὶ εἰς ὄφελος τῷ κοινῷ συντάττεται, ἐπεὶ παράκλησις ἱκανὴ τοῖς εὖ φρονοῦσι πρὸς ἀρετὴν τὸ μὴ φόβῳ θανάτου τὸν ἀγαθὸν φεύγειν ἀρετὴν. Διὰ τοῦτο γὰρ αὐτὴν ὁ Θεὸς περιουσίας καὶ δυναστείας καὶ ἡδονῆς γυμνὴν ἔστησεν, ὥστε τοὺς ἀγαθοὺς ἀγωνιστὰς μὴ ἔνεκά του τὴν ἀρετὴν αἰρεῖσθαι, ἀλλ' αὐτῆς ἔνεκα, ὡς ἂν μὴ συνταράξωσι πάθει τὴν ἀρετὴν· καὶ τὰ ἀλγεινὰ τῶν καλῶν ἡγεῖσθαι συγχωρεῖ οἷον ἀγνωσθεῶν καὶ βουλόμενος ὅλην τῆς ψυχῆς ἀνακινήσαι τὴν δύναμιν, ὡς ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τηλικούτου κίνδυνον ἀνατλήναι δύναται, ὥστε τῆς ἰσχύος οὐκ ἀσθενείας ἐπίδειξις ἢ συμφορὰ γίγνεται. Καὶ ἄλλως, εἰ ἀγαθὸς ὁ παθὼν, εἰς ἀγαθὸν ἡ τελευτὴ τούτῳ συμβαίνει· ἔστι γὰρ ἔστι καὶ τελευτήσαντα ζῆν ὡς ἀληθῶς καὶ μέχρι τῆς πρώτης ἀρχῆς ἀναβαίνειν καὶ μηκέτι δεδιέναι μεταβολήν, ἀλλ' ἀθάνατον ἔχειν εὐδαιμονίαν καὶ τρυφὴν ἐμπρέπουσαν ψυχῇ καθαρᾷ.

Ταῦτα γὰρ ἀρετῆς ἄθλα νομίζεται, οὐ τυραννὶς οὐδὲ πλούτου περιουσία, ἃ πολλοὺς πολλάκις μεταβέβληκε δεσπότης καὶ οὔτε ἀγαθὰ ταῦτα, εἴπερ καὶ κακῶν αἴτια, οὔτε ἀθάνατα, ἀλλὰ σκιοειδῆ φαντάσματα καὶ ἐφήμερα. Ἐνίστε σπεύδει μὲν πρὸς ἀρετὴν ὁ ἄνθρωπος, ὥλισθε δὲ καὶ τι παράνομον ἢ διεπράξατο ἢ διενόηθη· καὶ ἡμῖν μὲν εὖ ἔχειν δοκεῖ· τὰ γὰρ ἡμέτερα προκαλύμματα καὶ τὰ ἐκείνου ἐμποδῶν γίγνεται σαφῶς τὰ ἔνδον θεωρεῖν καὶ θαυμάζομεν ἢν τι πάθῃ τῇ τῆς αἰτίας ἀγνοίᾳ· τῷ δὲ δικαστῇ γυμνὰ πάντα καὶ κατιδὼν τὸν ἄνθρωπον τὰ μὲν ἄλλα πράττοντα καλῶς, μικρὸν δὲ τι αὐτοῦ λελωβημένον, ἰάσιμον δὲ φαρμάκῳ, ἐνταῦθα συγχωρεῖ παθεῖν τι αὐτὸν καὶ ἀποτίσαι, ὥστε καθαρὸν γενόμενον τῶν ἐκεῖ καλῶν καθαρῶς ἀπολαύειν. Εἰ δὲ τις ἀδικῶν ἄλλον παρ' ἄλλου πάθοι κακῶς, αὐτὸς μὲν πέπονθε δικαίως, ὁ δὲ δράσας ἀδίκως ἐπέθετο καὶ οὐ μὴ ποτε ἐκφύγοι. Θεὸς δὲ ἀμφοτέρω συνέταξε καὶ τὸν πεισόμενον τῷ ἐπιτηδεῖω ποιῆσαι τοῦτο ὃ παθεῖν ἐχρῆν ἐκείνον εἰς ταῦτον συνήγαγε καὶ ἐκάστου οἶον φθόγγου ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν φωνὴν ἀφιέντος, τὴν μὲν βελτίῳ, τὴν δὲ χείρῳ, καὶ τοῦ μὲν ποιοῦντος, τοῦ δὲ φάσκοντος, μίαν ἐπ' αὐτοῖς ὅμως ἀρμονίαν συνεστήσατο. Καὶ οὐ διὰ τοῦτο κακὸν ἐγένετο ὡς ἂν συνταχθεῖν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγένετο παρ' ἡμῶν ἀπὸ τῆς Προνοίας συνετάττετο. Δύναμις δὲ καὶ τοῦτο μεγάλη, καλῶς καὶ τοῖς κακοῖς χρῆσασθαι καὶ τοῖς ἐξ ἡμῶν ἀμόρφους γενομένοις εἰς μορφὰς ἐτέρας συντελεῖν δύνασθαι. Οὕτω δὴ ταῖς ψυχαῖς τὸ κατ' ἀξίαν συλλέγεται καὶ τὸ πεπονηκὸς θεραπεύεται καὶ τὸ κοινὸν διασώζεται. Πλουτεῖτω δὲ καὶ ὑγιαίνειτω τέως ὁ πονηρὸς, φησὶν ἡ τῆς Προνοίας φιланθρωπία· ἢ γὰρ τῇ θεραπείᾳ γένοιτο' ἂν βελτίων, καθάπερ οἱ παῖδες ἡδονῇ τινι πρὸς τέχνην παρακαλούμενοι, ἢ ἐξελεγχθεὶς καὶ πᾶν ὃ τι τῆς ψυχῆς ὑπουλον γυμνώσας καὶ ὅλον ἑαυτὸν ἐπιδειξάμενος, αὐτὸς ἑαυτῷ προευνεπίξει τὴν φλόγα, πολλὴν ὕλην ἐπηρμένος, κἀνταῦθα πεσὼν οὐδεμίαν ἔξει παραίτησιν οὐδὲ συγγνώμην.

27 Οὐ γὰρ ἂν ἔχοι σκήπτεσθαι ὅτι δι' ἀπορίαν χρημάτων οὐκ ἐβοήθει τοῖς εὖ παθεῖν δεομένοις, ἐπλούτει γάρ, οὐδ' ὅτι δυναστείας ἐνδεία περιεώρα ἀδικουμένους, ἐτυράννει γάρ, οὐδ' ὅτι ἄρρωστίᾳ τοῦ δύνασθαι ἠττήθη τῶν ἡδονῶν, ῥώμη γὰρ σώματος προσῆν. Βούλεται γὰρ ὁ δικαστὴς δι' ὑπερβολὴν δικαιοσύνης οὐκ ἀμφίβολον εἶναι τὴν κρίσιν, ἀλλ' ὥστε τὸν ἐαλωκότα καὶ πάσχειν καὶ τοῦ δικαστοῦ θαυμάζειν τὴν ψῆφον. Εἰ μὲν γὰρ ἦν ὁ θάνατος τοῦ παντὸς ἀπαλλαγὴ, καλῶς ἂν ἠπόρουν, εἴ τις πονηρὸς ὢν ἐν τυραννίδι τὸν βίον ἐτελεύτησε· νῦν δέ, ἐπεὶ περ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, οὐδὲ εἰς Ἄιδου μεταχωρήσασα φεύγει τὴν δίκην, ἀλλ' ἐκεῖ μάλιστα τῆς τιμωρίας αἰσθάνεται, εἰς Τάρταρον πεσοῦσα ὅθεν οὔποτε ἐκβήσεται· ὥστε ἔρμαιον τοῖς κακοῖς ἐνταῦθα νοσεῖν τε καὶ ἀπορεῖν καὶ δουλεύειν. Ἦδη γὰρ τις ἐν τῷ ἰδιωτεύειν μικρὰ διαμαρτῶν, τῆς τῶν μελῶν ἀρμονίας αὐτῷ διαλυθείσης, τὴν αἰτίαν μαθὼν καὶ ταύτην ἐκδακρύσας, τῆς ἐν Ἄιδου τιμωρίας ἀπηλλάγη· ἕτερος δὲ ἐκκοπεῖς τῷ ὀφθαλμῷ καὶ παράδειγμα τῆς δίκης τῇδε γενόμενος, μισήσας τὴν τοῦ πάθους ὑπόθεσιν, ἐλεύθερος ἀφείθη. Θεόφραστος Καλῶς, ὧ γενναῖε, τὰ ἀπόρητα δημηγορεῖς. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν, ἡδίκηκε γάρ, τῶν ὀφθαλμῶν ἀφήρηται, τὸ δὲ παιδίον τυφλὸν ἄρτι τεχθέν, εἰ μὴ προβεβίωκεν, οὐδὲ προδιήμαρτε.

28 Πῶς γάρ; Πόθεν οὖν, εἰπέ μοι, τῶν ὀφθαλμῶν ἡ νόσος; Εὐξίθεος Τούτων ἕγωγε τὰ πολλὰ σώματος συντυχίαν, οὐ ψυχῆς τιμωρίαν εἶναι λογίζομαι· τῆς γὰρ ἀρχῆς μὴ ἀρχούσης, ἀνάγκη τὰ ἐπόμενα συμφύρεσθαι. Τί γὰρ ἂν συνέχοι, διαλυθέντος ἐκείνου ἐξ οὗ τὸ ὅλον ἐξήρτηται; Ἦν μὲν οὖν ἡ τοῦ σπέρματος ἀρχὴ καὶ δύναμις τῆς ὕλης ἐπικρατῇ, συνιστάμενον ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦντος καὶ σχηματιζόμενον καὶ διακοσμούμενον καλὸν τὸ κύημα καὶ οἶον ἔμψυχον ἄγαλμα γίγνεται· τῆς δὲ γονῆς μαραινόμενης θερμότητος ἐνδεία καὶ τῆς ὕλης ἐπανισταμένης ὑγρότητος περιουσία, τὸ εἶδος ἐπικλύζεται καὶ μᾶλλον ὀλισθαίνει καὶ ὅλως κατέδω καὶ εἰς τοῦναντίον ἀνάγκη τὸ φυόμενον μεταβάλλειν· ἐναντίον δὲ δυνάμει μὲν ἀδυναμία, τῷ δὲ ἐρρωμένῳ τὸ διεφθαρμένον, τῷ δὲ ὑγιεινῷ τὸ νοσερόν. Καὶ ταύτῃ μᾶλλον τὰ ἀσθενῆ καὶ

τερατώδη καὶ λελωβημένα τῶν παίδων γίγνεται· ἐντεῦθεν τοῦ μὲν περιττὸς δάκτυλος ἐξήρηται, τοῦ δὲ ἀφήρηται, καὶ τὸ μὲν παρήλθε τὴν φύσιν, τὸ δὲ κατόπιν ἐγένετο, καὶ ὁ μὲν ἐκ γένους τι φθινῶδες ἐπισύρεται, τοῦ δὲ ἀτελὴς ὁ ὀφθαλμὸς διέμεινεν, ὁ μὲν τοὺς πόδας διέστραπται, ὁ δὲ συνεσταλμένην εὔρε τὴν δεξιάν. Καὶ τούτων οἱ μὲν εἰς ἄκρον φιλοσοφίας ἀνέβησαν καὶ οὐδὲν ἐμποδῶν ἐγένετο παρακεκομμένον τὸ σῶμα, οἱ δὲ εἰς κακίαν ἐκπετωκότες οὐ πράττουσιν ὅσον ἐθέλουσι καὶ γίγνεται ψυχῆς αὐτοῖς φυλακὴ ἢ τοῦ σώματος βλάβη, καὶ σωτηρία μᾶλλον οὐ τιμωρία τὸ πάθος τοῖς ὁρῶσιν ἐφάνη. Οἱ δὲ οἷον ἐν σκότει πλανηθέντες καὶ τῆς αὐτῶν ψυχῆς τὸ ὄμμα πεπηρωμένον καὶ ἀτελὲς καταλιπόντες, τοῦ τυφλοῦ τὴν ψυχὴν ὥσπερ ἐν ᾿Αιδου τιμωρουμένην ἤδη κακίζουσιν. Ἔχω δέ σοι καὶ ἕτερον λόγον ἀπόρητον διεξιέναι.

29 Οὐ τὸ παρὸν μόνον βλέπει τῆς Προνοίας ὁ νόμος, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον γίνεσθαι, καὶ οἷς προσήκει τὴν ἀξίαν ἐκείθεν τάττει· τὸν μὲν γενέσθαι δοῦλον ἀφῆκε, χαλεπὸς γὰρ ἂν δεσπότης ἐφάνη, τὸν δὲ πένητα καταλέλοιπε, κακῶς γὰρ ἂν ἐχρήσατο πλούτῳ· ὁ δὲ, ἡμελλε γὰρ ἐξαπατᾶν καὶ κολακεύειν καὶ ὀξέως τὸν προσπεσόντα θηρεύειν, συνεθλάσθη τὴν κεφαλὴν, ἔνθα μάλιστα τῆς ψυχῆς ἡ ἐνέργεια, καὶ ὁ λόγος ἤργησε καὶ ἀνόητος διέμεινεν οὗτος ὁ ἄνθρωπος· οἷονεῖ τις πρὸς φόνον ἔτοιμος γενόμενος, ἀναινομένης αὐτῷ τῆς δεξιᾶς, ἡσυχίαν ἄγειν ἠγάπησεν. Ἡκέτω δὲ ἡμῖν εἰς μέσον τυφλὸς ὁ παῖς περὶ οὗ ὁ λόγος, χειραγωγούμενος τῷ λόγῳ. Οὗτος ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς χρήσεται, εἰ χρήσεται· διὸ συγκεκλεισθαι συνεχώρησεν. Τοῦτο τῷ πεπονθότι συνήνεγκε καὶ ὁ τυφλὸς ἐκεῖνος τοῦ Λυγκέως εὐδαιμονέστερος, εἰ δικαιότερος γένοιτο. Οὐ πολλοῖς δὲ τοῦτο συμβαίνει· οὐ γὰρ ἔδει πολλὰ παρὰ φύσιν συγχωρεῖν γίνεσθαι, ὥς ἂν μὴ συνταράττοιτο φύσις, ἣν αὐτὸς ἔταξεν· αἰεὶ δὲ συγχωρεῖ γίνεσθαι, ὥς ἂν μάθοιμεν τῇ τοῦ ἀμόρφου παραθέσει οἷον τὸ κάλλος καὶ ὅθεν ἀφίεται τῇ φύσει τοῦ κάλλους ἡ χορηγία· ἀκριβεστέρα δὲ τοῦ καλοῦ γνῶσις ἢ τοῦ κακοῦ γίγνεται πείρα. Τὸ δὲ χαριέστατον, οὐχ εἷς τῆς θεραπείας ὁ τρόπος· οὐ γὰρ ἐνὶ φαρμάκῳ ἢ τῆς Προνοίας ἱατρικὴ χρῆσται· ἂν, ἄλλο ἄλλῳ προσφέρει, ἅπασιν δὲ προσφέρει. Ποικίλη γὰρ ἡ τέχνη, ἐπεὶ καὶ τὰ πάθη ποικίλλεται· ὁ μὲν τῷ μὴ ὁρᾶν τοῦ κακῶς ὁρᾶν ἀπηλλάγη, ὁ δὲ καὶ τούτου καταφρονήσας τοῦ ὀξέως ὁρῶντος ὀξύτερος πρὸς ἡδονὰς ἀνεφάνη καὶ φάρμακον ἕτερον ἐπιζητεῖ· ἐνίστε δὲ καὶ πῦρ ἀναμένει καὶ σίδηρον· τῷ δὲ πρὸς σωφροσύνην ἤρκεσεν ἡ τῶν χρημάτων ἀπορία, ἄλλῳ ἄλλο συμφέρει καὶ οὐ ταῦτ' ἅπασιν. Καὶ ἐκάστου πάθους συχνὰ τὰ φάρμακα, ὅθεν ἡ τέχνη καλλωπίζεται. Ἄλλ' ὁ τῆς ἱατρικῆς ἄπειρος, εἰ κατίδοι φάρμακον ὅπερ ἠγνόησε, τὸν ἱατρὸν ἐλοιδόρησεν· ὁ δ' ἄνευ λόγου καὶ ἐπιστήμης ἐπεμβαίνων τῇ τέχνῃ, ἐν μαθὼν φάρμακον, ταῦτόν πᾶσιν ἐπάγει τοῖς κάμνουσιν, οὐδὲν διορίζων, οὐ φύσιν, οὐ κρᾶσιν, οὐ χώραν, οὐχ ἡλικίαν, οὐ πάθος, ὣν οὐδὲν τὸν τεχνικώτατον παρέδραμεν.

30 Ὅλως δὲ πενία καὶ νόσος καὶ τὰ λεγόμενα κακὰ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς οὐδέν, οὐ γὰρ εἰς πλοῦτον ἢ σώματος ῥώμην ἢ κάλλος αὐτοῖς ἢ παρασκευή, τοῖς δὲ φαυλοτάτοις συμφορὰ νομίζεται, ἀλλ' ὅμως κάκεινοις ἔτι μᾶλλον συνήνεγκε. Πᾶσαν γὰρ δὴ κακίαν ἡδονὴ μὲν ὥσπερ ἔλαιον φλόγα διεγείρει· λύπη δὲ καθάπερ ὁ μανδραγόρας κοιμίζει. Οὐ γὰρ μόνον ἐν τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ψυχαῖς τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα γίγνεται. Οὐκ αἰεὶ δὲ μέλλουσα κακία νόσῳ προαναπέλλεται· οὐ γὰρ ἔδει τὴν Πρόνοιαν οὕτως εἶναι, ὥς μηδὲν ἡμᾶς εἶναι· πάντα γὰρ οὔσης Προνοίας, οὐδὲν ἂν εἴη· τίνας γὰρ ἂν εἴη, εἰ μόνον εἴη τὸ θεῖον; Διὸ δὴ καὶ πατέρας τῆς τῶν τικτομένων ἀσθενείας αἰτιατέον· γίνονται δὲ καὶ ἐκ φαλακρῶν φαλακροὶ καὶ ἐκ νοσωδέων νοσώδεις, ὥς Ἱπποκράτης βούλεται καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος· καὶ ἀκολασία καὶ μέθη τὸ σπειρόμενον κατέβλαψε, χεῖρον παρεχομένη τὸ σπέρμα καὶ ἐξίτηλον, ὥς μὴ ῥαδίως ὑπομένειν τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου μορφήν οἷον ἄργυρος κίβδηλος δι' ἀσθένειαν ἀποφεύγει τοῦ δημιουργοῦ τὴν τέχνην καὶ τὸ εἶδος ἀναίνεται. Ἐντεῦθεν τὰ πολλὰ τέρατα καὶ παθήματα τίκτεται. Καὶ οὐδὲ

ταῦτα παντελῶς ἄχρηστα τῷ παντί· ἔλεγχος γὰρ ἀκολασίας γίνεται καὶ ἐγείρει καὶ ἐγρηγορέναι τοὺς ἄλλους ἀναπείθει, ὥστε νήφοντας εἰς παιδοποιίαν ἰέναι· ἐπεὶ καὶ τῶν Ἑβραίων τὸν νόμον προσίεμαι, ὃς τοῦ λελωβημένου τὸν πατέρα κατέλευσεν, ὅτι δι' ἀκρασίαν τὴν καθαρσιν τῆς γυναικὸς οὐκ ἀνέμεινεν, ὅθεν ἡ τῆς ὕλης πλεονεξία καὶ αἰσχίστη τοῦ παιδὸς νόσος.

- 31 Καὶ ὁ τῶν Λακεδαιμονίων νομοθέτης εὖ ἐβουλευσατο οὐδὲ ταῖς γυναιξὶν ἀργεῖν συγχωρῶν, ἀμφοτέρων γὰρ ὄντων ἐρρωμενεστέρων, ἐρρωμενέστερα καὶ τὰ τικτόμενα φιλεῖ γίγνεσθαι. Οὗτος τῆς Προνοίας ὁ λόγος, ὃν οὐδεὶς μέμφεται πλὴν ἀλογίᾳ χρώμενος, ὥσπερ οἱ τῆς γραφικῆς ἄπειροι τὰ ποικίλα καὶ γλαφυρὰ καὶ χαρίεντα τῆς τέχνης κακίζουσιν. Θεόφραστος Εἴτ' οὐκ ἀνώμαλον τὸν μὲν παρὰ τὴν γένεσιν τεθνάναι, τὸν δὲ ἐπὶ γήραος οὐδῶ. Εὐξίθεος Θεὸς ἐπ' ὠφελείαις συστέλλει καὶ ἐπὶ μακρότατον προάγει τὸν βίον. Εἰ μὲν γὰρ ἡ ψυχὴ θᾶπτον ἀπέλθοι, διεκόσμησε μὲν τὴν ὕλην ἥ τὸ εἶδος ἐπέθηκεν, αὐτὴ δὲ πρὸ τῆς ὕλης ἀπῆλθε καὶ προσεκέρδανε τῆς γενέσεως τὴν πεῖραν καὶ τῇ παραθέσει τοῦ θνητοῦ σώματος τὸ ἀθάνατον ἄμεινον ἔγνω καὶ τὸ μέγιστον τῷ θνητῷ σώματι τῆς ἀθανασίας τὸν λόγον κατέσπειρε καὶ τοὺς ζῶντας ἐκδιδάσκει μὴ πάντα τῇ φύσει πιστεύειν· οὐ γὰρ αὐτὴ τοῦ ζῆν ἔχει τὸ κύρος· ἡ γὰρ ἂν ἐπὶ ῥητοῖς προὔβαινε καὶ τὸν χρόνον διώριζε καὶ ταὐτὸν ἅπασιν ἐχορήγει, οὐδὲν περισκοποῦσα εἴτε ἄμεινον εἴτε μὴ· Προνοίας γάρ, οὐ φύσεως τοῦτο. Διόπερ αὐτῇ πρὸς τὸ λυσιτελοῦν τὸ διάφορον ἴσχει καὶ μετατίθεται, ὡς ἂν τῷ ἐπιστατοῦντι τῶν ὅλων δοκῇ. Εἰ δέ τις εἰς γῆρας ἀφίκοιτο, κίνδυνος μὲν, μειζόνων δὲ τῶν ἄθλων ἀπέλαυσεν, εἰ τὰ προειρημένα μαθὼν καὶ ποιήσας, πᾶσάν τε σοφίαν καὶ τέχνην εἰσαγαγὼν τῷ βίῳ καὶ μὴ μόνον ἑαυτόν, ἀλλὰ τὴν γῆν ἅπασαν διακοσμήσας ἀπέλθοι.
- 32 Οὐ γὰρ ἔδει τὸν αὐτὸν χρόνον ἅπασι διορίζεσθαι· ἡ γὰρ ἂν ἀσελγείᾳ συνακμάσαντες ἄνθρωποι σωφροσύνη παρὰ τὴν πολιὰν ἐπηρείδοντο καὶ ἐν ἡλικίᾳ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐντρυφήσαντες τοῦ γήραος τὴν δικαιοσύνην προὔβαλλοντο. Εἰ γὰρ νῦν ἀκολασίαν καὶ πλεονεξίαν οὕτω ῥᾶστα διώκουσιν οὐκ εἰδότες εἰ μέχρι τῆς ἐσπέρας βιώσονται, τί ἂν ἔδρασαν εὖ εἰδότες ὡς εἰς γῆρας ἀφίξονται; Μὴ δὴ τις φιλοχρηματεῖτω παίδων ἕνεκα, ἄδηλον νομίζων εἰ πρὶν ἐπὶ τὸν κλῆρον ἐλθεῖν διαφθαρήσονται. Καὶ μὲν δὴ θεῖος καὶ οὗτος ὁ νόμος πρὸ τῆς ὥρας ἐνίους ἀπελθεῖν καὶ πέρα ὅρου βιώναι τὸν ἄριστον, εἰ καιρὸς καλοῖη καὶ χρεῖα· Προνοίας γὰρ πρὸς τὸ καλὸν τιθέναι καὶ πρὸς τὸ κάλλιστον μετατιθέναι, εἰ δὲ παγίως ὁ ὅρος ἴδρυτο, ἀνάγκης οὐ Προνοίας ἐδόκει. Νῦν δὲ τοῦτον ἔᾳ παραβαίνεσθαι, τοὺς συνιέναι δυναμένους ἐκδιδάσκουσα ὅτι πρὸς ἐξουσίαν, οὐ πρὸς ἀνάγκην εἰς τάξιν ἕκαστα τίθησι καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον μετατίθησι· καὶ κατὰ νοῦν, οὐ μάτην, καὶ πρὸς διδασκαλίαν, οὐ πρὸς βίαν, ἀφίησι καὶ οὐκ ἀφίησι· ταῦτα δὲ δυνάμει, οὐκ ἀσθενείας, καὶ ἐπιμελείας, οὐκ ἀργίας σύμβολα γίνεται. Μηδὲ θαυμαζέτω μηδεὶς εἰ τῶν σωμάτων μυρία τὰ συμπτώματα γίνονται· οὐ γὰρ μάτην ἐπιγίνεται, ἀλλὰ πολλάκις μὲν ἀδυνατήσασα ἡ ὕλη ἔπεσθαι ψυχῇ, πρὶν εὖ καὶ καλῶς ὀφθῆναι, κατέπεσεν. Ἐγνώσαν δὲ οἱ τῷ Δημιουργῷ τὴν ὕλην ἅμα συνεισφέροντες καὶ ἰσόρροπον ἄγοντες, ὡς ἔσχατον, οὐκ ἀρχή, καὶ ὡς ἀσθενής, οὐκ ἀντίπαλος, καὶ ὡς ἔξωθεν, οὐ παρ' ἑαυτῆς, τῆς ζωῆς ἀπέλαυσεν. Ἦδη δὲ καὶ διακόσμησις τοῦ σώματος συνταράττεται καὶ διαλύεται· ἡ γὰρ ἐπιθέμενον θηρίον διεσπάραξεν ἡ λίθος ἐμπεσὼν ἐπάταξεν· ἐνίοτε δὲ πολλὰ πεπωκὼς ἄνθρωπος ἀπεπνίγη καὶ οὐδὲν πεπωκὼς ἀπεῖπε· πλησμονή τε καὶ λιμὸς ταὐτὸν ἔδρασαν· καὶ μὴν καὶ πολέμιος εἰσβαλὼν τὸν προσπεσόντα κατέσφαξε καὶ κατέκλυσε θάλαττα καὶ σεισμὸς κατέχωσε καὶ σκηπτὸς ἠφάνισε.
- 33 Καὶ οὐ παράδοξον εἰ τοσούτων ἐν μέσῳ συμπτωμάτων ἀλώσεται, ἀλλ' εἰ πάντα διαφεύζεται· ἐναντίον μὲν γὰρ ἄλλο ἄλλω, τῷ δὲ παντὶ οὐδέν· ἀρμονίας γὰρ καὶ τοῦτο καὶ ἐξ ἐναντίων τῶν φθόγγων μίαν τὴν μελωδίαν ἐργάζεσθαι. Εἰ μὲν οὖν ἄδικος ὁ τοῦ διεφθαρμένου πατήρ, ἵνα μᾶλλον ἀλγῆσας ἔσται μετρίωτερος, οὐ διεκωλύθη τὸ σύμπτωμα, εἰ δ' αὖ δίκαιος, εἰς

λαμπροτέραν δοκιμασίαν ἀπέβη. Ἦδη γὰρ ὁ γεγηρακῶς, τῷ πάθει νεανικῶς ἀνταγωνιζόμενος, ἀντὶ τοῦ παιδὸς καλλίῳ φήμην ἐκτήσατο καὶ ζῇ μετὰ καλῆς ἐλπίδος ἢ ἐποχούμενος ῥᾶον φέρει τὸ γῆρας, τὸ πάθος τῆς πρὸ τῆς ὥρας τοῦ παιδὸς τελευτῆς· οὐδὲν γὰρ σεμνόν, οὐδὲν νεανικόν ἔμελλεν ὁ παῖς ἐκεῖνος ἐπιδείκνυσθαι· ἡ γὰρ ἂν ἐκ παραδόξου καὶ κρεῖττον εὐχῆς διεσώθη, οἷα δὴ πολλὰ γέγονε πολλάκις. Λέγεται οὖν Πελίας τε καὶ Τήλεφος καὶ Κῦρος ἄρτι τεχθέντες ἐρρίφθαι τῶν θηρίων ἐν μέσῳ, ἀλλ' ὅμως ὑπὸ τούτων τρέφεσθαι, ἃ τρέφειν ἐξετέθησαν· ἤμελλον γὰρ μεγάλα ἔργα καὶ θαυμαστά ἐργάζεσθαι· ὥπερ καὶ Ἡρακλῆς ἄδετα, διαρραγείσης αὐτῷ τῆς νεῶς ἐφ' ἧς ἔπλει, ὑπὸ κήτους ἀλῶναι καὶ ἐντὸς γενόμενος διασώζεσθαι. Ἐπιρρεῖ δὲ πλῆθος ἡρώων εἰς μέγιστον κίνδυνον ἐμπεπτωκότων καὶ κατὰ θεῖον οὐ κατ' ἐλπίδα διαφυγόντων. Οἱ δὲ πολλοὶ τῷ συμβεβηκότι παρατυχόντες ἀλίσκονται, πάντες δὲ ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῶν τε καὶ τῶν θεωμένων· τοῖς μὲν γὰρ ἔσθῃ τῆς διανοίας ἡ νόσος, τοῖς δὲ φοβερὸν ἡ νόσος. Πάθοι δ' ἂν καὶ ὁ κεκτημένος τὴν ἀρετὴν, ὥς μήτε αὐτὸν ἐπαρθέντα τὴν ἀρετὴν ὑβρίζειν, μήτε τοὺς παρ' αὐτοῦ πολλάκις διασωθέντας τῆς φύσεως ἐπιλαθομένους θεὸν οὐκ ἄνθρωπον ἀναγορεύειν τὸν ἄνθρωπον· ὃ δὴ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ Θρακῶν καὶ Αἰγυπτίων καὶ Ἰταλῶν πεπόνθασι, τοὺς ἑαυτῶν εὐεργέτας ἢ ὅλως ἄρχοντας οὐχ ἥρωας ἀλλὰ θεοὺς νομίζοντες καὶ προσκυνοῦντες καὶ οἷα θεοὶς τελούμενοι καὶ θύοντες τὸν γοῦν Μενέλεων καὶ νῆ Δία τὴν Ἑλένην, μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον, μετὰ τὸν Δηΐφορον, ἐν Θεράπναις τῆς Λακωνικῆς τοῖς θεοῖς συναριθμοῦντες, μετ' ἐκείνων ἄδουσι, θυσίαις τε καὶ ἀναθήμασι θεραπεύοντες.

34 Τὸν δὲ τῆς Σεμέλης Διόνυσον καὶ τὸν τῆς Ἀλκμήνης Ἡρακλέα μέχρι τῶν Ἡρακλέους στηλῶν θεοὺς εἶναι πάντες ἐπιφημίζουσιν, οὓς ἐξελέγχει θνητοὺς γενομένους ὁ Πορφύριος· τοὺς γὰρ δαίμονας διαγράφων τῷ λόγῳ λέγει πού τοὺς φαυλοτάτους δαίμονας τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσι λόχους καὶ ἐνέδρας καθίζειν καὶ ἐξαίφνης ἐπιτίθεσθαι, καθάπερ ἡ Ἥρα Διονύσῳ καὶ Ἡρακλεῖ. Οἰκοῦσι τὴν Θράκην οἱ Γέται ποταμῷ τῷ Ἰστρῷ παροικοῦντες, οἱ τὸν τοῦ Πυθαγόρου θεράποντα, Ζάλμοξις ἦν, φυγάδα γενόμενον καὶ τὴν τοῦ δεσπότη φιλοσοφίαν ὑποκρινόμενον, μόνον θεὸν ἄγουσι καὶ τοὺς καλοὺς καὶ βελτίστους ἀποσφάττοντες αὐτῷ ἀθανατίζουσιν, ὥς οἶονται. Καὶ ὁ Πρωτεὺς θεὸς εἶναι τοῖς Αἰγυπτίοις νομίζεται καὶ ἡ Ἑλένη τῶν ἱερῶν αὐτῷ κοινωνεῖ, ἦν Ξένην Ἀφροδίτην ὀνομάζουσιν οἱ τελούμενοι· καὶ Ἰταλοὶ θεοῖς συναριθμοῦσι τοὺς βασιλεῖς ἅπαντας καταλέγοντες. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τρεῖς καὶ δέκατος θεὸς παρ' Ἀθηναίοις ἀνηγορεύετο, ἀλλὰ πολλάκις τραυματίας γενόμενος καὶ νοσήσας, ἐπειδὴ ἀπέθανεν, ἐγνώσθη τὴν φύσιν θνητὸς ὑπάρχων ὁ τέως εἰς τοὺς θεοὺς ἀναγεγραμμένος. Οὕτω καλὰ τοῖς ἀνθρώποις μαθήματα τὰ τῶν καλῶν παθήματα γίνονται. Καὶ τὸ ὅλον, ἡ γὰρ πρὸς ἐπίδειξιν ἀρετῆς πάθοι ἂν κακῶς ὁ ἄνθρωπος ἢ πρὸς παῦλαν κακίας· εἰ δὲ οὐ παύεται, πρὸς παράδειγμα τοῖς ἄλλοις ἢ τιμωρία.

35 Καὶ σεισμοὶ καὶ αὐχμοὶ καὶ ἐπικλύσεις καὶ ἡ λοιμώδης νόσος καὶ ἀήθεις ἀστέρες καὶ καρπῶν ἀφορία καὶ κεραυνῶν φοραὶ ἀνθρώπων κακίαν ἐκχεομένην ἐξείργουσιν· τὴν γὰρ πάνδημον ὕβριν δημοσία μάστιξ παιδευέτω, τὸ μέρος ἐκτέμνουσα, ὥς ἂν τὸ ὅλον σωθῇ, οἷον ἱατρὸς ἄριστος, τοῦ πάθους ἐπιβρίσαντος καὶ ἐπινεμομένου, τὸ σκέλος τοῖς διακόπτειν τεταγμένοις παραδίδωσιν, ὥς ἂν τῷ λοιπῷ σώματι ὑγιῆς ὁ ἄνθρωπος ᾖ. Σὺ δὲ τὸν ἱατρὸν οὐ τὴν νόσον κακίζεις, ἦν δι' ἀπιστίαν καὶ λήθην ὧν ὁ ἱατρὸς προηγόρευε συνέβη γενέσθαι. Θεόφραστος Εὐ λέγειν μοι δοκεῖς καὶ καλόν, ὥς ἔοικε, μετατίθεσθαι. Οὐ γὰρ ἔτι με τῶν ἐνταῦθα γινομένων οὐδὲν ἐκβιάζεται προβεβιωκέναι τὴν ψυχὴν ὁμολογεῖν. Εὐξίθεος Καλῶς γε ποιεῖς, ὦ ἑταῖρε· οὐ γὰρ θελήσει ἡ λόγῳ χρωμένη ψυχὴ μετὰ τὴν πεῖραν τοσοῦτον κίνδυνον αὐθις ἀνατλήναι, οὐδὲ ἔξεστιν ἡμῖν δεύτερον ἀγωνίζεσθαι· ἱκανὸς γὰρ ὁ παρὼν βίος πρὸς ἐπίδειξιν. Εὐθύς τε γὰρ ἐκ παιδὸς ἢ τῆς ψυχῆς δύναιμι τῷ ἀγνοητοῦντι διαδείκνυται, εὐεξία τε καὶ καχεξία πρὸ τῶν παλαισμάτων γνωρίζεται, τὰ δὲ ὕστερον ἐπιτηδεύματα καὶ προαιρέσεις καὶ πράξεις οὐδὲ τοὺς

θεατὰς λανθάνει, μή τί γε τὸν κριτὴν. Διόπερ οὐκ ἀναμένει δεῦτερον βίον οὐδ' ἐτέραν δοκιμασίαν, ὥπερ οἱ τὰ παρόντα μὴ διαγιγνώσκοντες, μηδὲ τὰ μέλλοντα προγιγνώσκοντες· ἀλλὰ τὴν μὲν διακοσμήσασαν τόνδε τὸν ἀγῶνα καὶ εὐεξίαν καὶ τέχνην ἐπιδειξαμένην καὶ πᾶσιν δὲ τοῖς αὐτοῦ νόμοις ἐμμένουσιν ὡς νικῶσαν ἐστεφάνωσε, νέκταρός τε καὶ τιμῆς καὶ τῆς ἄνω χορείας ἡξίωσεν, ὅθεν ἐκπίπτειν οὐ θέμις· τὴν δὲ ἄνανδρον καὶ ῥάθυμον καὶ ἀνόητον καὶ λάλον καὶ διαταράττουσαν μὲν τὸ θέατρον, τοὺς δὲ νόμους συγχέουσιν μισήσας, εὐθὺς τῆς φρουρᾶς εἰς τὸ τῆς τίσεως δεσμωτήριον ἀπέπεμψεν, ὅθεν ἀποδιδράσκειν οὐ θέμις.

36 Θεόφραστος Πόθεν οὖν εἰσκαλεῖται τοὺς πολλοὺς τούτους ἀγωνιστάς, τοσοῦτων ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ προεξεληλυθότων; Οὐ γὰρ τοὺς αὐτοὺς λέγεις. Εὐξίθεος Οὐμενοῦν. Θεόφραστος Πόθεν; Οὐκοῦν εἰπέ μοι. Εὐξίθεος Θεὸς μένων ὅπερ ἐστὶ ποιεῖ τὰ γινόμενα· οὐ γὰρ ἄλλα ποιῶν ἐλαττοῦται, οὐδὲ πολλὰ προβαλλόμενος ἀναλίσκεται, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ὅλος μένει, ὅσῳ μᾶλλον πλῆθος ἐργάζεται· οὐ γὰρ ἐκ τῶν καθ' ἕκαστον γιγνομένων, ἀλλὰ παρ' ἑαυτοῦ δημιουργοῦς ὁ Δημιουργός· ἐπεὶ καὶ παρὰ ἀνθρώποις οὐχ ὁ τεκτονικός· εἰς ἃ δημιουργεῖ διαμεμέρισται, οὐδέ τι τῆς ψυχῆς οὐδὲ τῆς ὅλης ἐπιστήμης ἀφήρηται, εἰ νῦν μὲν ἱερά, νῦν δὲ οἰκίας, νῦν δὲ νεώρια τεκταίνεται· ἀλλὰ πρῶτος μὲν ὁ Δημιουργός, μένει δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ γινόμενα τῆς παρ' αὐτοῦ Προνοίας δεόμενα. Ἀναθέμενος οὖν τὸ πόθεν, περὶ ἐμὲ γὰρ καὶ σὲ τοῦτο, ταῖς δὲ γυναιξὶ πειθόμενος ὅτι τῷ Δημιουργῷ τῶν ὅλων οὐδὲν τῶν ὅλων ἀδύνατον, μὴ ζητεῖ τοὺς αἰὶ καταβαίνοντας ἀγωνιστάς ὅθεν ἐπείσρχονται· αὐτὸς γὰρ ὁ τὸν ἀγῶνα τιθεὶς εἰσκαλεῖται καὶ τὸ κήρυγμα φύσις γίγνεται.

37 Οὕτω βουλευθεὶς τὰς νοεράς δυνάμεις ὑπέστησε καὶ οὐδεμία πόθεν ἐρωτᾶν ἐπήρθη· οὕτω τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐποίει καὶ τὸν μὲν τοῖς ἄστροις, τὴν δὲ τοῖς φυτοῖς διεκόσμη. Ὅρᾳς δέ που καὶ τὰ φυτὰ νῦν μὲν ἤδη βρίθοντα τοῖς καρποῖς, τοὺς δὲ μήπω γενομένους ὠδίνοντα· ὅταν δὲ πάλιν καιρὸς καλῇ, πείθεται τῷ κηρύγματι καὶ ἐξάγει καὶ ὑπεκφαίνει καὶ ὅλως τελέουσ· ἀποδίδωσι τοὺς καρπούς, τῆς δυνάμεως δι' ἧς τὸ πρῶτον ἀπεγέννησεν ἔνδον μενούσης· καὶ πάλιν πολλάκις τῶν καρπῶν ἀφθονία· τῆς δὲ ρίζης οὐδὲν ἀναλίσκεται ὅτι καὶ βεβαιότερα γίγνεται. Τί οὖν ἔτι θαυμάζομεν, εἰ ὁ Δημιουργὸς πάντα περιείληφε τὰ γενόμενα καὶ τὰ γινόμενα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσσεσθαι, ἕκαστον δὲ οἷον ἐθέλει καὶ ὅτε προσήκει καὶ ὡς ἂν κάλλιστα ἔχοι σοφία αἰεὶ καὶ τέχνη προφέρει; Θεόφραστος Ἀλλὰ τί δήποτε τὰς μὲν ἄλλας λογικὰς δυνάμεις καὶ προϋπέστησεν ὁ Θεὸς καὶ διώρισε, τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς λογικὰς οὕσας ἔτι καὶ νῦν προβάλλεται; Εὐξίθεος Ἀγαθὸς νομοθέτης ἐπιστήμη οὐκ ἐμπειρία προγιγνώσκει τῶν ἀνθρώπων τὰ πάθη καὶ οὐκ ἀναμένει πάντα γενέσθαι· δικαστοῦ γὰρ ἤδη τοῦτό γε· ἀλλὰ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν γενέσθαι προλέγει, ἐπεὶ καὶ τὰς πόας καὶ τὰ πολλὰ φάρμακα καὶ ἰάσεις πρὸ τῶν νοσημάτων τῇ γῇ προευτρεπίζειν κελεύει. Καὶ νῦν προεῖδεν ὁ Θεὸς ὅτι τὰς λογικὰς δυνάμεις θαυμάσαντες ἄνθρωποι, ἀνάρχους τε καὶ ἀγενήτους νομίσαντες καὶ πολλὰς ἀρχὰς καὶ μυρίους θεοὺς ποιοῦντες, δημοκρατίαν ἄτακτον ἀντὶ τῆς τεταγμένης μοναρχίας εἰσοίσουσιν, οἱ καὶ τὸν αἰσθητὸν κόσμον ἐπαινέσαντες καὶ ἐν αὐτῷ στάντες Θεὸν ἀναρχὸν καὶ ἀγέννητον εἶναι ἔφασαν καὶ οἱ πάντῃ φιλοσοφίαν σφριγῶντες εἰς φαντασίαν ἄλογον ἐξώκειλαν.

38 Διὰ τοι τοῦτο τὰς ἡμετέρας ψυχὰς λογικὰς οὕσας ἔτι καὶ νῦν προβάλλεται, παράδειγμα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ διδασκαλίαν τῶν προϋφεστώτων, ὡς ἐξ ἐνὸς Δημιουργοῦ πάντα καὶ ἐκ μιᾶς ἀρχῆς πᾶσα λογικὴ καὶ νοερά δύναμις καὶ οὐσία προῆλθε καὶ ἔτι πρόεισι. Μὴ ἀπιστήσητε εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς νεωστὶ φυομένους ἀποβλέποντες, οἱ ταῖς προϋπηρηγμέναις οὐσίαις ὁμοίως ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν βαδίζετε καὶ μέχρι τῆς πρώτης ἀρχῆς ἀναβαίνετε, οἷον ἀμέλει κἂν τοῖς οὐρανίοις σώμασι πεποίηκε· τὴν σελήνην μόνην ἀστέρων παρῆκε φθίνειν καὶ ἀφιέναι τὸ φῶς καὶ πάλιν ἄρχεσθαι καὶ νεωτέραν γίγνεσθαι, ὡς ἂν μὴδὲν τῶν ἄνω σωμάτων ἀγέννητον ὑπονοήσαντες ὑπὸ ἀλογίας τι πάθοιμεν. Ὡςπερ οὖν ἐκ τοῦ ἐσχάτου τῶν ἀστέρων ἄρτι

φανέντος καὶ ἀφανιζομένου καὶ τοὺς ἀνωτέρω γενέσθαι παιδευόμεθα, οὕτως ἐκ τῆς τελευταίας λογικῆς οὐσίας τῆς ἀνθρωπείας ψυχῆς νεωστὶ προβαλλομένης καὶ τὰς πρὸ αὐτῆς λογικὰς δυνάμεις ἐκ τοῦ Δημιουργοῦ τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι καλῶς ὁ λόγος κατείληφεν· οὐδὲν γὰρ ἀργόν, οὐδὲ περιττόν, οὐδὲ μάτην ἐργάζεται. Εἰ δ' ἐνὸς ὄντος τοῦ ἀνθρώπου, τὴν μὲν ψυχὴν προϋπάρχειν, πολλῶ δ' ὕστερον τὸ σῶμα συμπεπλᾶσθαι φήσομεν, ἀργή τις ἦν πρὶν καταβῆναι καὶ περιττὴ χρόνον τοσοῦτον ἢ ψυχὴ καὶ οὐκ ἔδειξεν ἐνεργείας τὴν δύναμιν, οὐδ' ἔγνω ὅπερ εἶχε, ταῦτα γὰρ κατιοῦσα κερδαίνει, ἀργότερα δὲ μᾶλλον ἢ ἀρίστη, ἦν ὑμεῖς ἀδιάφθορον καὶ νεοτελὴ καλεῖτε, εἰ μὴ προτέρου ἐπειράθη σώματος, ἀλλὰ πρώτην γένεσιν τῇδε βιοτεύει· οἷα περὶ τοῦ Διονύσου καὶ Ἡρακλέους ἐν Θήβαις λέγεται γενέσθαι· εἰ δ' ἄνω τι διωρισμένον αὐτῇ προειργάζετο, ὕστερον ἐπειδὴ κατέβη κενὴν καὶ ἔρημον καὶ ἐν ἀργίᾳ τὴν ἑαυτῆς χώραν καταλέλοιπεν.

39 Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι δυνάμεις ἅμα τε προῆλθον καὶ ἐτάχθησαν οὗ δὲ ἑκάστην καὶ ὅτι χρὴ λειτουργεῖν καὶ διακонеῖν καὶ ὑπηρετεῖν καὶ φυλάττειν· τὴν δὲ ἀνθρωπίνην ψυχὴν μακρόν τινα χρόνον ἐν ἀργίᾳ καθίσαντες, ὅψε ποτε δεσμῶτιν εἰς σῆμα τὸ σῶμα πέμπουσι. Καίτοι τὴν γῆν διακοσμεῖν αὐτῇ προστέτακται, ἐπεὶ οὐδ' ἀνθρώπου εἴη, κὰν ταύτῃ τὰ τοῦ Θεοῦ κηρύττειν ὄργια, ὡς μηδὲνα τόπον ἄθεον παρεωρᾶσθαι. Οὐκοῦν ἄμεινον ἅμα τῷ προελθεῖν τὸ προσταττόμενον ἐκτελεῖν ἢ ἄγονον καὶ ἀτελὴ τοσοῦτον διαμένειν καὶ τῷ μηδὲν τὴν ἀρχὴν ἐνεργεῖν τὴν ἑαυτῆς δύναμιν παντελῶς ἀγνοεῖν· ἐπιδειξίς γὰρ καὶ γνώσις δυνάμεως ἢ ἐνέργεια. Θεόφραστος Ἄλλ' εἰ χρόνῳ προέρχεται, πῶς ἀθάνατος; Εὐξίθεος Οὐκ ἄλλος τὰς ἄνω δυνάμεις, ἄλλος δὲ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν δημιουργεῖ, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἐκείνας τε καὶ ταύτην προβάλλεται. Εἰ δὲ ὁ αὐτός, καινὸν οὐδὲν εἰ μία δύναμις καὶ ἐπιστήμη μία τότε καὶ νῦν ταύτην ἐργάζεται· οὐ γὰρ χρόνῳ τοῦ Δημιουργοῦ δύναμις ἀπομαραίνεται, οὐδ' ἐπιστήμη μέχρι τοῦ διορίζεται. Ἡ τοίνυν μηδ' ἐκείνας ἀθανάτους εἶναι συγχωρήσωμεν ἢ καὶ ταύτην ἀνάγκη τοιαύτην εἶναι πείθεσθαι· ἀναβαίνει γὰρ μέχρι τῆς πρώτης ἀρχῆς, ὥσπερ ἐκεῖναι. Οὐδεμίαν γὰρ λογικὴν οὐσίαν θνητὴν πεποίηκε· πῶς οὖν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν δημιουργῶν τὸν ἑαυτοῦ παρέβαινε νόμον, ἦν ἐκ μὲν τῆς ἰδίας οὐσίας οὐ πεποίηκεν, ὁμοίαν δὲ καὶ οἷον εἰκόνα καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ τῷ Θεῷ προσεικάζεσθαι; Τὸ δὲ τῷ ἀθανάτῳ προσόμοιον καὶ ἀθάνατον· τὸ γὰρ θνητὸν τῷ ἀθανάτῳ οὐχ ὅμοιον, ἀλλ' ἐναντίον. Σὺ δὲ ὁ τὸν Πλάτωνα καταπιὼν λέγεις πᾶν γενόμενον πάντως εἶναι θνητὸν καὶ φθείρεσθαι καὶ διαλύεσθαι.

40 Ἀναμνήσω δέ σε Τιμαίου καὶ τῆς τοῦ δημιουργοῦ δημηγορίας, ἥς τὸ προοίμιον, ὡς ἐγὼ μέμνημαι· «Θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ πατήρ τε καὶ δημιουργός, ἀθάνατοι μὲν ἀάπαν οὐκ ἐστέ, ἐπεὶ περ ἐγένεσθε· οὐ τί γε μὴν λυθήσεσθε, τῆς ἐμῆς βουλήσεως κρείττονος θανάτου λαχόντες». Ἀμφότερα γοῦν ἅμα συνάγει καὶ πεποιῆσθαι καὶ μὴ διαλύεσθαι καὶ γενέσθαι καὶ τοῦ θανάτου κρείττους γίνεσθαι. Τοιαύτη προῆλθεν ἡ ἀνθρώπου ψυχῇ, οὐσία λογικὴ, ἀεικίνητος καὶ αὐτεξούσιος, ζῶν ἐξ αὐτῆς ἔχουσα καὶ ὀργανικῶ σώματι χορηγεῖν δυναμένη, ἃ θνητὸν οὐδὲν ἔλαχεν, ἀλλὰ πάντα ταῦτα τῆς ἀθανασίας ἀτεχνῶς γνωρίσματα. Καὶ θαυμάσαις ἂν τὴν ἔνδον τῆς ψυχῆς δύναμιν ἀπὸ τῆς ποικιλίας τῶν ἔξω καταμαθῶν· πᾶσα γὰρ τέχνη καὶ ἐπιστήμη καὶ πρᾶξις καὶ θεωρία ἱκανὸν τὸ τῆς ψυχῆς ἐρμηνεύει ἀθάνατον. Ὁ γὰρ τὸ εἶναι δοὺς καὶ τὸ αἰεὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς εἶναι δῶρον παρέσχε· καὶ τὸ δῶρον φύσις ἦν. Πλάτωνι δὲ δοκεῖ καὶ τὸν ὅλον κόσμον τοῦτον καὶ γενέσθαι καὶ θνητὸν εἶναι καὶ ἀθάνατον διασώζεσθαι· οὐ γὰρ τὸ ἐνδεχόμενον καίεσθαι, πάντως που καίεται. Εἴτα Πλάτωνα μὲν ἐπαινοῦσι, κὰν λέγοι τὰ σώματα γενέσθαι καὶ μὴ διόλυσθαι, ταῖς δὲ ψυχαῖς οὐκ ἐθέλουσι συγχωρεῖν ἃ τοῖς σώμασι ῥαδίως χαρίζονται. Θεόφραστος Οὐκ ἔστι μὴ οὐχὶ τούτοις συνέπεσθαι. Ἐν δὲ ἡμᾶς παρέδραμεν, ὅτι τὰς μὲν ἄλλας νοερὰς καὶ λογικὰς οὐσίας μέτρῳ διωρίσθαι λέγομεν, τὰς δὲ ἀνθρωπίνους εἰς ἀμετρίαν ἐξάγεσθαι, εἰ μὴ τὴν αὐτὴν ψυχὴν ἐπὶ πολλὰ σώματα μεταβαίνειν συνεχώρησεν ὁ

λόγος. Εὐξίθεος τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν τὸ πλήθος πρὸς ἡμᾶς μὲν ἄπειρον, τῷ δὲ Δημιουργῷ πεπερασμένον, ὥσπερ καὶ ἄλλαι τῶν λογικῶν οὐσίαι, ἃς σὺ μὲν οὐκ ἀριθμήσεις, Θεὸς δὲ ἡρίθμησεν.

41 Ὅσα τε περιείληφεν, ἡμῖν μὲν ἀόριστα, τῷ δὲ περιλαβόντι διωρισμένα, καὶ αὐτὸς αὐτοῖς μέτρον γίνεται ᾧ περιέλαβεν. Ἐν δὲ ταῖς αὐτοῖς καὶ λογικαῖς οὐσίαις οὐ στενοχωρία τὸ πλήθος, ἐν γὰρ τὰ πάντα καὶ ἕκαστον ὅλον ἐπλήρωσε καὶ πάντα τὸ ὅλον ὑποδέχεται καὶ οὐκ ἐμπόδιον ἄλλο ἄλλω, καθάπερ τὰ ἔνυλα σώματα. Ἐπεὶ κὰν τοῖς φυτοῖς τῶν νῦν λεγομένων εἶδωλα φαίνεται, ἐξ ἐνὸς δένδρου βλαστήματα μυρία τέμνεται, ἕκαστον δὲ τῶν ἀποτεμνομένων τὸ ὅλον τῆς ζωῆς ἔχει, ὡς τῇ γῇ δοθὲν βλαστάνειν καὶ τῆς ζωῆς τὸ ὅλον τῷ μεγάλῳ δένδρῳ ὁμοίως ἐμμεμένηκε καὶ ἐξ ἐνὸς ἄπειρα τὰ γιγνόμενα, καὶ ἐν πάντα καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ γενομένων οὐδὲν ἀπειρὸς ἐκείνῳ ἐξ οὗ τὰ γενόμενα· καὶ εἰς ἀπειρίαν ἡμῖν προβαίνειν δοκεῖ καὶ ἀόριστον οὐδέν. Πρὸς δὲ τούτοις πᾶν ἐξ ἀνομοίων σύνθετον χρόνῳ ποτὲ καὶ διαλύεται. Τοιοῦτος καὶ ὁ αἰσθητὸς κόσμος καὶ οὗ τὰ μέρη φθείρεται ἐξ ὧν τὸ ὅλον, ἀνάγκη τὸ ὅλον τοῖς μέρεσιν ἐξ ὧν συνετέθη ταῦτά πείσεσθαι, ἕως ἂν τὸ ἀθάνατον καθαρῶς λάβοι. Πᾶς δὲ χρόνος Θεῷ μὲν βραχύς, θνητοῖς δὲ μακρότατος· οὐκοῦν εἰ μέχρι τοῦ τὰ θνητὰ σώματα διορίζεται, οὐκ εἰς ἀπειρίαν τὰς ψυχὰς ἐξάγομεν, ἀλλὰ στήσεται τῶν ψυχῶν ἡ φορά, ὅταν στῇ τὸ δεόμενον ὥστε μέτρον ταῖς ψυχαῖς ἢ χρεῖα καὶ τὸ μέτρον ἐν δέοντι διορίζεται. Ἡ Ἀπόλλων μὲν τῆς ψάμμου πάσης τὸν ἀριθμὸν εἰδέναι ἐπαγγέλλεται, αὐτὸς δ' ὁ Δημιουργὸς ἀγνοήσῃ τῶν ψυχῶν τὸν ἀριθμὸν ὃν αὐτὸς προβάλλεται; Καὶ μὴ νοερῶν δυνάμεων μεστὸς μὲν ὅλος ὁ οὐρανός, μεστὸς δὲ ὁ αἰθήρ ἀγγέλων τε καὶ δαιμόνων, πλήρης μὲν ὁ ἀήρ, πλήρης δὲ καὶ γῆ καὶ θάλαττα καὶ τὰ ὑπὸ γῆν πάντα καί, ὡς ἔφη τις τῶν παρ' ὑμῖν σοφῶν, κενὸν οὐδὲν οὐδ' ὅσον ἀθέρα καὶ τρίχα βαλεῖν· ὥστε κὰν ἐθελήσειεν εἰς μυρία ἔτη τὸν βίον ἀνθρώποις ἐπεκτείνειν οὐκ ἂν οἶμαι τῇ τῶν ἀγγέλων καὶ δαιμόνων πολυπληθείᾳ τῶν ἀνθρώπων αἱ ψυχαὶ γένοιτ' ἂν ἰσάριθμοι.

42 Ὡς δὲ νῦν λέγεται, παντελὴς ψυχῶν ἐπίλειψις γένοιτ' ἂν τῷδε τῷ βίῳ· εἰ γὰρ αὐτὸς αἰεὶ τοιοῦτος διαμένει καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ εἰς τὸ Ἠλύσιον ἀναδραμόντες ἀθάνατα συμποσιάσουσιν, αἰεὶ τοῦ νέκταρος ἐμπιπλάμενοι, νόμος γὰρ καὶ οὗτος τῆς Πλάτωνος Πολιτείας, οἱ δὲ κακοὶ εἰς Τάρταρον ἐμπεσόντες ὅθεν οὐ ποτε ἐκβήσονται, αὐτοὶ μὲν οὐκ ἔτι ὄνινανται, παραδείγματα δὲ γινόμενοι τῆς δίκης ἐς αἰεὶ κείσονται, ταῦτα γὰρ ἐν Φαίδωνι καὶ Γοργίᾳ Σωκράτης ἰσχυρίζεται, ἐκ τοῦ μέτρου τοσοῦτων ἀφηρημένων, λάθοιεν ἂν παντελῶς ἔρημον τῶν ἀνθρώπων τὸν βίον καταλιπόντες. Καὶ οὐ φήσεις ὡς τόνδε τὸν βίον αὐθις ἢ ψυχὴ βιώσεται· ταῦτα γὰρ ἐξελέλεγκται καί, εἰ νεανικὸν εἰπεῖν, ἀδαμαντίνους δεσμοῖς δέδεται. Εἰ δὲ ἐν χιλίοις ἔτεσιν ἅπαξ φησὶν ὁ τοῦ Φαίδρου Σωκράτης ψυχὴν ἐκάστην σώματι κοινωνεῖν καὶ εἰς μυριοστὴν περίοδον τῶν ψυχῶν τὸ μέτρον ἐξαρκεῖν λέγεται, ἡμεῖς ἐλαττόνων ψυχῶν δεησόμεθα· οὐ γὰρ εἰς τοσοῦτον χρόνον τὰ θνητὰ σώματά φαμεν παρατείνεσθαι, ὥστε παρ' ἐμοὶ μᾶλλον ἢ παρὰ σοι μέτρῳ τὰς ψυχὰς διορίζεσθαι. Θεόφραστος Ψυχῆς μὲν οὖν περὶ οὐδὲν ἀμφισβητήσιμον ἀπολείπει, Εὐξίθεε· οἶε δὲ τόνδε τὸν κόσμον χρόνῳ ποτὲ διαλύεσθαι; Εὐξίθεος Εἵπερ ἔνυλον γέγονεν, ὧ ἑταῖρε, καὶ μὴ αὐτόματον τὸ τουτὶ καλὸν θέαμα.

43 Θεόφραστος Πῶς λέγεις; Εὐξίθεος Ἡ τῶν σωμάτων γενέσεις, οἷα δὴ κίνησις οὐσα, μένειν οὐκ ἐθέλει· ποία γὰρ κίνησις μένειν ἐθέλει; αἰεὶ δὲ τοῦ τελείου καὶ ἐνὸς ὅθεν προήλθεν ὀρέγεται καὶ πρὸς ἐκεῖνο σπεύδει καὶ ἐπείγεται· οὐ γὰρ μάτην ἢ κίνησις, οὐδέ ποτε ἄρα στήσεται, ἕως ἂν τὸ ποθοῦμενον εὖροι· εὐρήσει δὲ ὅταν ὁ Δημιουργὸς αὐτὸς βούληται· βουλήσεται δὲ ὅταν ἐπιτήδειον ᾖ. Μετὰ γὰρ τὴν τῶν ψυχῶν δοκιμασίαν καὶ τὸν προφανῆ τῆς κακίας ἔλεγχον τὸ αἰσθητὸν ὅλον ἐπὶ τὸ ἀθάνατον μεταλλάξει, ὥστε συνάδειν τῇ τῶν ἀνθρώπων ἀθανασίᾳ καὶ πάλιν οἰκεῖον γενέσθαι τὸν τόπον τῇ τῶν ἐνοικούντων εὐδαιμονίᾳ· ἔδει γὰρ θνητῷ κόσμῳ θνητὸν ζῶον ἐνδαιτᾶσθαι, ἀθανάτῳ δὲ τὸ ἀθάνατον· μία γὰρ τοῦ παντὸς σύμπνοια καὶ

ἄτακτον οὐδὲν οὐδὲ ἀσύμφωνον, ἀλλ' ἕκαστον ἐκάστῳ φίλιόν τε καὶ ἐπιτήδειον καὶ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ βούλησιν πεποιήται φύσιν. Σοφοῦ δὲ οἶμαι καὶ δυνατοῦ τὰ αὐτὰ θνητὰ καὶ ἀθάνατα μεταποιεῖν. Ἡ πόσης σοφίας καὶ δυνάμεως μήτε τὸ θνητὸν ἡμᾶς ἀγνοεῖν, μήτε ἐν αὐτῷ διαμένειν; Θεόφραστος Τί δέ; Οὐκ ἀγέννητος ὁ κόσμος καὶ ἄναρχος; Ἡ πῶς δημιουργὸς ὁ Δημιουργός, εἰ χρόνος ἦν ὅτε μὴ τὰ ἑαυτοῦ εἰργάζεται; Εὐξίθεος Ἄκουε δὴ, φασί, μάλα καλοῦ λόγου.

44 Ὅ πάντων βασιλεύς, ἐξ οὗ τὰ πάντα, ἡ τῶν ὄντων ἀρχὴ καὶ πηγὴ, οὐ γὰρ ἄγονος πηγὴ, αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, ὁ τῆς Σοφίας Πατὴρ καὶ τῶν ὅλων Δημιουργός, οὐ χρόνῳ τῆς τοῦ τόκου δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἤρξατο, ἀεὶ γὰρ τοῦ Λόγου καὶ Σοφίας Πατὴρ, οὐ πάθει γεννήσας, οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲ συναίτιον τῆς γεννήσεως παραλαβών, οὐ γὰρ ἦν ἄλλο, οὐδὲ ἑαυτὸν τῆς δυνάμεως κενώσας, ἀεὶ γὰρ ἐν ἑαυτῷ ὄν τέτοκεν ἔχει, ὅλον ἐν ὅλῳ, πληροῦντα καὶ πληρούμενον· μόνου γάρ, Πατὴρ εἶναι μόνος ἠβούλετο. Καὶ οὐ περιττὸν τὸ γέννημα, οὐ γὰρ ἂν εἶχεν ἐν ἑαυτῷ, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας, οὐ γὰρ σύνθεσις ἐν αὐτῷ. Διὰ τοῦτο τὸν Λόγον οὐσιωδῶς τέτοκεν, ἵνα τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν τοῦ Πατρὸς δύναμιν διηγήσεται, αὐτολόγος, αὐτονοῦς καὶ τῷ νοεῖν ἅπαντα συναθροίσας, πάντα δι' αὐτοῦ ὁ Πατὴρ δημιουργεῖ. Σοφία γὰρ ἔδειτο τόδε τὸ πᾶν ἐξεργάζεσθαι· καὶ ἅμα τῷ Τόκῳ τῆς αὐτῆς οὐσίας ἅγιον Πνεῦμα προήγαγεν, οὐ βίᾳ φύσεως, ἀλλ' ἐξουσίᾳ δυνάμεως· διὸ δὴ καὶ τέτοκε βουλόμενος καὶ προήγαγε δυνάμενος. Καὶ τούτῳ τῷ Πνεύματι τά τε νοητὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ ἐμπνέων δυνάμεως πληροῖ καὶ συνέχει καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἔλκει· ἐπιστρέφει γὰρ ἀεὶ πρὸς τὸν Πατέρα τὸ Πνεῦμα καὶ πᾶν ἀνέλκει, οὗ ἂν ἐφάψηται. Οὕτως ἄχρονος ἡ μεγάλη τοῦ Πατρὸς σοφία καὶ δύνამις, ἡ Μονάς, ἡ θεία Τριάς, οὐ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπιδεχομένη· οὐσία γὰρ μία καὶ τὰς νοερὰς οὐσίας πρὸ τοῦ χρόνου πεποίηκε καὶ συνέττατεν· ἠβούλετο γὰρ ἔχειν οὐσίαν εὖ ποιῆ, διὰ τοῦτο τὰς ἄνω δυνάμεις προβάλλεται τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς πρώτης εὐεργεσίας ἱκανὰς ἀπολαύειν· ἀγαθῷ γὰρ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς φθόνος. Οὕτως οὐκ ἐν ἀργίᾳ πρὸ τῶν αἰσθητῶν διέμεινεν· οὐρανὸν δέ, ὅθεν ὁ χρόνος ἄρχεται, καὶ γῆν ἀέρα τε καὶ θάλατταν μετὰ τὰ πρῶτα δημιουργεῖ· ἄλλοτε γὰρ ἄλλο κατ' ἐξουσίαν ἐργάζεται, ἀεὶ δὲ ἐργάζεται αὐτός, καὶ τὴν ὕλην χορηγεῖ τῷ παντί, ἐγείρει τε καὶ συναρμόζει καὶ τάττει καὶ διακοσμεῖ.

45 Οὐ γὰρ ἀγέννητος, οὐδὲ ἄναρχος ἡ ὕλη· τοῦτό σε καὶ Χαλδαῖοι διδάσκουσι· καὶ ὁ Πορφύριος ἐπιγράφει δὲ καθόλου τὸ βιβλίον, ὃ εἰς μέσον προάγει, «τῶν Χαλδαίων τὰ λόγια», ἐν οἷς γεγενῆσθαι τὴν ὕλην ἰσχυρίζεται καί, τὸ Πλωτίνου διανοίγων βιβλίον «Ὅθεν τὰ κακά», φησί που λέγων μὴ ἀγέννητον δὴ εἶναι τὴν ὕλην καὶ τὸ ἐν ἀρχαῖς τιθέναι ὡς ἄθεον δόγμα παραιτητέον. Εἰ τοίνυν ἡ ὕλη γεννητὴ καὶ οὐκ ἀρχή, ἀλλ' ἔσχατος, πῶς ὁ αἰσθητὸς κόσμος ἀγέννητος, ἢ ἄναρχος, ἢ πρὸ τοῦ χρόνου; Οὐ γὰρ πρὸ τῆς ὕλης τὸ ἐκ τῆς ὕλης ποίημα. Αὐτὸς δὲ ἡμῖν ὁ Πλάτων, μέμνησαι γάρ, ἐν Τιμαίῳ πῶς οὐδὲν σχηματιζόμενος ἀποφαίνεται, πρότερον ἐρωτῶν πότερον γέγονεν ὁ κόσμος ἢ οὐ γέγονεν· εἴθ' ἡ αἰτία προσγέγραπται· ὁρατός τε γὰρ ἐστὶν ἀπτός τέ ἐστι. Τοῦ οὐρανοῦ τὸ χαριέστατον οἱ ἀστέρες, ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτοι γεγόνασιν· αἶ τε γὰρ μετοικήσεις καὶ δρόμοι καὶ ὑποστροφαὶ καὶ αἱ πρὸς τὸ βόρειον ἀναβάσεις καὶ αἱ πρὸς τὸν νότον κάθοδοι, ἡλίου τε καὶ σελήνης ἐκλείψεις αἰσθητὰ πάντα, ἃ γίνεσθαι μὲν δοκεῖ Πλάτωνι, εἶναι δὲ βεβαίως οὐδέποτε. Θεόφραστος Οἱ τοῦ Πλάτωνος μυσταγωγοὶ τὸ γέγονεν οὐ γέγονεν λέγουσιν, ἀλλὰ κατ' αἰτίαν ἐγένετο, οἷον τῆς ἐμῆς σκιᾶς αἴτιον τοῦμὸν σῶμα, ἀλλ' οὐκ πεποίηκεν αὐτήν, ἀλλ' ἐκείνη τούτῳ συνηκολούθησεν. Εὐξίθεος Οὐκ ἄρα δημιουργὸς ὁ Δημιουργός, εἰ μὴ βουλόμενος ὃ πεποίηκεν δημιουργεῖ· ἀλλ' αὐτόματον τόδε τὸ πᾶν, εἰ μὴ γέγονεν.

46 Ἀντιστατοῦν γὰρ τῷ ἡλίῳ τὸ σῶμα οὐ συγχωρεῖ κατόπιν γενέσθαι τὴν λαμπηδόνα καὶ τοῦτο ἡ σκιά· ὅθεν οἷον τὸ σῶμα, τοιαύτη διαγράφεται. Ὁ δὲ Δημιουργὸς ἀσώματος, ἀόριστος, αὐτὸ τὸ

φῶς ὑπάρχων. Πῶς οὖν ἢ πόθεν συμβέβηκεν ἡ σκιά; Πῶς δὲ ἀμείνων ἦν καὶ ὡς ἀληθῶς Δημιουργός, αὐτὸς ποιῶν καὶ συναρμόζων ἢ βούλοιοτο ἡ σκιάς ἐξ ἀνάγκης ἐπομένης; Τίς δ' ἂν τὴν ἑαυτοῦ σκιάν κοσμεῖν ἢ καθαίρειν βούλοιοτο; Οὐκοῦν καὶ τὴν Πρόνοιαν ὁ τῶν ἀνοήτων λόγος συνανεῖλεν· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο σκιάς ἐπιμέλεια. Ἔτι δὲ ἅμα τῷ σώματι σκιά παραφαίνεται· ἀλλ' ἀδύνατον ἅμα τῷ Δημιουργῷ παραλαμβάνειν τὴν ὕλην. Καὶ τοῦτο Πλωτῖνος περιεργαζόμενος τὴν ὕλην σαφῶς πάνυ προλέγει καὶ τὸν Ἀναξαγόραν κωμῶδει ὅτι μὴ προλέγει, ἀλλ' ἅμα τὸν Δημιουργὸν καὶ τὴν ὕλην εἰσήγαγεν· ἀδύνατον δὲ ἅμα, δεῖ γὰρ εἶναι πρεσβύτερον τοῦ ποιήματος τὸν ποιητήν. Ὁ δὲ πολὺς Ἀττικός, ὁ τοῦ Πλάτωνος ἐραστής, τὰ τῷ ἐρωμένῳ δοκοῦντα διεξιὼν, ἔφη πού τοῦ κόσμου τὴν φύσιν καὶ τάξιν ἐπιζητεῖν, τοιοῦτον δ' αὐτὸν ὄντα οὐκ ἀγέννητον οὐδ' αἴδιον εἶναι, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ μείζονος τὴν δύναμιν καὶ τελειότερου, Θεοῦ τοῦ πρεσβυτάτου καὶ νοητοῦ γεγονέναι· ὁρατὸν γὰρ ὄντα καὶ ἀπτὸν καὶ πάντῃ σωματοειδῆ, ἀμήχανον ἦν ἀγέννητον εἶναι· ὧν γὰρ ἡ οὐσία βοηθείας δεῖται τῆς παρ' ἐτέρου πρὸς τὸ εἶναι. Πῶς ταῦτα μὴ ὁμολογοῦμεν γεγονέναι τε καὶ ὑπὸ τοῦ ποιήσαντος διασῶζεσθαι; Τὸν δὲ Ἀριστοτέλη καὶ γελοῖον ἀποκαλεῖ, ὁμολογοῦντα μὲν τότε τὸ πᾶν ὁρατὸν εἶναι καὶ ἀπτὸν καὶ σωματοειδές, ἀγέννητον δὲ καὶ ἄφθαρτον εἶναι φιλονεικοῦντα.

47 Ἡ πῶς οὐ καταγέλαστος ἐκεῖνος, εἰ μὴδὲ τοῖς τῶν Αἰγυπτίων προφήταις ἐθέλει συνέπεσθαι, οἱ τοῦδε τοῦ παντὸς ἀρχὴν καὶ γένεσιν λέγοντες ἐπέστησαν καρκίνῳ τοῦ κόσμου τὴν ὥραν; Ἀλλὰ καὶ Ἀπόλλων ποτὲ χρησμοδῶν γενέσθαι καὶ τοὺς δαίμονας ἄδει καὶ πρὸ τοῦ ἀνθρώπου γενέσθαι καὶ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου κατασκευῆς καὶ πρὸς χρεῖαν ἀνθρώπου τῷ Δημιουργῷ διακονεῖν· ὁ δὲ χρησμός· «Ἐκτίσθη πρὸ ὑμῶν, θείας τοῦ κόσμου γονῆς, ἄφθαρτα πνεύματα εἰς ὑμῶν χρεῖας». Πῶς οὖν οἱ τοῦ Πλάτωνος μυσταγωγοὶ τά τε νοητὰ καὶ αἰσθητὰ ἅμα πάντα παράγοντες, οὐκ ἐναντία σοφίζονται τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῷ Πλάτῳ; Οὐ γὰρ ἅμα δὴ πάντα· νῦν τοῦ θέρους ἡ ὥρα καὶ τὰ φυτὰ τοῖς καρποῖς ἐγκαλλωπίζεται, οὐπω δὲ χειμῶν καταρρήγνυται· ἄρ' οὖν τοῦ μὲν θέρους ἐστὶ ποιητὴς ὁ ποιητὴς, τοῦ δὲ χειμῶνος οὐκέτι; Οὐδ' αὐτὸς ὕει, οὐδ' εἰς καρπογονίαν προευτρεπίζει τὴν γῆν, ὅτι μὴ τὸ θέρος ἅμα τῷ χειμῶνι συμφέρεται; Ἀλλ' οὐκ ἀσθενείας οὐδ' ἀταξίας, ἀλλὰ τάξεως καὶ δυνάμεως τοῦτο σημεῖον. Ἡ σιωπὴ τοῦ Πυθαγόρου τὸ δόγμα, ἀλλ' ὅμως λογικὸν ἦν, εἰ καὶ τότε σιωπᾶν ἐγνώκει· ἡ δὲ ἀγαλματοποιία τοῦ Φειδίου τέχνη, ἀλλ' ὅμως δημιουργὸς ἦν, εἰ καὶ μὴ πῶς τὸ ἐν Ἀκροπόλει καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ πεποίηκεν ἄγαλμα. Θεόφραστος Πότερον οὖν κακῶς τότε τὸ πᾶν συνετέθη; Εὐξίθεος Οὔμενον ἦν ἄμεινον. Θεόφραστος Πῶς οὖν λυθήσεται; Εὐξίθεος Ὅτι τὸ συνδεθὲν οὐχ ἀπλοῦν, ἀλλὰ γὰρ ἄλλῳ συμπλέκεται.

48 Τὸ δὲ ἐκ πολλῶν καὶ ἀνομοίων καὶ ἐναντίων συντεθὲν εὐδιάλυτον τῇ δυνάμει· τὸ δὲ δύναμιν πρὸς διάλυσιν ἔχον ἐπιτηδεῖαν ἐνεργήσῃ ποτὲ τοῦτο ὅπερ ἡ δύναμις ὥδινε. Θεόφραστος Τί δέ; Τὸ καλῶς συνδεθὲν καὶ ἀρμοσθὲν λύειν σοφίας εἶναί σοι δοκεῖ; Εὐξίθεος Εἰ τὰ μέρη θνητὰ καταλέλοιπε καὶ τὸ ὅλον διαλύειν προδιώρισεν· ἐξ ἐκείνων γὰρ τοῦτο. Εἰ ὁφθαλμὸς καὶ δάκτυλος καὶ μέρος ἕκαστον παθεῖν δύναται, οὐκ ἀπαθὲς τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸ ὅλον τοῖς μέρεσι ταῦτὸ πείσεται. Ἐπειτα εἰ μὲν ἡ λύσις φθορὰν εἰσήγε τῷ παντί, λύειν ἀνόητον ἦν· εἰ δὲ τὴν φθορὰν αὐτὴν ἡ λύσις καταλύσει, μεγάλης σοφίας καὶ ἀφάτου δυνάμεως τὰ θνητὰ ποιεῖν ἀθάνατα. Θεόφραστος Τί οὖν μὴ τὴν ἀρχὴν πεποίηκε; Πότερον οὐκ ἡδύνατο, ἢ οὐκ ἠβούλετο; Εὐξίθεος Τῆς τοῦ Θεοῦ βουλήσεως οὐκ ἀπολείπεται δύναμις· βουληθεὶς γοῦν τὰ νοητὰ πεποίηκεν ἀθάνατα, τὰ δὲ αἰσθητὰ οἷα καὶ μετατίθεσθαι.

49 Θεόφραστος Διὰ φθόνον ἢ τί; Εὐξίθεος Ἀγαθῷ περὶ οὐδενὸς φθόνος οὐδεὶς· ἀλλ' εἰ πάντα ὅμοια ἦν, οὐδὲ ἦν, ἐν γὰρ ἦν. Νῦν δὲ λογικὰς καὶ νοεράς οὐσίας καὶ ἀπλῶς τὸν νοητὸν κόσμον ὅλον ἀθάνατον προυβάλετο, καὶ φθόνος οὐδεὶς, δεύτερα δὲ τὰ αἰσθητὰ προσέθηκε, καλὰ μὲν ὄντα καὶ μεγάλα, τῶν δὲ πρώτων ἐλάττονα· οὐκ ἄρα τὰ δεύτερα προσθεῖναι φθονοῦντος ἦν, ἀλλὰ τι

τῶν καλῶν μὴ παραλείπειν ὧν ποιεῖν ἡδύνατο· καὶ τὸ δημιουργεῖν οὐχ ὀρωμένην καὶ ὀρωμένην εὐταξίαν αἷτια δυνάμεως ἦν, οὐκ ἀσθενείας. Τελείου γὰρ Λόγου καὶ Δημιουργοῦ μὴ μόνον διάφορα ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀλλήλοις ἐναντία, οἷον λευκὸν καὶ μέλαν καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν καὶ ἀθάνατα καὶ θνητά, ἃ δι' ὑπερβολὴν δυνάμεως ἀθάνατα μεταποιήσῃ. Διὸ δὴ προκατέσπειρε καὶ τοῖς θνητοῖς τὸ ἀθάνατον, ὃ καὶ βλαστήσῃ ποτὲ καὶ κρατήσῃ καὶ τὸ ἔλαττον ἐκτρίψῃ καὶ πρὸς ἑαυτὸ μετασκευάσῃ καὶ ἀειθαλεῖς ἔξει τοὺς καρπούς. Καὶ παράδειγμα τοῦδε τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι, τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς τὸ ἀκραιφνέστατον ἀθάνατον καὶ νῦν διασώζεται, ὃ δὴ Ὀλυμπόν τε καὶ Μακάρων Νήσους καὶ Ἥλύσιον πολλάκις ὀνομάζει τὰ λόγια, εἰς ἀπόδειξιν ὅτι τὸ ὅλον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἔσται τοιοῦτον· οὐδὲν γὰρ παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ γενόμενον παντελῶς θνητόν· οὐκ οὐκ διαμένει θνητόν.

50 Συγχωρεῖ δὲ τὸ αἰσθητὸν καὶ ἔνυλον χρόνον τινὰ γένεσιν καὶ φθορὰν ὑποδέχεσθαι, μεῖζον ἀγαθὸν προνοούμενος, ἅμα μὲν ταῖς ιδέαις καὶ τῷ ποικίλῳ τῶν εἰδῶν κάλλει χώραν διδούς, ὥστε τῇ φθορᾷ καὶ γενέσει πολλάκις ἐντυποῦσθαι καὶ τῇ συνεχείᾳ τῆς μεταβολῆς τὰ καλὰ τῆς μορφῆς σχήματα ἐν τῇ ὕλῃ γυμνάζεσθαι καὶ τοὺς περὶ τῶν εἰδῶν λόγους μελέτῃ βεβαιοῦσθαι καὶ τῇ κινήσει διαδείκνυσθαι, ὥστε τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἔξω θαυμάζειν τὰς περὶ τῶν ἔνδον νοήσεις· οἰονεῖ τις ζωγράφος, καλοῦ γε ὄντος τοῦ ἀρχετύπου, πολλὰς τοῦ αὐτοῦ εἰκόνας ἐξεργάσαιο, ὥς μηδὲν τοῦ κάλλους διαλαθεῖν καὶ πανταχοῦ διαφαίνεσθαι καὶ σεμνοτέραν δεικνύναι τὴν τέχνην· ἅμα δὲ καὶ ταῖς λογικαῖς οὐσίαις ἐνδεικνύμενος, ὅτι μὴ δι' ἀνάγκην, ἀλλὰ κατὰ δωρεὰν τὴν ἀθανασίαν αὐταῖς χαρίζεται καὶ ἐν τοῖς πρώτοις ἐκὼν τίθησιν οὐ τῶν δευτέρων ἀπορία καὶ ὥς δεῖ τὰ πρῶτα τῶν δευτέρων ἐπιμελεῖσθαι καὶ μηδὲν ἐξ αὐτῶν ἐμπίπλασθαι, ἀλλὰ τῶν ἐσχάτων ἐφάπτεσθαι καὶ τῆς ἀρχῆς ἐξηρτῆσθαι καὶ πρὸς αὐτὴν ἀεὶ βλέπειν καὶ ποιεῖν τὸ κελευόμενον καὶ ἄρχεσθαι μᾶλλον ἢ ἄρχειν βούλεσθαι· ἐλευθερία γὰρ καὶ ὥς ἀληθῶς δύναμις τῷ ἀγαθῷ δουλεύειν ἐφίεσθαι. Δεῖ τοίνυν τοὺς λογικὴν οὐσίαν μεταλαχόντας ἐκόντας ἄρχεσθαι σεμνῶς, εἰ μέλλουσι τῷ αὐτεξουσίῳ κεχρῆσθαι καλῶς, ὃ δὴ μέγιστον παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ τῆς ἀθανασίας ἔχουσι σύμβολον. Εἰ δὲ ὑπηρετεῖν τῷ πρώτῳ βαρύνονται, καὶ ὅτι μὴ πρῶτος αὐτὸς ἕκαστος γέγονε, δυσχεραίνει καὶ τυραννίδος ὀρέγεται καὶ παρανομεῖν ἄρχεται τῆς τάξεως ἀποσπασθέντες εἰς ἀταξίαν πεσοῦνται καὶ τῆς τοῦ βασιλέως ἀστραπῆς ἀποστάντες θνητοὶ μὲν οὐκ ἔσσονται, ἀθάνατοι παρ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον γενόμενοι, ἀλλ' οἷον ἐν σκότει τῶν θνητῶν αἰσθήσονται καὶ ὥσπερ εἰς ποταμὸν ἐμπεσόντες τῇ καὶ τῇ φέρονται κρατούμενοι μᾶλλον ἢ κρατοῦντες.

51 Ταῦτα προγνοὺς ὁ Δημιουργὸς προσεξηῦρεν ὅπως παύσῃ τοῦτο γιγνόμενον καὶ οὔτε τὸ αὐτεξούσιον τῶν ἀρχομένων διὰ τοὺς ἀφισταμένους ἐξεῖλε καὶ τὴν τῶν ἀφισταμένων ἀσθένειαν τοῖς ἐνύλοις ἐξελέγχει, ὅτι μεμονωμένοι διαφθείρειν οὐ σῶζειν ἐπίστανται, καὶ τοῦτο ἐλεήσας οὐκ ἔῃ νοσεῖν ἅτε θνητὸν ποιήσας οὐ τὸ πλέον ἀπολαύειν ὀρέγονται, οὐ λυθέντος καὶ ἡ τυραννὶς συνδιαλύεται· καὶ μετὰ τὴν τῶν τυράννων κατάλυσιν ἀθάνατον αὐθις ποιήσῃ τὸ μέρος, ὃ δι' ἐκείνους θνητὸν τὸ πρῶτον ἀφῆκε. Καὶ τοῦτο συνήνεγκεν εἰς δέλεαρ καὶ ἔλεγχον καὶ λύσιν τῆς τυραννίδος, εἰς ἐπίδειξιν δὲ τῆς τοῦ Δημιουργοῦ δυνάμεως καὶ δικαιοσύνης καὶ πραότητος καὶ φιλανθρωπίας. Οἶδε τὴν φθορὰν ταύτην ὁ Πλάτων, εἰ καὶ τὴν μέλλουσαν ἀθανασίαν ἠγνόησεν· οὐ γὰρ τῆς γῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ οὐρανοῦ φθορὰν ἐπεισάγει Τιμαίῳ, λέγων ἐκ τῆς οἰκείας φθορᾶς τὸν οὐρανὸν τρέφεσθαι. Εἰ τοίνυν τροφή καὶ φθορὰ ποῦ τὸ ἀθάνατον, εἰ μὴ τὴν φθορὰν ὁ Δημιουργὸς μεταλλάξῃ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τὸ ὅλον εἰς ἀθανασίαν ἀναδησάμενος, μεθ' ἣν οὐκέτι τελευτὴ οὐδὲ κακίας ἐπανάστασις οὐδὲ θνητὸν οὐδέν; Τοῖς δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἐδόκει πολλάκις μὲν φθεῖρεσθαι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, πολλάκις δὲ ἀνανεοῦσθαι. Ἀλλ' εἰ πάλιν φθεῖρεσθαι μέλλοι, μεταλλάττειν περίεργον. Οὐκοῦν ἄμεινον ἢ εἰς ἅπαξ μεταβολή, μεθ' ἣν οὐκέτι μεταβολή, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀναβιώσεται

οὐχ ὥστε πάλιν τεθνάναι· οὐδὲν γὰρ ἔσται θνητόν, ἀλλὰ πάντα καινὰ καὶ ἀθάνατα καὶ ὁ πᾶς οὗτος κόσμος καὶ ὁ ἄνθρωπος. Θεόφραστος Πότερον δὲ μετὰ τοῦ σώματος ὁ ἄνθρωπος ἀναβιώσεται ἢ οὐ; Εὐξίθεος Μετὰ τοῦ σώματος, εἴπερ ὁ ἄνθρωπος ψυχὴ λογικὴ ὁργανικῶ σώματι χρωμένη.

- 52 Θεόφραστος Ποίου δὲ σώματος; Τοῦ αὐγοειδοῦς ἢ τοῦ ἀερώδους ἢ τοῦ ὀστρεώδους; Τοιούτων γὰρ καὶ τοσοῦτων ἡ ψυχὴ σωμάτων ἐμπίπλῃται, δι' ὅσων καὶ οἴων χωρίων παρέρχεται. Εὐξίθεος Ποικίλων σωμάτων φορτίον λέγεις τὴν ψυχὴν περιφέρειν. Καὶ ὥσπερ τὰ μικρὰ ζῶα τοῖς ἀραχνίοις ἐμπεσόντα εὐθὺς περιβάλλεται καὶ τεθήραται, οὕτως ὡς ἔοικεν ἡ ἀνθρωπεΐα ψυχὴ προσπελάζουσα σώμασι, κἂν διάφορα ἦ, ταχέως ἐνδύεται καὶ ἀλίσκεται, κἂν τὸν οὐρανὸν διαβαίῃ, οὐράνιον τὸ σῶμα παρεσπάσατο, εἰ δὲ διὰ τῶν ἄστρων, ἀστροειδές, εἰ δὲ διὰ αἰθέρος ἡ πάροδος ἦ, αἰθερίῳ σώματι περιστοιχίζεται, κἂν εἰς ἀέρα καταβῇ, τῷ ἀερῶδει περιρρεῖται, εἰ δὲ ἐπὶ τῆς γῆς ὀφθεῖν, γήινον αὐτῇ τὸ σῶμα συμπήγνυται. Εἰ τοίνυν τῶν ἄλλων στοιχείων οὕτω ῥαδίως ἐμπίπλῃται, τί κωλύει, κἂν εἰς πῦρ ἐμπέσοι, πυρίνῳ σώματι περιλαμβάνεσθαι, κἂν ὑπὸ θαλάττης κατακλύζοιτο, ὑδάτινον ἀνιμᾶσθαι τὸ σῶμα; Βούλει τῶν τοιούτων σωμάτων πείραν λαμβάνειν, ὧς Αἴγυπτε; Αἴγυπτος Οὐκ ἔστι μοι σχολὴ κατακαίεσθαι οὐδὲ ὕδατι ἀποπνίγεσθαι. Εὐξίθεος Ἀλλὰ πᾶν σῶμά φησιν ὁ Θεόφραστος ἀρμόδιον εἶναι ψυχῇ καθάπερ ἱμάτιον· καὶ τριπλοῦς τις ὢν καὶ τετραπλοῦς ἡμᾶς ἐλάνθανε.
- 53 Θεόφραστος Παίξεις, Εὐξίθεε, τὰ τῶν παλαιῶν ἀπόρρητα. Εὐξίθεος Σὺ δὲ σπουδάζεις, ὧς Θεόφραστε, καὶ οὐ γελοῖον εἶναί σοι δοκεῖ τὸ ἀσώματον ὀτρωῶν σώματι ῥαδίως συμπλέκεσθαι καὶ ἐπισυνάπτειν καὶ συρράπτειν ἄλλο ἄλλῳ καὶ πολλὰ ἅμα σώματα ἐπενδύεσθαι; Εἰ δὲ καὶ ἔμψυχα τὰ σώματα, πάντως δὲ ἔμψυχα, ψυχῆς γὰρ τὰ σώματα, πολλὰ ζῶα τὴν μίαν ψυχὴν ὥσπερ ἀγέλην συμπεφυκότων βοσκημάτων φῆς ἐλαύνειν καὶ ὄρμαθὸν ἀλλήλοις ἐμβεβηκότων ζώων συνείρειν. Θεόφραστος Ἔοικε μὲν ἄτοπα ταῦτα εἶναι καὶ οὐδὲν ἑᾶς ἀνέλεγκτον. Ἀλλ' ἀκούεις οἷα τὰ περὶ τὰ μνήματα σκιοειδῆ φαντάσματα; Ταῦτά ἐστι τὰ ἀερῶδη τῶν ψυχῶν σώματα, ἃ δὴ εἴδωλα καλεῖται. Εὐξίθεος Οὕτω μεμάθηκας ὁ πάντα μαθὼν ὡς δαιμόνια κακοεργὰ καὶ ἔνυλα τὰς ἀνθρωπεΐας ψυχὰς ὑποκρίνεται καὶ οἱ γοητεύειν σοφιζόμενοι καὶ τὸν πάλαι τεθνηκότα καλεῖν ἐπαγγελλόμενοι οὐκ ἄνθρωπον ταῖς ἐπωδαῖς ἔλκουσιν ἀλλὰ τὸ δαιμόνιον, ὃ τοῦ ἀνθρώπου τὴν εἰκόνα, τὸ εἴδωλον, σχηματίζεται καὶ τι πρὸς ἀπάτην τερατεύεται καὶ φθέγγεται; Ἀλλ' ὁ ἥλιος ἄνω προσελαύνων τὴν κάτω σκηνὴν διαλύει· εἰ δὲ ἦν ἀνθρωπίνη ψυχὴ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ τοῖς φιλάτοις μάλα ἡδέως προσδιελέγετο καὶ συνδιῆγεν.
- 54 Ὁ γοῦν Πυθαγόρας οὐχ ὁ Σάμιος, ἀλλ' ὁ Ῥόδιος, μέλλων ψυχομαντεῖαν παραδιδόναι, τίνες οἱ καλούμενοι τὸ πρῶτον ἐπιζητεῖ, πότερον θεοὶ ἢ δαίμονες ἢ τούτων ἀπόρροιαί καὶ πότερον δαίμων εἷς, ἄλλοτε ἄλλος εἶναι δοκῶν, ἢ πολλοὶ καὶ σφῶν αὐτῶν διαφέροντες, οἱ μὲν ἡμεροὶ, οἱ δ' ἄγριοι καὶ οἱ μὲν ἐνίοτε ἀληθῆ λέγοντες, οἱ δ' ὅλως κίβδηλοι, καὶ πολλὴν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν ὕστερον ταραχὴν ὑπογράφων, τέλος προΐεται δαίμονος ἀπόρροια εἶναι τὸ φᾶσμα. Θεόφραστος Πῶς οὖν ἀλγήσει ψυχὴ τιμωρουμένη, εἰ τὸ ἀέριον ἀνέλοιμεν σῶμα; Οὐ γὰρ ἄνευ σώματος ἀλγήσει. Εὐξίθεος Ἦ καλῶς λέγεις, οὐκ ἄνευ σώματος. Ἀλλὰ τὸ οἰκεῖον ἀναλήψεται καὶ ὧς φανερώς ἐχρήσατο, ὅταν ὁ τεταγμένος τῆς κρίσεως χρόνος καλοῖν· οὐ γὰρ ἄλλο μὲν ἦσθαι, ἄλλο δὲ ἀλγήσει, οὐδ' ἄλλο μὲν διηκόνει, ἄλλο δὲ πρὸς κρίσιν ἀπάγεται. Θεόφραστος Τὸ γήινον λέγεις; Μέγα θαῦμα. Καὶ μὴν καὶ διαλέλνυται καὶ διεσκέδασται καὶ τὸ μὲν ὑπὸ τῶν ἰχθύων διατέμνεται, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν ὀρνέων διασπαράττεται καὶ ταῦτα ὑφ' ἐτέρων ἀλίσκεται καὶ διόλλυται, ὡς μηδὲν εἶναι τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος γνῶρισμα. Εὐξίθεος Μορμολύττη, ὧς γενναῖε μαθὼν δέ, ἡμερώτερος ἔσθαι.
- 55 Ἀλλὰ ἀπόκρινε, τὸ ἀνθρώπινον σῶμα πότερον ἀπλοῦν ἢ σύνθετον; Θεόφραστος Δηλονότι σύνθετον. Εὐξίθεος Ἐκ τίνων δὲ ἢ σύνθεσις; Ἐκ τῶν τεττάρων φῆς στοιχείων; Θεόφραστος

Φημί. Εὐξίθεος Διαλυόμενον δὲ τὸ σύνθετον οὐκ εἰς ταῦτα πάλιν ἀναχωρεῖ ἐξ ὧν συνετέθη; Θεόφραστος Πάνυ μὲν οὖν Εὐξίθεος Οὐκοῦν τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα καὶ ὁ ἰχθὺς καὶ τὸ ὄρνειον καὶ τὸ θηρίον εἰς τὰ στοιχεῖα πάλιν ἀνέδραμε καὶ ἕκαστον ὅθεν συνήλθεν εἰς ἐκεῖνο διαλύεται. Εὐξίθεος Εἰ τοίνυν τὰ στοιχεῖα διασώζεται, καὶ ἡ τοῦ ἡμετέρου σώματος ἀφορμὴ διασώζεται καί, ὅταν ὁ Δημιουργὸς καλῇ, πανταχόθεν συλλέγεται.

56 (3) Εἰ γὰρ τὴν ἀρχὴν ἢ μικρά τις καὶ ἀνείδεος ὑγρότης ὅλον ἄνθρωπον ἀπεκύησεν, οὐκ ἂν ἔτι θαυμάσαιμι εἰ ὅλον τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα τοῖς στοιχείοις κατασπαρὲν οὐ πλέον ἀλλ' αὐτὸ τὸ μέτρον ἀπέδωκεν. Εἶδον ἔγωγε πολλὴν τε καὶ καλὴν ἀμφιλαφὴν τε καὶ σύσκιον ἄμπελον, ἢ τὴν ἐμὴν οἰκίαν διεκόσμει, οὐχ ὑπὸ γεωργοῦ πεφυτευμένην οὐδ' ὑπὸ βλαστήματος ἀνατεθραμμένην, ἀλλὰ γίγαρτον κατασπαρὲν ὅλην ἐχορήγησεν. Ποῦ τοίνυν τὸ στέλεχος ἐκρύπτετο; Ποῦ δὲ τὰ μυρία φύλλα; Ὁ δὲ καρπὸς ποῦ διελάνθανεν; Οἱ δὲ γεωργεῖν δεινοί, σῦκον σχοινίῳ προστρίψαντες καὶ κεγχραμίδων ἐμπλήσαντες, κατέχωσαν τὸ σχοινίον· χρόνος βραχὺς καὶ πρὸς μέτρον τῶν κεγχραμίδων συκαὶ κατὰ στίχον κείμεναι διεφάνησαν· καίτοι μικρόν τι καὶ ἄτομον καὶ οἶον σημεῖον ἢ κεγχραμίδας, ἀλλ' ὅμως προδιαφθαρεῖσα τὸ μέγα δένδρον ὠδίνει. Καὶ τὸ δένδρον ὁ φοῖνιξ εἰς ἀέρα μετεωρίζεται, ἀλλ' ὁστέον ἀπεσκληκὸς τῆς γενέσεως ἢ πρόφασις. Ἔστι δὲ καὶ ἀνθρωπεῖα τέχνη, ἥς καὶ πρότερον ἐμνήσθημεν, ἢ μελίσσας ἐργάζεται. Ταῦρον ἀνελόντες οἱ τῶν μελισσῶν ἐρασταὶ καὶ νεκρὸν ἐν οἴκῳ καταχώσαντες μετρίως καὶ συγκλείσαντες ἀκριβῶς, ἑῷσι διαφθεῖρεσθαι καὶ κατασῆπεσθαι· καὶ τὸ παράδοξον, ἢ τοῦ ἐνὸς ἀναίρεσις καὶ φθορὰ μυρίων μελισσῶν γένεσις καὶ ζωὴ καὶ βίος ἐγένετο. Καὶ ἐπιρρεῖ πλῆθος ζῶων ἐκ φθορᾶς λαχόντων τὴν γένεσιν. Ἀλλὰ τούτων μὲν οὐδὲν ὁ Θεόφραστος θαυμάζει· εἰ δ' ἀναβιώῃ τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα, τοῦτο τεθαύμακε καὶ ἀπιστεῖ, ὁ τοὺς προγόνους Ἀθηναίους αὐτόχθονας εἶναι πειθόμενος.

57 Καὶ μὴν ταύτην τὴν ἀπιστίαν προανελὼν ὁ Δημιουργὸς τοσαῦτα θεάματα παραπλήσια δίδωσιν, ὥς ἂν μηδὲ ἐκεῖνο ὕστερον ἄπιστον ὀφθεῖν, καὶ τὴν γῆν ἐξάγειν κελεύει πολλὰ μὲν ζῶα, πολλὰ δὲ φυτὰ, μυρία δὲ σπέρματα, προγυμνάζων εἰς τόκον, ὥς ἂν μὴ κενὸν αὐτῇ δόξῃ τὸ πρόσταγμα. Εἰ γὰρ ζῶντα σώματα καὶ ἔμψυχα δίδωσιν, οὐκ ἂν ἔτι ξένον ὀφθεῖν αὐτὰ μόνον τῶν ἀνθρώπων ἀποδιδόναι τὰ σώματα. Θεόφραστος Ἔστιν ἢ πείθεις. Ἀλλ' εἰ μὲν τὸ σῶμα μεμορφωμένον διέμεινεν, οὐκ ἀπίθανον ἦν αὐθις ὥσπερ εἰς ἄγαλμα τὴν ψυχὴν ὑποδοῦναι· εἰ δὲ πολλῶν ἐτῶν ἢ τοῦ σώματος ἀρμονία λέλυται, πῶς ἂν ὕστερον αὐτῷ χρῆσεται; Αἴγυπτος Ἡ που ἄρα τὰ παρ' ἡμῖν σώματα ῥαδίως ἀναβιώσεται, κεῖται γὰρ τεταριχευμένα καὶ πρὸς ὑποδοχὴν ψυχῆς ἔτοιμα. Εὐξίθεος Ὡς εὐχαρις ὁ Αἴγυπτος. Ὁ δὲ Θεόφραστος οὕτω κατενόησεν ὥς οὐδὲν διαφέρει νεκρὸς διαχυθεὶς καὶ ἔτι συμπεπηγὼς· ὁμοίως γὰρ ἐν ἀμφοτέροις ἢ ἀρμονία διαλέλυται. Οὐ γὰρ ἂν ἀποσταίῃ σώματος ἢ ψυχῆ, μὴ τῆς ἀρμονίας λυθείσης, ὥστε τοῦ γεγραμμένου ὁ νεκρὸς ἄνθρωπος οὐδὲν ἀμείνων, ὅτι μὴ καὶ ἀσθενέστερος· ὁ μὲν γὰρ εὐχρὺς τε καὶ ἐν ὥρᾳ, ὁ δὲ ἀπηνθηκὺς καὶ ὅλως ἑξωρός. Ἡ τοίνυν τὰ χρώματα καὶ τοὺς εἰργασμένους λίθους εἰς ὑποδοχὴν ψυχῆς νεκροῦ σώματος χρὴ προτιμᾶν ἢ οὐδὲν διαφέρειν ὁμολογεῖν εἰς κοινωνίαν ψυχῆς τὸ συνεστηκὸς σῶμα τοῦ διεσκεδασμένου, ἐπεὶ καὶ νῦν ἀφικνουμένη οὐ τέλεον εὐρίσκει τὸ σῶμα, ἀλλ' ἄμορφον τὸ σπέρμα, ἀλλ' οὐ τὸ φαινόμενον ἰσχυρόν, ἀλλ' ἢ ἔνδον λανθάνουσα δύναμις.

58 Θεόφραστος Πῶς οὖν ἐκάστη ψυχὴ τὸ ἑαυτῆς ἀναλήψεται σῶμα; Εὐξίθεος Ἐξ ὕλης καὶ εἶδους τὸ σῶμα· ἢ μὲν οὖν ὕλη φθείρεται καὶ διαλύεται, μένει δὲ σῶος καὶ αὐτὸς τοῦ εἶδους ὁ λόγος. Ἡ οὐχ ὀρθῶς ὅτι καὶ ὁ σῖτος, ὅταν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι σπεύραντες γῇ κρύψωσιν, αὐτὸς μὲν ἐφθάρη καὶ ἐξεχύθη καὶ τέθνηκεν, ὁ δὲ δημιουργικὸς αὐτοῦ λόγος, πεπηγὼς καὶ συγκεκροτημένος καὶ οἶον ἀθάνατος καὶ ἐρρωμένος διαμένων καὶ τὴν ἐν κύκλῳ τοῦ σπέρματος γῆν συλλέγων καὶ τὸ περικεχυμένον ὑγρὸν ἐφέλκων καὶ τῇ θερμῇ περιθάλλων,

ἀναζωπυρεῖ κατασβεσθέντα τὸν σῆτον καὶ ῥίζας ἐγκατέπηξε καὶ φύλλον ἐξέφυσε καὶ τὴν καλάμην διήγειρε καὶ τοὺς στάχους ἐξέθρεψε καὶ ἀπλῶς ἄνω τὸν κάτω σῆτον αὖθις βιώναι πεποίηκε; Καὶ ὁ τῶν ὀλυρῶν λόγος ὀλύρας διέσωσε καὶ ὁ τῶν κυάμων κυάμους, καὶ ἄπιστον τούτων οὐδέν· εἰ δὲ δέοι τὸν ἄνθρωπον ἀνασωθῆναι, φθόνος δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων ἀπιστία. Εἰ τοίνυν ἐν τοῖς θνητοῖς ὁ τοῦ εἵδους λόγος ἀθάνατος, ἥ πού γε τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ἀθάνατος ὁ λόγος καὶ οὐ ποτε χρόνῳ διόλλυται, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ μένων, ὅταν ἡ προθεσμία παρῇ, ἐγείρει τὴν ὕλην καὶ κοσμεῖ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν τὸν ἀρχαῖον τρόπον, ὥστε τῇ ψυχῇ γνωριμώτατον εἶναι τὸ εἶδος, καὶ αὐτὸς ὁ συγκαλῶν Θεὸς ἐκάστην ψυχὴν πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐκπέμπει καὶ διαχωρίζει καὶ διανέμει, καθάπερ οἱ παρ' ἡμῖν οἱ ἀγαθοὶ νομεῖς οἱ μυρίων ὄντων τῶν βοσκημάτων διακρίνουσι ῥαδίως ἢ χρὴ ἕκαστα καὶ οὐ δέος μή ποτε συνταραχθεῖη.

59 Καὶ νῦν ὕει μὲν ὁ Θεός· μυρία δὲ καὶ δένδρα καὶ φυτὰ καὶ βοτάναι, ἐν δὲ τὸ ὕδωρ, ἀλλ' ὅμως ὁ ἐκάστου λόγος ὁ τὸ ὕδωρ ἔλκων πρὸς τὸ οἰκεῖον μετέβαλεν εἶδος καὶ σχῆμα καὶ χρῶμα καὶ μέγεθος καὶ ἡδὺ καὶ πικρὸν καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν καὶ εὐῶδες καὶ οὐκ εὐῶδες. Καὶ αἰεὶ μὲν παράδοξον τὸ γιγνόμενον, ἀλλ' ὅμως οὐ διετάραξε τοὺς σοφούς· εἰ δὲ τοῦ Δημιουργοῦ προῆλθε τὸ κήρυγμα καὶ ἡ ἀθάνατος ψυχὴ μεμνημένη τὸ οἰκεῖον εἶδος ἐπέγνω καὶ ἀνέλαβε, πρὸς τοῦτο μόνον ἀποροῦσι καὶ διαμάχονται. Τὸ μὲν οὖν εἶδος οἷον τὸ πρῶτον προῆλθε, τοιοῦτο διέμεινεν, ἡ δὲ ὕλη, ὑπόκειται γὰρ πάσῃ ποιότητι, δεξαμένη τις οὕσα μεταβολὴν ὑποδέχεται· οἷον εἰ Ἀχιλλεὺς σταίη χαλκοῦς, λυθείη δὲ τῷ χρόνῳ οὗτος ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ τινες, τὸν χαλκὸν ἡμελημένον λαβόντες καὶ κατακερματίσαντες, πανταχοῦ διασπείρωσι, ὁ δὲ σοφὸς ἤδη δημιουργός, ἐπαινέσας τοῦ χαλκοῦ τὴν ὕλην ὡς ἐπιτηδεῖαν τῇ τέχνῃ καταχαλκοῦν συλλέγων τὸ ὅλον ἐξεύροι, εἶτα συγχωνεύσας καὶ ἐκκαθάρας καὶ σοφία τινὶ καὶ δυνάμει τὸν χαλκὸν εἰς χρυσὸν μεταβαλὼν, τοῦ Ἀχιλλέως ἐπάγοι τὸ εἶδος· ὁφθείη ἂν χρυσοῦς ὁ πάλαι χαλκοῦς Ἀχιλλεὺς, Ἀχιλλεὺς μέντοι. Οὕτω τῶν σωμάτων ἡ ὕλη τὸ βαρὺ καὶ κεχυμένον καὶ θνητὸν διαφυγοῦσα τῇ τοῦ Δημιουργοῦ φιλοτιμίᾳ καὶ τέχνῃ καθαρὰ καὶ κούφη καὶ ἀθάνατος γίγνεται. Ἔδει γὰρ αὐτὴν πρὸς τὸ ἀθάνατον τῆς ψυχῆς κοινωνίαν πεποιημένην ἀθανασίας ποτὲ μεταλαγχάνειν, ἥς καὶ τὸ πρῶτον ἀπέλαυσεν ἄν, εἰ μὴ δι' ὃ, πολλάκις εἴρηται, χρόνον τινὰ τεθνάναι συνεχωρήθη καὶ ὡς ἂν ἡ κακία διακοπεῖται καὶ αὐτὴ ἑαυτῇ τὴν τιμωρίαν ἐξεύροι.

60 Εἰ γὰρ εἰς τὸ μηδὲν τὰ σώματα διελύετο, τί ποτε ἄρα τοσοῦτον ἰσχύος αὐτοῖς ἐναπέμενεν, ὥστε μεῖζον ἰσχύειν ἐν θήκαις καθιδρυμένα ἢ ὅτε πανταχοῦ γῆς ἦι σεμνῶς; Ἀκούεις τὸν Οἰδίπουν ὡς ἐν Κολωνῷ κείμενος ἐν καιρῷ κεῖσθαι τοῖς Ἀθηναίοις ἐδόκει. Λέγεται δὲ Ἀθηναίοις ἐπειδὴ ἐνόσουν τὸν Ἀπόλλω χρῆσαι Θησέα τὸν Αἰγέως ἐπὶ τὰς Ἀθήνας μεταβιβάζειν, ἐν Σκύρῳ δὲ κατωρώρυκτο, ἐκεῖ γὰρ δολοφονηθεὶς ἐτελεύτησεν, ὑπειπόντα οὐκ εἶναι τῶν παθημάτων λύσιν, πρὶν ἂν τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τεθνηκῶς ὁ Θησεὺς συνοικισθεῖ· ἅμα τε τῆς Ἀττικῆς τοῦ Θησεῶς τὸ λειπόμενον ἐπέβη καὶ ὁ λοιμὸς οὐκ ἔτ' ἦν. Ἡ οὐπὼ μεμάθηκας ὡς ὅλος Ὁρέστης ἐν σορῷ παρὰ τοῖς Ἀρκάσιν ἐκρύπτετο, συχνῶ δὲ χρόνῳ μετὰ τὴν Ὁρέστου τελευτὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι, τοὺς ἄλλους πολέμους εὖ πράττοντες, ἀπὸ τῶν Ἀρκάδων οὐχ ὡς ἤθελον ἀπηλλάττοντο; Ὡς δὲ οὐκ εἶχον οἵτινες γένωνται, ὃ τι χρὴ ποιεῖν ἐρωτῶσι τὸν Ἀπόλλω, ὁ δὲ αὐτοῖς ἀνείλεν οὐχ ὀπλίτας παρακαλεῖν οὐδὲ ἰππέας συλλέγειν, ἀλλ' ἓνα νεκρὸν ἄνθρωπον εἰς συμμαχίαν ἐξευρίσκειν καὶ ἐδίδασκεν ἀσαφῶς μὲν, ἀλλ' ὅμως ἐδίδασκεν, ὡς ἐν χαλκείῳ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὁ παῖς κέοιτο καὶ ὡς τοῦτον ὑποκλέψαντες μεταθήσουσι μετ' ἐκείνου τὴν νίκην. Εὐρίσκουσι τὸν Ὁρέστην καὶ ὑποκλέπτουσι καὶ τὸ λοιπὸν ἐνίκων. Εἰ τοίνυν Οἰδίπους ὁ τῇ μητρὶ συγγενόμενος καὶ Ὁρέστης ὁ τὴν μητέρα ἀπεκτονῶς καὶ Θησεὺς ὁ σωφρονοῦντα τὸν παῖδα ταῖς ἀραῖς κατασύρων ὑπὸ γῆν ὄντες τὴν γῆν διασώζειν λέγονται, ἥ πού γε ἄνδρες τὸν βίον ὅλον ταῖς ἀρεταῖς συμμετρήσαντες καὶ τὴν τελευτὴν αὐτὴν ὑπὲρ εὐσεβείας λαμπρῶς ἀναδεξάμενοι, ὡς ἐγὼ κατανενόηκα ἀνδρῶν ἀγαθῶν συχνὰ σώματα τοσοῦτον ἐκδειματοῦντα

τῶν δαιμόνων τὰς φάλαγγας, ὅσον ἐκεῖνοι τὸν τεθηραμένον ἄνθρωπον, καὶ τὰ μυρία νοσήματα, ἐν οἷς τῶν ἱατρῶν ἡσθένησεν ἡ τέχνη, ῥαδίως χαλῶντα καὶ ἐκκαθαίροντα καὶ ὅλως ἐκκόπτοντα.

61 Εἰ δὲ μελλούσης ἀθανασίας τὰ σώματα παντελῶς ἄμοιρα ἦν, ἀσθενῇ τε καὶ περιττὰ κείμενα ἦν καὶ μάτην ἡμῖν ὁ Πλάτων παρακαλεῖται τῆς αὐτοῦ πόλεως τοὺς φύλακας τελευτῶντας τιμᾶν καὶ τῶν σωμάτων τὰς θήκας προσκυνεῖν· σὺ γὰρ τούτων ἔμπειρος. Καὶ ἄλλως εἰ τοὺς πονηροὺς ἀνάγκη μετὰ σώματος ὁποτέρου βούλεσθε εἰς τὸ τῆς τίσεως ἵεναι δεσμοτῆριον, πῶς οὐ δίκαιον τῶν τῆς ψυχῆς καλῶν ἀπολαύειν τὸ σῶμα, εἴπερ ἐν ταῖς συμφοραῖς οὐκ ἀποδιδράσκει τὴν κοινωνίαν; Σοφὸν δὲ τὸ μηχανῆμα τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος ἀπανίστασθαι, ὥς ἂν τὸ πάθημα μάθημα γένοιτο ὅση μὲν ἡ τῆς ψυχῆς δύνამις, οἷα δὲ τοῦ σώματος ἡ ἀσθένεια· νόμος δὲ αὖθις ἀναβιῶναι· οὐ γὰρ ἔδει τὸ σῶμα ἐς αἰὲν μάτην ἐρρίφθαι, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον ψυχῆς ἀθανασίας ἐγεύσατο· ἀλλ' οὐκ εἰς τόνδε τὸν βίον ἀναβιῶναι· ἱκανὴ γὰρ ἡ πρώτη γένεσις τοῦ παρόντος ἀγῶνος ἐκδιδάξει τὴν πείραν. Καὶ ἄλλως περιέργος ἡ τελευτῇ, εἰ πρὸς τὸν αὐτὸν αὖθις ὑπέστρεφε βίον. Ἡ ταῦτα μὲν μυθολογία, ὥς καὶ πρότερον ἡμῖν ἀποδέδεικται· οὐ γὰρ ἐπιλέλῃσαι, μνημονικώτατος ὢν. Τὸ δὲ ἀληθέστερον, εἰς ἀθάνατον ἀναβιώσεται βίον, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς πάλαι ποθούμενον, φοβερὸν δὲ τοῖς οὐ πρότερον πεφοβημένοις κακίαν. Θεόφραστος Οὐκ ἀγεννῶς ἐπεξέρχῃ τῷ λόγῳ. Ἄλλ' εἰ τὰ σώματα διὰ τὴν τῆς ψυχῆς κοινωνίαν ἀπαθανατίζεται καὶ τὰ τῶν ἀλόγων ζώων ἔσται τοιαῦτα, μετέσχε γὰρ κάκεῖνα ψυχῆς. Εὐξίθεος Ἄλλ' ἀλόγου καὶ θνητῆς, ὦ σοφώτατε, ἢ τῷ σώματι συνδιελύετο.

62 Εἰ τοίνυν ἐκτέλειπεν ἡ ψυχὴ, περιέργον διεγείρειν τὸ σῶμα· οὐ γὰρ ἑαυτῶν ἔνεκα, ἀλλὰ πρὸς χάριν τῆς ψυχῆς τὰ σώματα διανίσταται. Τοῖς μὲν οὖν ἀλόγοις οὐδὲν ἀθάνατον ἐγκατέσπαρται, ἐπεὶ καὶ τῆς ἐκείνων ψυχῆς κρείττων ὁ θάνατος· ἡ δὲ ἡμετέρα ψυχὴ, ἀθάνατος γάρ, εἰς ἓν ἐλθοῦσα τῷ σώματι, ἀθανασίας αὐτῷ σπέρμα κατατέλειπε καὶ τὸ μέγιστον ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ οἷον γέννημα καὶ ποίημα· οὐδὲν οὖν τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας παντελῶς θνητὸν διαμένειν ἡδύνατο. Τῶν δὲ ἀλόγων ζώων τὴν γένεσιν τοῖς στοιχείοις ἐξάγειν προσέταττεν· καὶ τὸ πρόσταγμα φύσις ἦν καὶ δύνამις. Οἷα δὲ ἐκ τοιούτων πατέρων προελθόντα, ἐκεῖνα μὲν παντελῶς διαλύεται· οὐ γὰρ τῆς ἀθανασίας ἐγεύσατο· τὸ δὲ ἀνθρώπειον σῶμα ψυχῇ συνεργαζόμενον ἀθανάτῳ παρετρέφετο καὶ πρὸς πάσαν τέχνην ἐπιτηδείως καὶ μάλα χαριέντως συγκινούμενον ἀθανασίας τι παρεσπάσατο καὶ τοῦ νέκταρος οὐ παντελῶς ἄγευστον οὐκ ἄρα πεσὼν εἰς αἰὲν κείσεται. Εἰ γὰρ ἡλίου προσπίπτοντος ὕδατι ψυχρῷ θερμὴ τε ἐπεγένετο καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος πῦρ ἀνῆκε καὶ φλόγα, τίς ἂν ἀπιστήσκειν εἰ τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα, ψυχὴν ὅλην ἀθάνατον εἰσδεξάμενον, δύναιμι καὶ ἀκτῖνα τῆς ἀθανασίας ἐκτῆσατο; Οἷον γῇ πυρωθεῖσα τὸ θεῖον, ἢ τέως μὲν κεῖται ψυχρὰ τῷ ἀπτομένῳ καὶ ἄτυφος, ἐπειδὴ δὲ πυρὸς ἐγγὺς γένοιτο, τοῦτο ῥαδίως ἀνῆρπασε πρὸς ὃ τὸ πρῶτον ἐπιτηδείως ἐλάνθανεν ἔχουσα καὶ ταχέως ἐξήφθη καὶ ἐνεργεῖα δύναιμι ἔδειξε καὶ εἰς τὴν τοῦ πυρὸς τάξιν ἐπείγεται. Οὕτω δὲ τῶν ἀνθρώπων τὰ σώματα, τῇ τῆς ψυχῆς ἀθανασίᾳ συμμίσξαντα, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ψυχρὰ καὶ ἀκίνητα παντελῶς ἀπέρριπται· ψυχῇ δὲ κοινωνεῖν ἐπιτήδεια, κἂν ποτε αὖθις συμμίξη, ἐτοίμως περιθάλλεται καὶ διανίσταται καὶ ἡδέως συνέπεται καὶ πρὸς ἀθανασίαν ἀνέδραμε. Καὶ οὐκ ἀπίθανος ἡ πρὸς τὸ κρεῖττον τῆς ὕλης μεταβολή, ἐπεὶ καὶ παρ' ἡμῖν οἱ περὶ τὴν ὕλην σοφοί, ἄργυρον καὶ καττίτερον παραλαβόντες καὶ τὸ εἶδος ἀφανίσαντες καὶ συγχωνεύσαντες καὶ χρώσαντες, ἐπὶ τὸ σεμνότερον μεταβαλόντες τὴν ὕλην, χρυσὸν κάλλιστον ἐποίησαν.

63 Καὶ ἡ ψάμμος διεσκέδασται καὶ τὸ νίτρον διακέχυται, ἀλλ' ἀνθρωπεῖα τέχνη καινὴν τινα καὶ διαφανῆ τὴν ὕalon ἐκ τούτων ἐπενόησε. Τὴν δὲ τῶν φυτῶν μεταβολὴν ἄδουσι τῶν γεωργῶν οἱ παῖδες. Τί οὖν ἀνθρώπων τὸν ἀνθρώπων Δημιουργὸν ἀσθενέστερον καὶ ἀπειρότερον ὑπειλήφατε καὶ οὐδὲ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν γιγνομένων ἢ πίστις τὴν περὶ τῶν μελλόντων

ἀπιστίαν ἐξήλασεν; Ἀλλὰ πολλὰ μὲν πρὸ τοῦ ἀγῶνος τὰ γυμνάσια, πρὸς δὲ τὸν ἀγῶνα πάντων ἐπιλεησμένοι διαλύεσθε. Εἰ γέγονεν ὁ κόσμος, ὥσπερ οὖν γέγονε, γηγενῆς κατὰ τὸ σῶμα τὸ πρῶτον ὁ ἄνθρωπος· πόθεν γὰρ ἄλλοθεν; Οὐκοῦν κατὰ φύσιν ἀπὸ τῆς γῆς ὕστερον γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον. Τί οὖν πρὸς τὰ ἀληθῆ καὶ τὰ ὁμολογούμενα νεανικῶς ἀντιμάχεσθε, οἱ τὰ ἀφανῆ καὶ τὰ ἄτοπα μάλα ἡδέως προσιέμενοι; Ὑμεῖς γάρ, εἰ τὸν Γλαῦκον τὸν Μίνωος ἀποπνιγέντα τῷ μέλιτι Πολύειδος ὁ μάντις ἐξ Ἄργους εἰς Κρήτην ἀφικόμενος ἀναστῆσαι λέγοιτο παρὰ τοῦ Δράκοντος μαθὼν τὴν πόαν, ἀβασανίστως δέχεσθε· καὶ ὅτι τὸν Ἰππόλυτον ὁ Ἀσκληπιὸς ἢ τὸν Τυνδάρων, λέγεται γὰρ καὶ τοῦτο, καὶ ὡς τὴν Ἀλκησιν Ἡρακλῆς καὶ τὸν Θησέα καὶ Τύμωνα Λυδὸν καὶ Τιμοσθένην τὸν Ἀθηναῖον Εὐδόξῳ τὰ τοιαῦτα συγγράφοντι πείθεσθε. Πίνδαρος δὲ ὁ Θηβαῖος καὶ Ἡρόδοτος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς Ἀριστεάν φασὶ τὸν Προκοννήσιον εἰσελθόντα παρὰ τὸν κναφέα ἐν Προκοννήσῳ ἐκεῖ καὶ τεθνάναι καὶ ἀφανισθέντα Κυζικηνοῖς φανηρῶς διαλέγεσθαι καὶ διακοσίους ὕστερον ἔτεσι καὶ τεσσαράκοντα ἐν Ἰταλίᾳ Μεταποντίνοις ὀφθῆναι καὶ κελεύειν ἑαυτὸν θυσίαις τιμᾶν καὶ τὸν Ἀπόλλω· «Συνέπομαι γάρ, ἔφη, τῷ Ἀπόλλωνι τότε κόραξ ὑπάρχων ὁ νῦν Ἀριστεάς» καὶ τοὺς Μεταποντίνους πέμψαντας εἰς Δελφοὺς ἐπερωτᾶν τὸν Ἀπόλλω εἰ χρή τῷ Ἀριστεᾷ πείθεσθαι καὶ τὴν Πυθίαν χρῆσαι ὡς πειθομένοις ἄμεινον ἔσται. Καὶ νῦν ἀνδριάς ἔστηκεν ἐπωνυμία Ἀριστεάς παρ' αὐτῷ τῷ ἀγάλματι τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὡς θεοῖς ἀμφοτέροις ἢ θυσία κοινὴ νομίζεται.

⁶⁴ Καὶ τούτοις ἀπερισκέπτως συνέπεσθε, καθάπερ πρὸς θαλλὸν τὰ θρέμματα, καὶ ἀλλήλοις συνήδεσθε κορυβαντιῶντες. Οὐδεὶς γοῦν τὰναντία γράφειν ἀνταίρει· εἰ δὲ αὐτὸς ὁ Δημιουργὸς ἀθανάτω ψυχῇ ἀθάνατον αὐτῆς καὶ τὸ σῶμα ποιεῖν ἐπαγγέλλεται, πρὸς τοῦτον ἄσπονδον πόλεμον καὶ ἀκήρυκτον διεγείρειν ἀλλήλοις παρακελεύεσθε. Καίτοι καὶ Πλάτων τῷ σώματι Ἀρμόνιον ἐξ Αἰδου πρὸς τοὺς ζῶντας ἀνάγει· ὁ δὲ Ζωροάστρης προλέγει ὡς ἔσται ποτὲ χρόνος ἐν ᾧ πάντων νεκρῶν ἀνάστασις ἔσται· οἶδεν ὁ Θεόπομπος ὃ λέγω καὶ τοὺς ἄλλους αὐτὸς ἐκδιδάσκει. Ἀλλὰ γὰρ πρὸς ἐκείνους μὲν τῶν πάλαι σοφῶν ἀντεῖπεν οὐδεὶς, οἱ δὲ νέοι θρασύνονται καὶ θείῳ Λόγῳ πολεμεῖν ἐπαίρονται, οἱ δὲ θείας μοίρας ἀφεστηκότες καὶ πολὺ τὸ ἄλογον ἐπισύροντες οὐ μόνον τὸ σῶμα θνητὸν εἰς αἰὲ καταλείπουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ὑπ' ἀλογίας τεθνάναι προσαναγκάζουσι· θάνατος γὰρ ψυχῆς ἢ τῆς ἀρετῆς ἄγνοια. Τὰ δὲ τῶν Ἑβραίων λόγια, ἃ τὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνύμνησε λόγια, πανταχοῦ προλέγει οὐ τοῦ ἀνθρώπου τι μέρος, ἀλλ' ὅλον ἀναβιώναι τὸν ἄνθρωπον. Εἰσὶ γοῦν οἱ ἄνθρωποι, ἐκ παιδὸς εἰς γῆρας σεσωφρονηκότες καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ νοητὰ μετεωρίσαντες καὶ τὸ σῶμα δουλεύειν αὐτῇ κἀν τοῖς ὕπνοις ἀναπείσαντες καὶ πράξει καὶ θεωρίᾳ φιλοσοφίας εἰς ἄκρον ἀφικόμενοι τὴν τοῦ Θεοῦ δεικνύντες συγγένειαν καὶ αὐτὸν καθαρῶς προσκαλούμενοι, νεκροὺς ἀναβιώναι πεποιήκασι, ταύτην ἱκανὴν ἀπόδειξιν τοῦ δόγματος προεισφέροντες. Οὐδὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς δόγμα μέχρι τῶν λόγων ἴσταται, ἀλλ' ἀπὸ ἔργων εὐθύς λαμβάνει τὴν πίστιν, καὶ ὁ τοῦ θαύματος θεατῆς ἀπῆλθε τοῦ δόγματος οὐκ ἀμφίβολος ἀκροατής. Καὶ οὐ μῦθος τὸ λεγόμενον, οὐδὲ πάλαι τὸ θαῦμα γενόμενον χρόνῳ διακόπτεται, ἀλλὰ εἶδον ἔγωγε πρεσβύτην μάλα καλὸν καὶ τὸ ὅλον Θεῷ κεχαρισμένον τούτῳ συνήθης ἦν γεωργός, ἀπλοῦς ἀνὴρ καὶ ἐνὸς παιδαρίου πατήρ.

⁶⁵ Οὗτος μετὰ τοῦ παιδὸς θαμὰ παρὰ τὸν πρεσβύτην ἐφοίτα, χρηστόν τι μαθεῖν καὶ ποιεῖν βουλόμενος καὶ τῶν καρπῶν τὰς ἀπαρχὰς ὥσπερ εἰς ἱερὸν ἐκεῖ διεκόμεζε. Χρόνος βραχὺς καὶ ὁ παῖς νοσήσας τελευτᾷ τὸν βίον καὶ ἐπειδὴ ἀπέθανεν οὐ γῇ κρύπτεται, καθάπερ ὁ νόμος κελεύει, ἀλλὰ σπυρίδι καταθεὶς ὁ πατήρ τοῖς φύλλοις συγκαλύπτει καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων ἀράμενος παρὰ τὸν πρεσβύτην εἰσέρχεται καὶ τὸ φορτίον ἀποθέμενος καὶ οἶον εἰώθει προσειπὼν καὶ πεπηγόσι τοῖς ὀφθαλμοῖς κατήμενος, μικρὰ εἰπὼν καὶ ἀκούσας, αὖθις ἀπῆλθε, τὸ παιδίον ὡς εἶχε

καταλιπὼν ὡς τῶν βοτρύων τὰς ἀπαρχάς. Ὡς οὖν ὁ ἥλιος ἔδυσεν καὶ ὁ πρεσβύτερος προσευξάμενος ἤμελλεν τῶν καρπῶν ἄπτεσθαι καὶ τὰ φύλλα μετακινῶν οὐ βότρυν, ἀλλὰ νεκρὸν εὐρίσκει τὸν παῖδα. Ἐθαύμασεν ὁ γέρον ἡλίκον ὁ πατήρ ἤλπισεν καὶ πρὸς τὸ Θεῖον μετεωρίσας τὸν νοῦν, ἐπὶ τὸν παῖδα καταπεσὼν, οὐ πρότερον ἔστη εἰ μὴ τὸ παιδάριον ἀνέστη. Οὕτω δὴ τὸν μὲν ἀποστέλλει παρὰ τὸν φύσαντα, αὐτὸς δὲ φυγὰς ἀπαλλάττεται, ὡς ἂν μὴ ἐνοχλοῖεν θαυμάζοντες ἄνθρωποι. Οὕτω τὸ ἔργον συνάδει τῷ λόγῳ· καὶ οὐκ ἂν τοσοῦτον ἐκεῖνος εἰργάσατο, εἰ δόξαν ψευδῇ παρεδέξατο· ἀλλὰ παρὰ Θεοῦ τὸν λόγον μαθὼν, εἰς ἔργον μετὰ τοῦ Θεοῦ προφέρει τὸν λόγον. Τουτὶ δὲ μέγιστον εἶδος ἐλέγχου, ποιεῖν ἐκεῖνο ὅπερ ὑπισχνῆσθαι δυνατὸν εἶναι γενέσθαι. Θεόφραστος Παράδοξον μὲν· ἀληθεῖ δὲ θεατῇ ῥαδίως ἀπιστεῖν οὐ θέμις. Εὐξίθεος Ἔχω δέ σοι καὶ ἕτερον λέγειν· ἀλλ' ἄκουε ὅπερ ἐγὼ τεθέαμαι. Ἄνδρὸς ἀγαθοῦ μαθητῆς οὐ φαῦλος ὑπῆρχεν, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς κάλλος ἔχων τῶν ὀφθαλμῶν ἐσθήρετο. Ἐπειδὴ δὲ τὸν βίον μεταλλάττειν ἤμελλεν ὁ διδάσκαλος, παρεστὼς ὁ τυφλὸς ἐδεῖτο βοηθεῖν αὐτῷ ὅτι ἔχοι. Ὁ δὲ ἔφη· «Εἰ ἀληθὴς ἐμοὶ δόξα, εἰ Θεὸς εὐμενὴς, ἐβδόμη ἡμέρᾳ τῆς ἀχλύος διαλυθείσης τουτονὶ θεωρήσεις τὸν ἥλιον». Τοσοῦτον εἰπὼν ὁ γέρον ἀπέπνευσε.

66 Καὶ οὐκ ἀπέβη ἄλλως αὐτῷ· ἀλλ' ἡμέραι μὲν ἑπτὰ, ὁ δὲ τυφλὸς ἐκεῖνος τέως χειραγωγούμενος ἐξαίφνης ἐθαύμασε τοῦ ἡλίου τὴν ἀκτῖνα καί, ἀναλαβὼν τὰ λόγια καὶ ἀναγνοὺς δημοσίᾳ, καταπλήττει τὸν θεατὴν καὶ πείθει φιλόνηκον ἀκροατὴν καὶ ὡς ἀθάνατος ἢ ψυχὴ καὶ ὅτι μετὰ καλῆς τροφῆς καὶ παιδείας ἀπελθοῦσα τὸ τεθνηκὸς τοῦ σώματος διανίστησιν. Θεόφραστος Εὐδαίμων εἶ καὶ σοι τοῦ λόγου καὶ τῆς θεᾶς συνήδομαι. Εὐξίθεος Ταῦτα μὲν παρ' ἡμῖν γέγονε καὶ ἄλλοι τοιαῦτα καὶ γενήσεται· τὸ δὲ χθὲς καὶ πρῶην γενόμενον καὶ αὐτός, οἶμαι, τεθέασαι. Θεόφραστος Τὸ ποῖον δὴ λέγεις; Εὐξίθεος Τὴν μεγάλην Λιβύην πικρὰ κατέχει τυραννίς. Ἄπιστον δὲ τυραννίδι φιланθρωπία καὶ ἀληθεῖς δόξαι, ὁ γοῦν τύραννος ἔγκλημα ποιεῖται τὴν τῶν ἀρχομένων εὐσέβειαν καὶ τουτὶ τὸ καλὸν δόγμα τοὺς ἱερέας ἀρνεῖσθαι κελεύει· οὐ πειθομένων δέ, ὡς τῆς ἀσεβείας, θεοφιλῇ γλῶτταν ἐκτέμνει, καθάπερ ὁ τοῦ μύθου Τηρεὺς βεβιασμένης παρθένου προανελεῖν κατηγορίαν οἰόμενος τὴν γλῶτταν ἀπέκειρεν. Ἀλλ' ἢ μὲν κόρη ἐνυφαίνει τῷ πέπλῳ τὸ δρᾶμα καὶ ἐρμηνεύει τῇ τέχνῃ· οὐ γὰρ ἔτι λαλεῖν παρέσχεν ἢ φύσις.

67 Οἱ δὲ πέπλου καὶ τέχνης οὐδὲν δεηθέντες τὸν τῆς φύσεως καλοῦσι Δημιουργόν· ὁ δὲ νεωτέραν αὐτοῖς φύσιν ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ χαρίζεται, οὐ γλῶτταν ἐτέραν διδούς, ἀλλ' ἄνευ γλῶττης σαφέστερον ἢ πρότερον διαλέγεσθαι. Ἐγὼ δ' ἐπειθόμην ὡς ἀδύνατον αὐλητὴν ἐν ἀπορίᾳ τῶν αὐλῶν αὐλητικὴν ἐπιδείκνυσθαι, ἀδύνατον δὲ κιθαρωδὸν ἐν ἀπορίᾳ τῆς κιθάρας μουσικὴν ἐργάζεσθαι· νῦν δὲ τουτὶ τὸ καινὸν θέαμα ἀναγκάζει μετανοεῖν καὶ μηδὲν τῶν ὀρωμένων πεπηγέσθαι νομίζειν, εἰ Θεὸς ἐθέλοι μετακινεῖν. Εἶδον ἔγωγε τοὺς ἄνδρας καὶ λαλούντων ἤκουσα καὶ τῆς φωνῆς τὸ ἔναρθρον θαυμάζων, τὸ τῆς φωνῆς ὄργανον ἐζήτουν καὶ τοῖς ὡσὶν ἀπιστῶν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπιτρέπω τὴν κρίσιν καὶ τὸ στόμα διανοίγων ὅλην ἐκ ῥιζῶν ἀνασπασθεῖσαν ἐθεώρουν τὴν γλῶτταν καὶ ἐκπλαγεῖς ἐθαύμαζον οὐχ ὅπως τὸν λόγον συνήρμοσαν, ἀλλ' ὅπως ἐσώθησαν. Τοῦτο καὶ τοῦ ἀγνώμονος λυέτω τὴν ἀπιστίαν, εἰ σώματα πεσόντα διανίσταται. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐκ τῶν ὄντων ἢ τῶν σωμάτων ἀνάστασις, ἐνταῦθα δὲ ἐξ οὐκ ὄντων ἢ τῆς φωνῆς ἁρμονία. Εἰ ταῦτα δρῶσι, τίς οὕτως ἡλίθιος ὥστε μὴ οἷς ἐκεῖνοι γιγνώσκουσιν ἀκολουθεῖν; Θεόφραστος Οὐδεὶς, ὦ φιλότῃς. Ἀλλ' εἰπέ μοι, πόθεν οἱ σοφοὶ μαθόντες ἀναπείθουσι τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις προδιδάσκουσι; Εὐξίθεος Μηδεὶς περὶ Θεοῦ διαλεγέσθω, μὴ παρὰ Θεοῦ τοῦτο μαθόν. Τούτους γοῦν ἀμέλει τοὺς σοφοὺς ταῦτα ποιεῖν καὶ λέγειν οὐκ Ἰταλὸς ἀνὴρ ἐκδιδάσκει οὐδ' Ἑλλήν οὐδὲ Χαλδαῖος οὐδὲ Αἰγύπτιος, ἀλλὰ Θεός, ὃ γενναῖε, Θεός, μείνας ὅπερ ἦν, διὰ φιλανθρωπίαν ἄνθρωπος γενόμενος, τὴν τοῦ λόγου σοφίαν καὶ τοῦ ἔργου δύναμιν τοῖς ἐπιτηδεύουσιν ἐνέπνευσε καὶ αὐτὸς πρῶτος οἷα Θεὸς ἀναστήσας τὸ

ἑαυτοῦ σῶμα πρὸς ἀθανασίαν κοινήν τὴν δωρεὰν ἅπασιν ἐπαγγέλλεται· ψευδολογίας δὲ ἀλῶναι οὐδ' ἄνδρα σοφὸν θέμις, μήτι γε Θεόν. Καὶ ὁ τοῖς ἐκείνου νόμοις πειθόμενος θεὸς ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητός, ὥστε τῆς ἀθανασίας μεταλαχόντα ταῖς νοεραῖς οὐσίαις ταῦτόν ἐργάζεσθαι καὶ σεμνῶς ἤδη τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ παρεστάναι καὶ βεβαίως πανταχοῦ συνέπεσθαι.

⁶⁸ Θεόφραστος Πείθομαι· ἤδη γὰρ τῆς εὐμενείας αἰσθάνομαι τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ χαιρέτω μὲν Ἀκαδημία, πρὸς ἐκεῖνον δὲ ἴωμεν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Πλάτων μέχρι τούτου κελεύει πείθεσθαι Πλάτωνι, ἕως ἂν αὐτοῦ σοφώτερος ἀναφανῇ. Θεοῦ δὲ σοφώτερον οὐδέν. Εὐξίθεος Ἄλλ' ἐπειδὴ πεπέικαμεν χαριστήρια τῷ Θεῷ θύσωμεν, οὐχ ἐκατόμβην ὡς παρ' Ἀθηναίοις τῇ Ἀθηνᾷ, οὐδὲ μύρμηκα ὥσπερ ἐν Ἰσθμῷ Ἡλίῳ καὶ Ποσειδῶνι, οὐδὲ τὸν υἱὸν καθάπερ ὁ Κρέων Μενοικέα, οὐδὲ τὴν παῖδα καθάπερ ὁ Λεῶς τὴν Πραξιθέαν, οὐδ' ὅλως ἄνθρωπον ὥσπερ ἐν Ἀρκαδίᾳ τῷ Κρόνῳ, ἀλλὰ τὸν νοῦν ἐκκαθαίροντες, ὡς αὐτῷ τῷ Θεῷ προσεικάζεσθαι. Μὴ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτασθαι οὐ θεμιτὸν εἶναι νομίζεται. ὦ Βασιλεῦ καὶ Πάτερ καὶ Δημιουργέ τῶν ὅλων, ὦ πρώτη Σοφία τοῦ Πατρὸς καὶ Λόγε, δι' οὗ τὰ πάντα προήγαγε· τίτι γὰρ ὁ Θεὸς ἢ Σοφία καὶ Λόγῳ δημιουργεῖ; ὦ Πνεῦμα Ἅγιον, δι' οὗ Θεὸς ἅπασιν ἐμπνέων συνέχει καὶ διασώζει καὶ ἐπὶ τὸ τέλειον ἀνάγει, ὦ θεία Τριάς καὶ Μονὰς ἁγία, δοίης ἡμῖν τοῦ ἄνω κάλλους τὴν μνήμην, δοίης δὲ τῷ παντὶ τὴν ἀθανασίαν. Ἰκανῶς ἡμῖν ηὔκται. Ἄλλ' ἴωμεν.